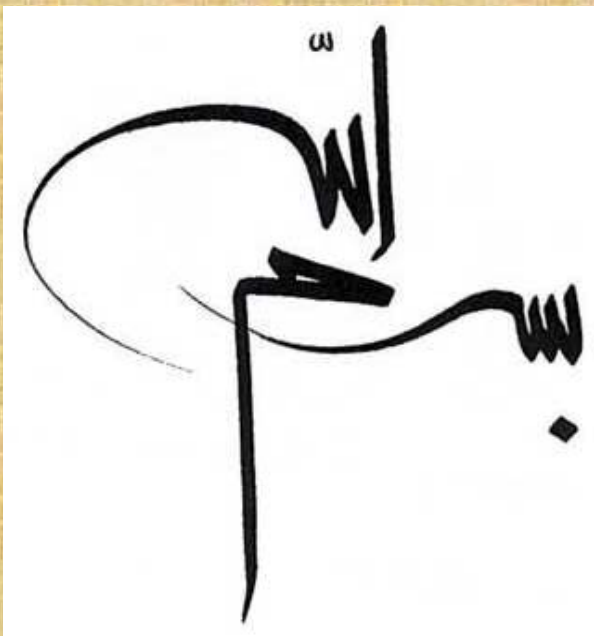

www.salampnu.com

سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه
- تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملاً رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

www.salampnu.com

رشته علوم تربیتی

منبع درس : آموزش هنر

تالیف : مینو واثقی

تهیه کننده گان : فاطمه ملک افضلی

ایلا گلپریان

آموزش هنر

درس آموزش هنر یکی از دروس تخصصی رشته علوم تربیتی
آموزش و پرورش است .
این درس شامل 2 واحد است
1 واحد نظری
1 واحد عملی

تهیه کننده: فاطمه ملك افصلي
ایلا گلپریان

• طرح درس:

- مفهوم هنر
- رویکردها
- آموزش هنر به کودکان
- رابطه نقاشی با شخصیت کودک
- شناخت رنگ
- سبکهای نقاشی در ایران

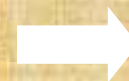
آموزش هنر

مفهوم هنر و آثار هنری کودکان

آموزش هنر

متخصصین تعلیم و تربیت و روانشناسی به کارهای هنری کودکان از جنبه دیگر نگاه می کنند . آنها به جنبه های بالینی و روانکاوی نقاشیها و تاثیر آن در هنر درمانی توجه خاص دارند. و گاه جنبه آموزش و تاثیر آن در یادگیری و تقویت مهارتهای کلامی مورد نظر قرار می گیرد.

آموزش هنر

هدف کلی درس :

آشنا شدن دانشجویا مفهوم هنر

آشنا شدن دانشجویا روشهای آموزش هنر به کودکان

آشنا شدن دانشجویا رنگ , سبکهای هنری و انواع نقاشی

آشنا شدن دانشجویا سبکهای نقاشی در ایران

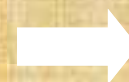
آموزش هنر

فهرست مطالب

فصل اول : نقاشی کودکان ←

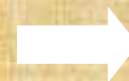
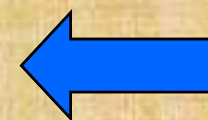
فصل دوم : دایره رنگها , ترکیب رنگها ,
تضاد رنگها , سبکها و انواع نقاشی ←

فصل سوم : هنرهای سنتی ایرانی و اسلامی ←

آموزش هنر

فصل اول : نقاشی کودکان

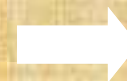

آموزش هنر

گفتار 1. رویکردهای مختلف

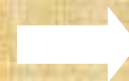
1. رویکرد بالینی

از سال 1940 به بعد پژوهشگران به ارتباط نقاشی با عواطف و انگیزه‌های کودک در نقاشی پی بردند. کودکان نشان‌دهنده نکاتی است که برای کودک اهمیت داشته و مورد توجه‌اش می‌باشد. هر خط ترسیم شده و یا فضای در نظر گرفته شده در ارتباط با کل نقاشی مفهوم خاصی پیدا می‌کند. این نحوه استفاده از نقاشی در سنجش شخصیت و سازگاری کودک قسمتی از کاربرد گسترده‌تر روشهای فرافکنی در روان‌شناسی بالینی و روان‌پزشکی است.

آموزش هنر

نماد انسان بیش از هر نمادی توجه این گروه را جلب می‌کند. نحوه ترسیم بازوها، اندازه بدن در مقایسه با سایر اعضای بدن و حتی تعداد دکمه‌های روی پیراهن و یا لباس نیز گاه می‌تواند نکته مهمی را فاش سازد. به این ترتیب هنر وسیله‌ای جهت شناخت و کشف مشکلات درونی و تجربیات ناگواری است که در فرایند رشد کودک تأثیر گذاشته است.

آموزش هنر

2. رویکرد رفتارگرایان

رفتارگرایان در مقایسه با روان‌شناسان بالینی از جهت دیگری به نقاشی کودکان توجه دارند و ضمن بررسی نقاشیها به نتایج متفاوتی دست می‌یابند. رفتارگرایان بیشتر به فعالیتهایی توجه دارند که باعث تقویت یا شکل دادن رفتار کودک می‌شود. زیرا معتقدند که محیط در شکل‌گیری شخصیت کودک تأثیر به‌سزایی دارد. به‌طوری که با تغییر محیط یا تغییر ساختار محیط، کودک نیز تغییر می‌یابد و بازتاب تغییرات ناشی از تجربیات جدید او را می‌تواند در رفتارش مشاهده نمود. نتیجتاً نقاشیهایش نیز تحت‌تأثیر این تغییر قرار می‌گیرد و بازتاب فرایند تفکر او خواهد بود.

آموزش هنر

غالباً معلمین که معتقد به این نظریه هستند کارهای هنری کودک را وسیله‌ای برای تعیین میزان موفقیت دانش‌آموز در رسیدن به هدفهای پیش‌بینی شده و مشخص می‌دانند. و در جستجوی شواهدی هستند تا موفقیت آنان را در روش تدریس ارزیابی کند.

رفتارگرایان به تغییرات رفتار و نگرش فرد توجه دارند. این رهیافت مسلماً با رهیافت کلینکی تفاوت زیادی دارد ولی امروزه مورد پذیرش نیست.

آموزش هنر

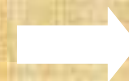
3. رویکرد تکاملی

در اینجا جنبه دیگری از نقاشی مورد بررسی قرار می‌گیرد. بدین معنی که با مقایسه نقاشی کودک با مراحل رشد تکامل نقاشیها می‌توان به وضعیت موجود کودک پی برد. با توجه به اینکه دائماً در حال تغییر و تحول است الگوهای رشد مشخصی را دنبال می‌کند اگرچه این الگوها ممکن است با یکدیگر تفاوت داشته باشد، لیکن مراحل رشد پی‌درپی صورت می‌گیرد و یک روند منطقی را طی می‌کند که جهش به مرحله بعدی را آسان می‌سازد.

آموزش هنر

مربیانی که معتقد به رهیافت تکاملی هستند کودکان را در انجام کارهای هنری آزاد می‌گذارند و دخالتی مستقیم در فعالیتهای کودکان ندارند. زیرا معتقدند عوامل خارجی در تغییر سبک هنری کودکان نمی‌تواند تأثیر داشته باشد. پس وظیفه مربی منحصر به تهیه ابزار و وسایل مناسب هنری و فراهم نمودن مکانی مناسب می‌باشد.

آموزش هنر

4. رویکرد هنرمندانه

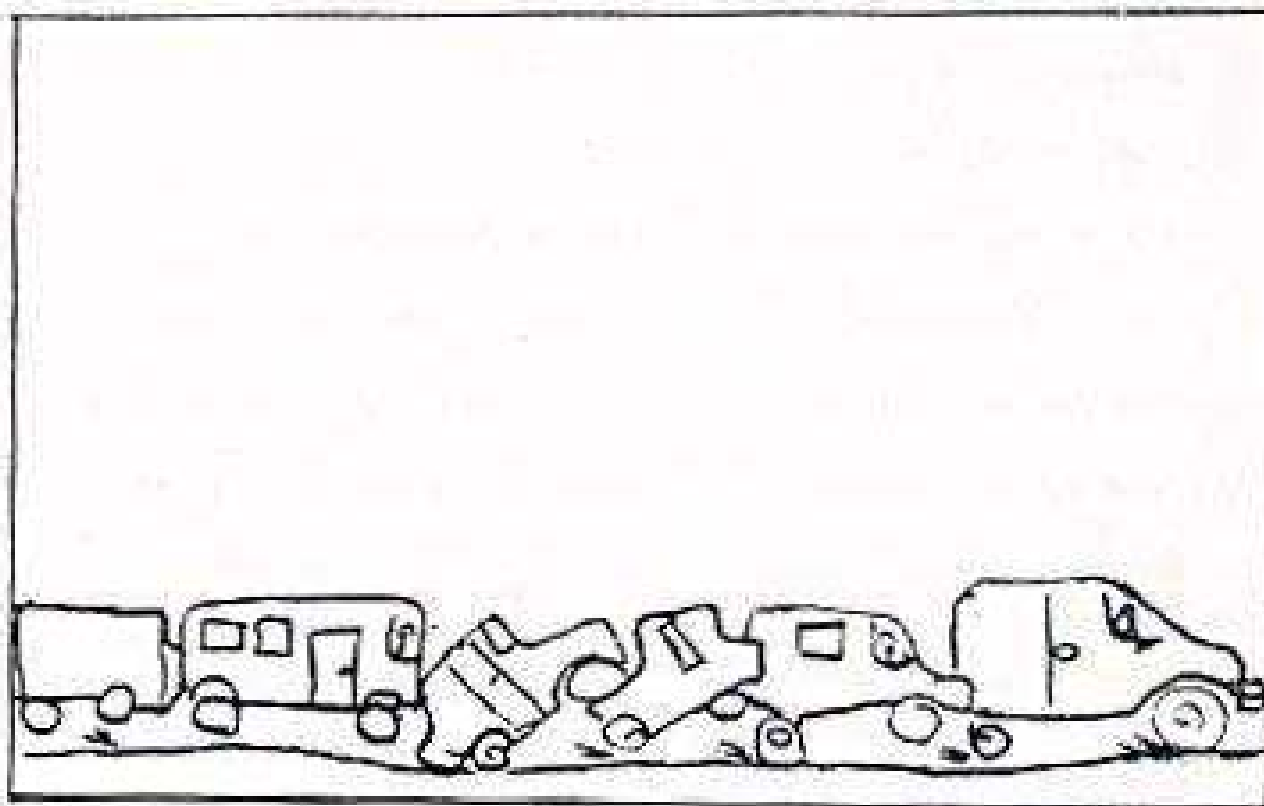
این نگرش در مورد بررسی نقاشیهای کودکان بیشتر به مربی هنر مربوط می‌شود. نقش مربی هنر تهیه مواد و وسایل مناسب، آموزش مهارتهای هنری لازم و برانگیختن کودک به‌گونه‌ای که به انجام و ادامه فعالیت‌های هنری مانند طراحی و نقاشی علاقه‌مند گردد.

آموزش هنر

فعالیت‌های هنری مرحله به مرحله آموزش داده می‌شود که هر کودک پس از فراگیری یک مرحله می‌تواند آماده یادگیری مرحله بعدی باشد بدون آنکه به سطح رشد جسمی و روانی او توجه شود. مربیانی که طرفدار آموزش مهارت‌ها و تکنیک‌های هنری می‌باشند احساس می‌کنند که کودک می‌بایست ابتدا طرز استفاده از قلم‌مو را یاد گیرد و یا نحوه پاک کردن رنگ اضافی قلم‌مو را تجربه کند. بتواند خطوط خود را تحت کنترل داشته و کیفیت خطوط را تغییر دهد. در مورد کودکان بزرگتر پرسپکتیو خطی و طراحی بامداد سیاه را می‌توان به آنها آموخت. آگاهی در مورد نحوه استفاده از مواد و وسایل هنری اهمیت دارد. تا کودک بتواند از این ابزار برای بیان هنری استفاده نماید.

تصویر ۱. نقاشی پسر بچه هفت ساله‌ای که ناظر صحنه تصادف بوده و تحت تأثیر آن قرار گرفته بود.

آموزش هنر

گفتار 2. مفهوم هنر از دیدگاه کودکان

هنر از نظر کودکان با آنچه بزرگسالان می‌پندارند، تفاوت دارد.

تعریف هنر هر چه باشد از نظر کودک وسیله‌ای جهت بیان احساسات و افکار است. هیچ دو کودکی از نظر احساسی و فکری به یکدیگر شبیه نیستند، در واقع کودک امروز نیز با کودک دیروز تفاوت زیادی دارد. به همین دلیل نقاشیهای آنان نیز متفاوت است. کودک محیط اطراف خود را آن‌گونه که می‌بیند ترسیم نمی‌کند بلکه ترسیمهای وی مبنی بر برداشت او از پدیده‌های خارجی است و با رشد کودک و تغییر نگرشها و تفکر وی ترسیمهایش نیز تغییر می‌یابد.

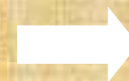
آموزش هنر

برخی از مربیان سعی می‌کنند در کلاسهای هنر روشهای آموزش مستقیم را به‌کار گیرند. و در مورد نحوه رنگ‌آمیزی، انتخاب رنگ صحیح، نحوه سایه‌زدن، شکل و فرم اشیا به کودکان آموزش می‌دهند و حتی گاه در انتخاب موضوع نیز کودکان را آزاد نمی‌گذارند.

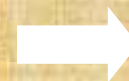
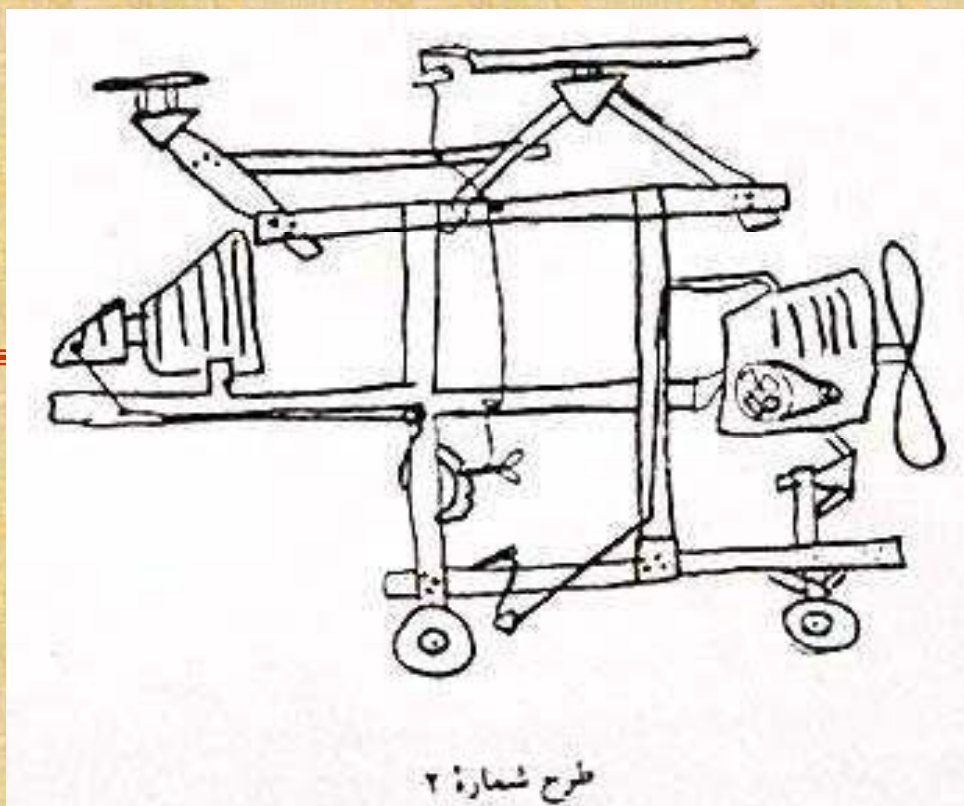
آموزش هنر

اگر به کودکان فرصت داده شود تا بدون دخالت بزرگترها به فعالیت هنری پردازند و رشد پیدا کنند، نیازی به محرک جهت پرورش خلاقیت در کودکان نخواهد بود. هر کودک بدون ترس و خجالت خلاقیت خود را به کار خواهد گرفت و با اعتماد به نفس به کار خود می پردازد بنابراین متکی به فکر، ایده و نظر دیگران نخواهد بود. دخالت و اعمال نظر بزرگسالان در انجام فعالیتهای هنری می تواند عامل بازدارنده باشد.

آموزش هنر

کودک ده ساله‌ای که به ماشین و طرز کار مکانیکی آن علاقه‌مند است قطعاً برایش اجزای ماشین و ارتباط معنی‌دار اجزا با یکدیگر اهمیت بیشتری دارد.

آموزش هنر

طرح شماره 2 توسط پسر ده ساله ترسیم شده است. تصویر شاید زیبا نباشد، اصولاً زیبایی طرح موردنظر نبوده است. آنچه اهمیت داشته نحوه کار هر یک از اجزا و خلاقیت کودک در بیان هنری و آگاهی وی نسبت به نحوه عملکرد ماشین می باشد. که نشان می دهد کودک ضمن کشیدن این طرح، بسیار فکر کرده و در مشاهداتش دقیق بوده و به جزئیات توجه خاص داشته است. در این صورت نباید با مشاهده چنین تصویری اظهار کنیم: «این هواپیما شبیه هواپیمای واقعی نیست!»

آموزش هنر

با توجه به این نکته که کسب تجربه در زمینه فعالیت‌های هنری در شکوفایی استعداد هنری کودک مؤثر می‌باشد، نباید بر حاصل کار کودک تأکید زیاد داشت. فراموش نکنیم هدف ما از آموزش هنر به کودکان، خلق اثر هنری زیبا نیست، توجه به زیبایی اثر در حیطه هنرهای تزئینی مدنظر قرار می‌گیرد.

آموزش هنر

برنامه‌های هنری در دوره‌های کودکان، دبستان و راهنمایی می‌تواند به‌گونه‌ای تنظیم گردد تا به پرورش استعدادهاى هنرى دانش‌آموزان و شکوفایی خلاقیت آنها بینجامد. همچنین فعالیتهای هنری می‌تواند فرصت پر ارزشی را جهت کسب مهارت در نحوه استفاده از مواد و وسایل هنری فراهم سازد، که خود کمک می‌کند تا کودک در انجام کارهای هنری دقت بیشتری داشته و با اعتماد به نفس به نوآوری و ابداع بپردازد.

آموزش هنر

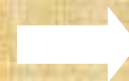
گفتار 3. اهمیت و لزوم درس هنر در برنامه درسی کودکان

فعالیت‌های هنری می‌تواند به شناخت کودک از دیگران کمک کند. کودک در اثر تجربه متوجه می‌شود بینش و برداشت افراد از پدیده‌های هنری می‌تواند متفاوت باشد. به این ترتیب می‌آموزد برای انجام هر کاری تنها یک روش صحیح و یک راه درست وجود ندارد به همین خاطر می‌باید فکر و عقیده دیگران را نیز محترم دانست

آموزش هنر

فعالیت‌های هنری غالباً با
مشارکت و تبادل نظر و تبیین
عقیده همراه است بنابراین
کودک به ارزش و لزوم
تشریک مساعی و همکاری
نیز پی می‌برد

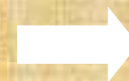
آموزش هنر

فعالیت‌های هنری موجب افزایش آگاهی کودک نسبت به محیط اطرافش می‌گردد، کودک وسایل و مواد هنری را آزمایش می‌کند، بافت اجسام را مورد بررسی قرار می‌دهد، به رنگ و نقش پدیده‌های طبیعی توجه می‌کند در نتیجه در مشاهدات خود دقیقتر بوده و نسبت به محیطش آگاهتر خواهد بود.

آموزش هنر

فعالیت‌های هنری می‌تواند به بیان آزادانه افکار و مکنونات قلبی وی کمک کند. ضمن نقاشی، بازی با خمیر و یا نمایش خلاق، کودک ترسها، نگرانیها، غم و ناراحتیهای خود را آسانتر ابراز می‌کند و به این ترتیب از تنشهای خود می‌کاهد

آموزش هنر

هنر اگر به درستی آموزش داده شود باعث تقویت قوه خلاقه و ابتکار کودک می‌گردد. با تشویق کودک به بیان آزادانه افکار و احساساتش نه فقط به پرورش قدرت خلاقه او کمک کرده‌ایم، بلکه حس استقلال را نیز در او تقویت نموده‌ایم.

هنر چه در ارتباط با بزرگسالان و چه رابطه با کودکان، امری است شخصی، در نتیجه یکی از اساسیترین و مهمترین نکاتی که باید ضمن انجام فعالیتهای هنری به خاطر سپرد این است که آزادی بیان احساسات و افکار حفظ شود.

آموزش هنر

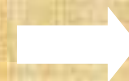
روشهای نامناسبی که می‌تواند عامل بازدارنده جهت رسیدن به اهداف فوق باشد: برنامه‌هایی که از قبل توسط مدیر یا مربی پیش‌بینی و تهیه می‌شود و به کودک اجازه داده نمی‌شود که مطابق میلش نقاشی کند، روشی نامناسب است برای مثال، دادن کتابچه‌های نقاشی که طراح آنها بزرگسالان هستند و کودک تنها به رنگ‌آمیزی می‌پردازد، کپی کردن تصاویر و نقاشی از روی مدل نیز یکی دیگر از روشهای دیگر از روشهای نامعقول است.

آموزش هنر

همچنین کتابچه‌های نقاشی که دستورالعملی برای ترسیم چیزهای مختلف ارائه داده است و با رعایت این دستورالعملها همه کودکان نقاشیهای یکنواخت و یکسان می‌کشند نیز بی‌ارزش خواهد بود. کشیدن طرحی توسط مربی بر روی تخته سیاه و نشان دادن طرز صحیح ترسیم یک شیء و تقاضای اینکه همه کودکان آن را تقلید کنند از اهداف ما به دور است.

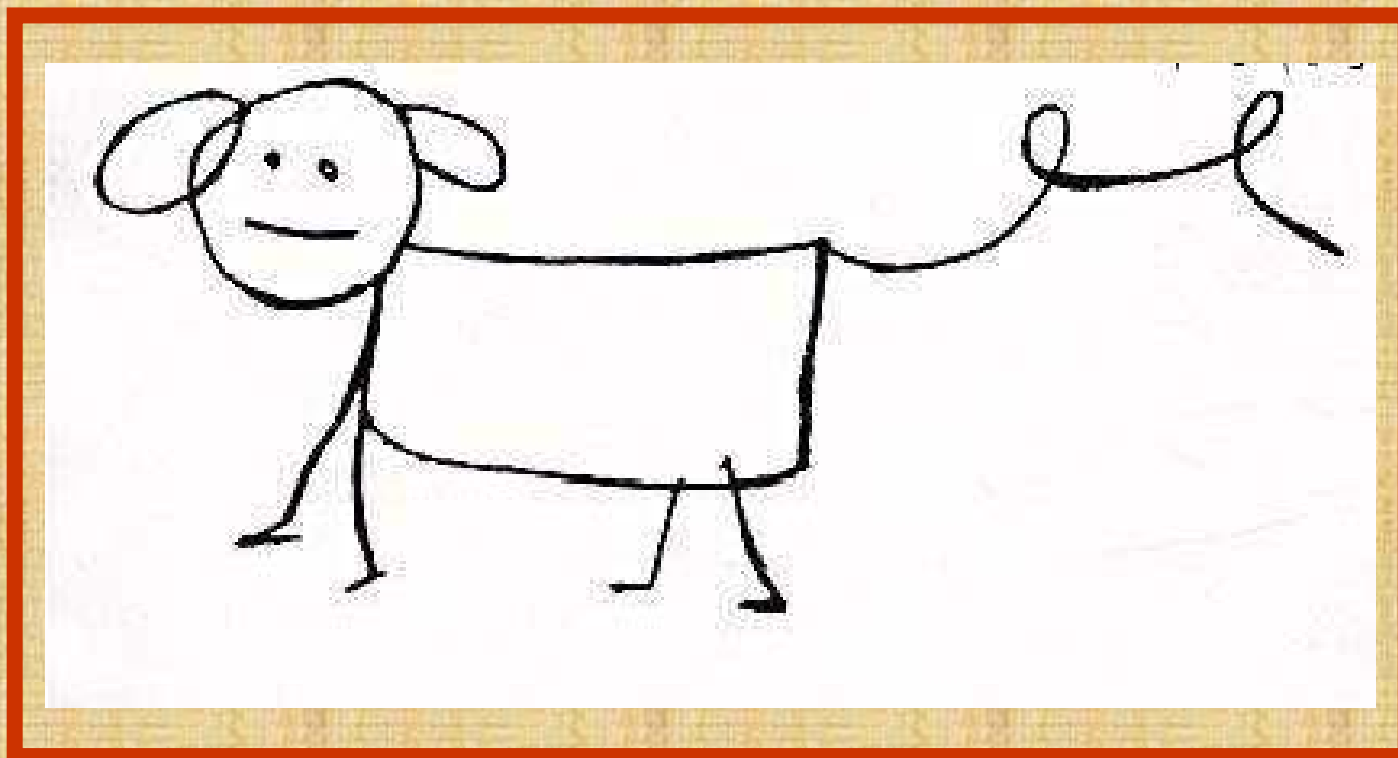

آموزش هنر

وقتی کودکی می‌گوید: «من نمی‌توانم تصویر سگ را ترسیم کنم، شما آن را برای من نقاشی کنید» او پیش از هر چیز به تأیید و تشویق شما نیاز دارد چون مطمئن نیست تصویری که در ذهن دارد مورد قبول شما واقع خواهد شد یا نه بهتر است مربی از جهت فکری به کودک کمک کند. برای مثال بیان این نکته که «اگر من تصویر سگ را نقاشی کنم سگی خواهد بود که من ترسیم کرده‌ام، دیگر سگ تو نخواهد بود. و من دوست دارم سگی را که تو با فکر خودت می‌کشی ببینم» کودک را به انجام فعالیت تشویق خواهد کرد. سپس با مطرح کردن سؤالاتی و جلب توجه او به جزئیات، کودک می‌تواند تصویر روشنتر را در ذهن خود مجسم کند و بنابراین ترسیم آن تصویر برایش آسانتر می‌شود. سؤالاتی مانند:

آموزش هنر

آموزش هنر

چگونگی ایجاد انگیزه در کودکان جهت انجام فعالیتهای هنری

وسایل و مواد هنری (مانند رنگ، قلممو، مواد شمعی، خمیر، کاغذهای رنگی) به تنهایی نمیتوانند انگیزه برای انجام فعالیتهای هنری باشند؛ خصوصاً برای کودکانی که امکان استفاده از این وسایل را کمتر داشتهاند.

آموزش هنر

گاه آوردن حیوان یا پرنده‌ای به کلاس و نمایش فیلم و اسلاید و یا نشان دادن تصاویر نیز می‌تواند در ایجاد انگیزه مؤثر باشد در هر حال در تمام این موارد صحبت و گفتگو با کودکان ضروری است. توجه داشته باشد که به بحثها، برداشتهای شخصی خود را دخالت نداده و کودکان را تحت‌تأثیر خواسته‌های خویش قرار ندهید. بلکه آنها را به بیان نظر و عقیده خودشان تشویق کنید.

آموزش هنر

آموزش تکنیکهای مختلف نقاشی (نقاشی با مسواک، چاپ) نیز می‌تواند در ایجاد انگیزه برای انجام فعالیت‌های هنری کمک مؤثری باشد.

آموزش هنر

گفتار 4. چند نکته برای مربیان

چگونگی تحسین و تشویق کودکان

تحسین و تشویق در صورتی که به درستی به کار رود عامل مؤثری در اجتماعی کردن کودکان می‌تواند باشد. پس باید سعی شود این تعریف صادقانه و به موقع، به اندازه در جهت رشد و شکوفایی استعدادهای ذاتی کودکان به کار رود. کودک باید از انجام فعالیتهای هنری احساس رضایت کند و کاری را صرفاً برای جلب توجه مربی انجام ندهد.

آموزش هنر

نامگذاری بر روی نقاشی

اکثر مربیان غالباً سعی دارند بلافاصله پس از اتمام نقاشی نام کودک را بر روی اثر او ثبت نمایند. اگرچه این حرکت منطقی به نظر می‌رسد زیرا کودک طرز نوشتن نام خود را می‌آموزد ولی گاه افراط در این کار می‌تواند تأثیر نامطلوب داشته باشد.

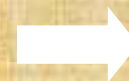

آموزش هنر

تفاوت‌های فردی

همان‌طوری که کودکان در زمینه‌های دیگر تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند، در انجام فعالیت‌های هنری و در طریق استفاده از مواد و وسایل نیز تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود که بستگی به شخصیت فردی کودکان دارد.

آموزش هنر

ضمن مشاهده کودکان متوجه می‌شویم که برخی در انجام کارهای خود با شهامت و برخی محتاط هستند، بعضیها به‌طور منظم کار خود را انجام می‌دهند و در جزئیات بسیار دقیق هستند، برخی دیگر کار خود را بدون مطالعه و اندیشه انجام می‌دهند. بعضی از کودکان دقت و توجه فراوان دارند و برای مدت بیشتری می‌توانند روی موضوعی تمرکز داشته باشند و بعضی دیگر کارهای خود را خیلی سریع و سرسری انجام می‌دهند.

اگر کودکی در انجام فعالیتها پشتکار نداشته باشد و یا به نظر برسد که انجام فعالیت برایش دشوار است مربی با تشویق و کمک، می‌تواند او را به ادامه و اتمام فعالیت راغب سازد.

آموزش هنر

وقتی کودکی بیش از اندازه احساس خستگی می‌کند.
اگر کودکی ضمن انجام فعالیتهای هنری دائماً احساس خستگی
می‌کند، باید توجه کنیم که واکنش او ضمن انجام فعالیتهای دیگر
چگونه است. در مورد کودکی که مواقع دیگر به‌طور کلی فعال
بوده نسبت به خود اعتماد به نفس دارد ولی هنگام انجام فعالیتهای
هنری احساس خستگی می‌کند باید موارد زیر را مورد توجه قرار
داد:

1. آیا در خانه پدر و مادر و یا بزرگترها دائماً برایش نقاشی می‌کشد؟
  2. آیا خواهر یا برادر بزرگتر و یا همکلاسیهایش کارهای او را مورد تمسخر قرار می‌دهند؟
  3. آیا مواد و وسایلی که کودک مورد استفاده قرار می‌دهد عامل این خستگی نیست؟
  4. گاه ممکن است فعالیتها در حد توان کودک نباشد و یا توقعات مربی و والدین در حدی باشد که کودک احساس کند قادر به انجام آن نیست. در این صورت نیز احساس خستگی خواهد کرد.
  5. آیا تعداد زیادی از کودکان با مقدار کمی وسایل در جایی کوچک مشغول فعالیت هنری هستند؟
  6. آیا کودک در انجام فعالیت آزادی دارد و یا تحت فشار قرار گرفته است؟
- آیا علائق و تواناییهای کودک در نظر گرفته شده است؟
- آیا کودک تمایل به انجام یک فعالیت خاص دارد؟ و یا مایل است فعالیت دیگری را (نظیر چاپ و ...) انجام دهد؟

آموزش هنر

وقتی کودک تمایلی به انجام فعالیتهای هنری ندارد

طبیعی است که کودکان انجام فعالیتهای مورد علاقه خود را ترجیح می‌دهند. مربی با تجربه سعی خواهد کرد تا برنامه‌ای را برای کودکان تربیت دهد که از آن لذت برده برایشان جالب باشد. گاه کودکان تمایلی به انجام برخی از فعالیتهای ندارند علت نیز واضح و روشن نیست و عوامل متعددی می‌توانند، مؤثر باشند.

مربی باید علت را جستجو کند و بعد به کمک کودک بشتابد. مربی پس از بررسی علتها می‌تواند روشهای مناسب جهت برطرف کردن مشکل کودک را به‌کار ببرد.

آموزش هنر

**سعی نکنید نقاشیهای کودکان را به واقعیتها ارتباط
دهید**

اکثر بزرگسالان کودکانی را مورد تشویق قرار
می دهند که نقاشیهای آنها نشان دهنده واقعیتها و یا
پدیده های طبیعی باشد. به این ترتیب کودک پی خواهد
برد که نقاشیهای سبک رئالیست ارزش بیشتری نسبت
به سایر سبکها دارد. و مسلماً سعی خواهد کرد به
طریقی نقاشی کند که مورد توجه مربی قرار گیرد.

آموزش هنر

گفتار 5. هنر، وسیله‌ای برای درک و شناخت رشد همه جانبه کودک

آنچه کودک ترسیم می‌کند مفهومی بیش از صرفاً در هم آمیختن رنگها و ترکیب خطوط دارد. نقاشی کودک تنها علائمی بر روی صفحه کاغذ نیست، بلکه کودک تمامیت وجود خود را در آن لحظه در لابه‌لای خطوط و رنگها جای می‌دهد

آموزش هنر

گاه کودکان در ضمن پرداخت به فعالیتهای هنری آنچنان
مجنوب میگردند که همه عواطف و احساس خود را در نقاشی
ابراز میدارند. گاه نیز صرفاً بازی کردن با رنگها و تجربه
استفاده از مواد و وسایل هنری و یا بهکارگیری شیوههای نقاشی
برای آنان لذتبخش جالب است و حتی در این صورت نیز با
مشاهده کودک ضمن پرداخت بهکار می توانیم به نکاتی از
حالتهایش پی ببریم. از جمله اینکه: کودک بهکار خود علاقه مند
است یا خبر؟

آموزش هنر

اکنون به اهمیت رشد عاطفی، عقلانی، جسمی،
رشد حواس و ادراک، رشد اجتماعی، رشد
زیبایی‌شناسی و رشد خلاقیت و تأثیر آن در
کارهای هنری کودکان و رابطه هر یک با نقاشی
کودک می‌پردازیم.

آموزش هنر

الف) رشد عاطفی

فعالیت‌های هنری به‌ویژه نقاشی تجربه‌پر ارزش برای کودک است و به رشد عاطفی کودک کمک می‌کند. میزان رشد عاطفی بستگی به میزان شناخت کودک از خود و به‌کارگیری آن در نقاشیها دارد. تکرار طرح‌های یکنواخت و کلیشه‌ای معمولاً در نقاشیهای کودکانی مشاهده می‌شود که الگوهای فکری محدود و تجربیات اندک دارند. لون فلد^[۱] ۱۹۵۷ با بررسی کودکی که در تماس نزدیک با او بوده دریافت که هر نوع سازگاری نسبت به محیط جدید نیاز به انعطاف‌پذیری دارد، انعطاف‌پذیری در نحوه تفکر، تخیل و پرداخت به فعالیت‌های مختلف کودک مورد بررسی لون فلد دستخوش ناسازگاری شدید عاطفی و ناتوانی در سازگاری با موقعیت‌های جدید بود و نمی‌توانست رفتارش را مناسب با محیط جدید تعدیل کند.

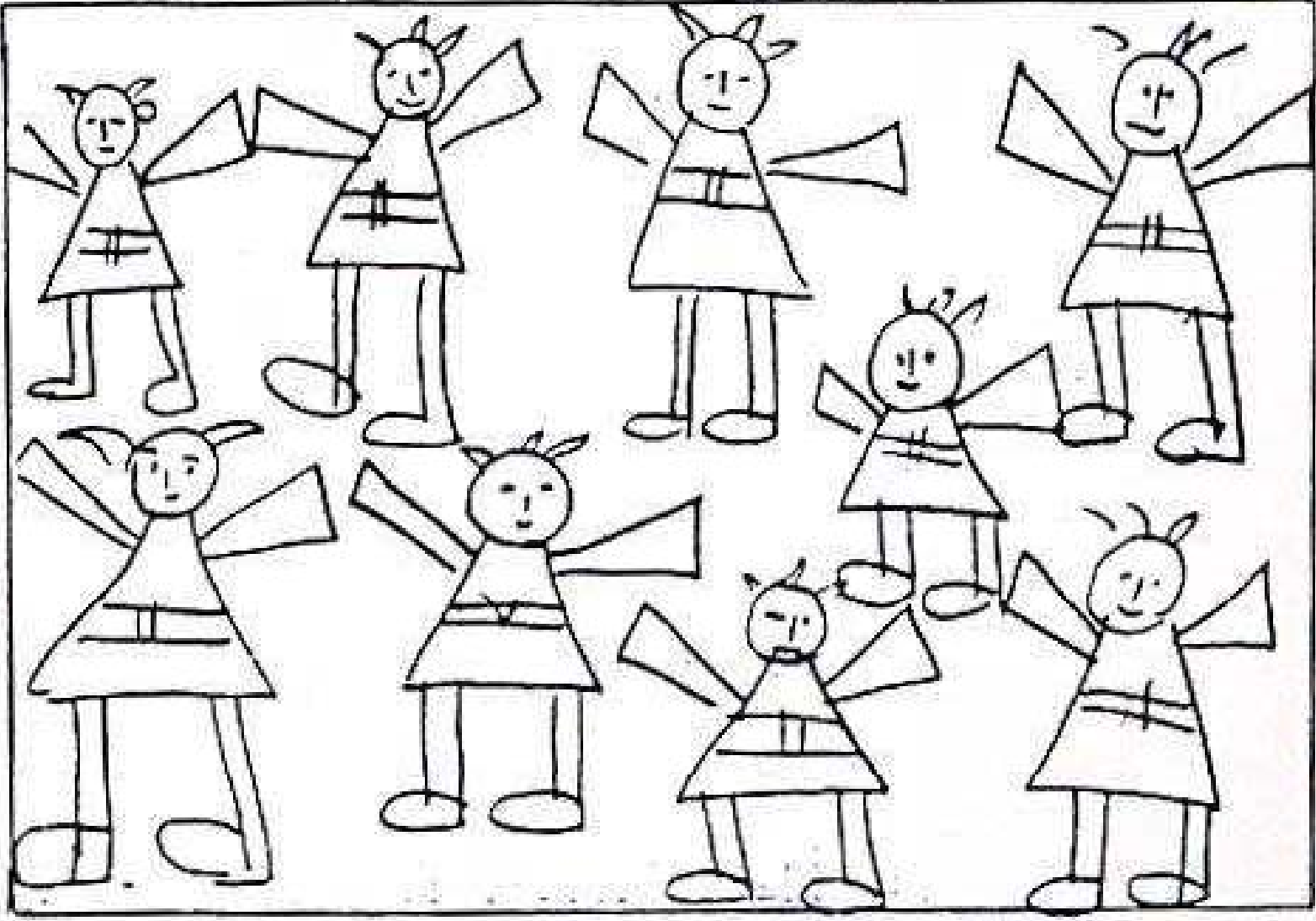

آموزش هنر

این کودک هنگام پرداختن به فعالیتهای هنری تنها در صورتی احساس امنیت و آرامش می‌کند که می‌توانست طرح همیشگی و یکنواخت و بی‌معنی خود را تکرار کند. (طرح شماره 3).

تکرار موضوع در نقاشی کودک نشانه آن است که کودک می‌خواهد به دنیایی که برایش آشنا تر است پناه ببرد. تکرار طرحهای یکنواخت در نقاشیهای کودکان نشان‌دهنده کمبودهای عاطفی و اجتماعی آنان است.

طرح شماره ۳. تکرار بدون تغییر و بی معنی طرح انسان

آموزش هنر

(ب) رشد ذهنی

هر چه آگاهی کودک نسبت به خود و محیط اطرافش افزون شود، در زمینه ذهنی و عقلی نیز رشد بیشتری پیدا می‌کند. آنچه کودک در نقاشیهایش فعالانه منعکس می‌سازد نشانی است از دانش و اطلاعات او در نتیجه میزان رشد ذهنی کودک.

یکی از معروفترین آزمونها برای ارزیابی رشد ذهنی کودک آزمون «شکل آدم را بکش» (هاریس ۱۹۶۳) است که از کودک خواسته می‌شود تصویر یک آدم را به بهترین وجهی که می‌تواند، ترسیم کند. کودک پنج ساله‌ای که انسان را با یک سر و پاها مشخص کند نسبت به کودکی که انسان را با سر، بدن و پاها مشخص کرده در سطح پایتتری از رشد ذهنی قرار می‌گیرد.

آموزش هنر

رشد هنری کودک با رشد ذهنی وی تا سن ده سالگی رابطه مستقیم دارد. (برک هارت ۱۹۶۷) اگرچه هوش هر فرد براساس نمره‌ای که از آزمون هوش به دست می‌آید سنجیده می‌شود، لیکن تصمیم‌گیری در مورد اینکه هوش چیست مشکل است. در بعضی موارد همان‌طور که آلیسون (۱۹۷۰) اشاره می‌کند گاه توانایی و استعداد هنری براساس دانسته‌های شخصی در زمینه تاریخ هنر، شرکت فعال در کلاس هنر و داشتن انضباط فردی سنجیده می‌شود.

آموزش هنر

پ) رشد جسمی

شاخص رشد جسمی در فعالیتهای خلاقه کودک، تواناییهای او در زمینه هماهنگی حرکات چشمها و عضلات کوچک دست است. بدین معنی که میزان تسلط کودک بر اعضای بدنش بر خطها و ترسیمهایش تأثیر می‌گذارد و هر چه حرکات اعضای بدن بیشتر در اختیار کودک باشد، مهارتش نیز بیشتر خواهد شد.

نه تنها شرکت فعالانه کودکان در پرداخت به فعالیتهای هنری نشان‌دهنده رشد جسمی آنان است، بلکه ترسیم قسمتهای مختلف اعضای بدن نیز نشانی از رشد جسمی آنان است که فرافکنی از خود و یا به تصویر کشیدن خود نامیده می‌شود.

آموزش هنر

ت) رشد ادراک

بخش عمده‌ای از تجارب هنری کودک حاصل پرورش و رشد حواس اوست، این امر از آن جهت اهمیت بسیار دارد که لذت بردن از زندگی و توانایی یادگیری بر مفهوم و کیفیت تجارب حسی فرد متکی است. فراهم نمودن موقعیتهای مناسب برای پرورش حواس کودکان در یادگیری آنها مؤثر است. در فعالیتهای هنری نیز تأثیر رشد حواس را می‌توان مشاهده کرد، وقتی کودکی تجارب حسی خود را در نقاشیهایش منعکس می‌سازد، مشاهدات عینی او بیش از دریافتهای حسی دیگر تجلی می‌کند. به‌طوری که کودک نخست نسبت به رنگها، شکل و فضا حساسیت نشان می‌دهد.

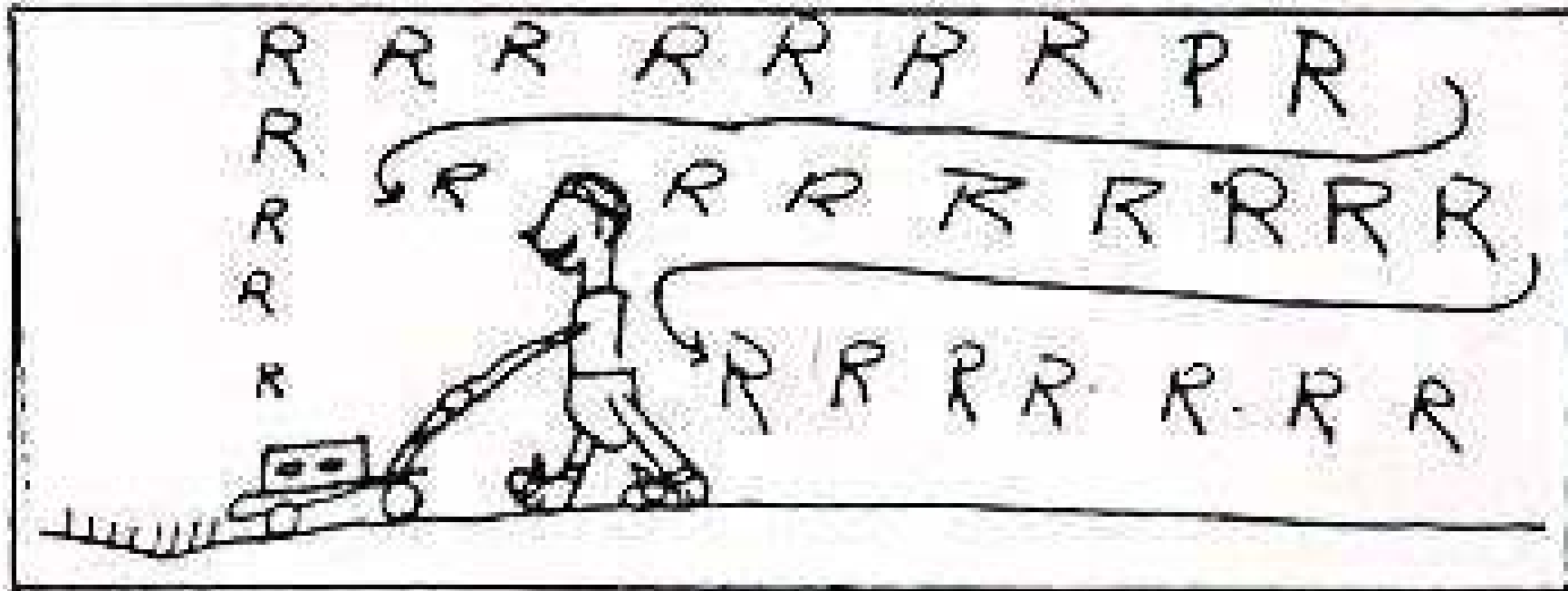

آموزش هنر

مراحل اولیه رشد ادراک حسی با شناخت رنگهای مختلف و لذت از به کارگیری رنگها همراه است. سپس به تدریج توجه کودک به تغییر رنگها و تاریکی و روشنی آن جلب می شود. کم کم به بافت اجسام توجه می کند و با به کار گرفتن سایه روشن، سنگینی و سبکی یا وزن اجسام را منعکس می سازد. ضمن بازی با خمیر می دانیم کودک ابتدا سعی می کند آن را بکوبد، لوله کند، و شکل های مختلف را روی آن نمایش دهد.

رشد حواس بر درک فضای اطراف نیز تأثیر می گذارد و باعث می شود کودک محیط اطراف خود را بشناسد و بهتر درک کند.

تصویر شماره ۴

به تصویر شماره 4 نگاه کنید . نقاش کودک شش ساله ای است که پدرش را بارها در حال چمن زنی مشاهده کرده است , کودک تصویر خود را به جای پدر ترسیم کرده است .

آموزش هنر

ث) رشد حس زیبایی شناختی

رشد زیبایی شناختی غالباً اساسیترین قسمت تجربیات هنری را تشکیل می دهد. زیبایی شناختی را می توان بدین گونه تعریف کرد: توانایی تنظیم کردن فکر و احساس و متجلی کردن آنها در قالبی که بتوان براساس آن با دیگران ارتباط برقرار کرد. چنانکه شعر حاصل نظم است که به مجموعه کلمات داده می شود، موسیقی حاصل نظم بخشیدن به صوتهاست و هنرهای تجسمی و نقاشی حاصل نظم است که به خطها، شکلها و رنگها داده می شود.

آموزش هنر

معیار ثابتی برای ارزشیابی زیبایی‌شناختی یک اثر هنری وجود ندارد بلکه ارزش زیبایی‌شناختی هر اثر هنری از جمله نقاشی به احساس و عقیده فردی بستگی دارد، فرهنگ جامعه، هدف نقاش و پیامی که اثر هنری حامل آن است، بنابراین ایجاد نظم و هماهنگی در آثار هنری به روشهای بسیار گوناگون صورت می‌پذیرد. در آثار هنری کودکان رشد حس زیبایی‌شناختی را در توانایی وحدت بخشیدن به تجربیات فردی و تبدیل آن به صورت مجموعه‌ای واحد می‌دانند.

آموزش هنر

یکی از روشهای با ارزش در روان درمانی
بیماران روان پریش، بررسی وجود، وحدت و نظم
هماهنگ اجزای نقاشی آنان است، تعلیم و تربیت نیز
چیزی جز پرورش افکار و متجلی کردن نظم در آن
نیست، به این ترتیب نظمی که به کلمات داده می‌شود
به برقراری ارتباط صحیح می‌انجامد. نظم اعداد و
نمادها به تفکر منطقی و ریاضی می‌انجامد و سرانجام
نظم در تخیلات، هنر را پدید می‌آورد.
بنابراین تعلیم و تربیت در پرورش احساس
زیبایی‌شناختی فرد مؤثر است.

آموزش هنر

(ج) رشد اجتماعی

رشد اجتماعی کودکان را می‌توان به وضوح در کارهای هنری آنان مشاهده کرد. نقاشیها و به‌طور کلی ترسیمهای کودکان منعکس‌کننده میزان شناخت کودک از خود و دیگران است. کودکان خردسال به سرعت پس از گذر از مرحله خطنگاری، تصویر انسان را به نقاشی خود می‌افزایند، یعنی نماد انسان پس از این مرحله یکی از بارزترین موضوعهای نقاشی آنها می‌شود. زیرا ضمن رشد همه‌جانبه کودک، آگاهی آنان نسبت به محیط اجتماعی افزایش می‌یابد و اثر این آگاهی، به‌صورت تأثیرات ترسیمی به نمایش در می‌آید. طبیعی است که هر چه آگاهی کودک درباره انسان و روابط اجتماعی و تأثیر این روابط در زندگی بیشتر شود، تکرار این موضوع در نقاشی بیشتر دیده می‌شود.

آموزش هنر

درک آگاهی اجتماعی آغازی است بر درک کودک از دنیای بزرگتری که کودک خود جزئی از آن است. گسترش آگاهی اجتماعی کودکان به صورت ترسیم تصاویری که قسمتهایی از اجتماعی را نشان می دهد تجلی می کند. برای مثال کمک مأمور آتش نشانی، یا کارگرانی که در حال اسفالت خیابان هستند، پرستاری که در بیمارستان از بیماران پرستاری می کند، و یا پلیسی در حال خدمت به نقاشیهای کودک وارد می شوند. تمام این موضوعها خود محرک خوبی برای رشد اجتماعی و آگاهی بیشتر او از اجتماع است.

آموزش هنر

باید مشارکت و همکاری و همزیستی در زندگی اجتماعی امروزی به کودک تفهیم شود و برای این منظور پرداختن به فعالیتهای هنری گروهی نقش مؤثری در القای احساس مسئولیت کودک در جمع و حل مشکلات فردی او دارد. علاوه بر این با فعالیتهای گروهی کودک می آموزد که به افکار و عقاید دیگران نیز احترام بگذارد.

آموزش هنر

چ) رشد نیروی آفرینشی

از زمانی که کودک اولین علائم را بر روی کاغذ می‌آورد و شروع به خط‌نگاری می‌کند، خلاقیت وی نیز آغاز می‌گردد. کودک با خلق شکلها و خط‌های مختلف با روش خاص خود جزئی از وجودش را به شیوه‌ای کاملاً شخصی بر روی کاغذ می‌آورد. از آغاز مرحله خط‌نگاری تا رسیدن به مرحله خلق آثار هنری مراحل زیادی را باید طی کرد. رشد نیروی آفرینشی کودک را که بسیار شخصی و فردی است می‌توان در نقاشیها و خط‌خطیهای کودکان مشاهده کرد.

در زمینه مراحل رشد نقاشی کودکان تقسیم‌بندیهای متفاوتی انجام شده است از جمله تقسیم‌بندی لوون فلد و بریتین که به آن اشاره می‌شود. مراحل پیشرفت کودکان در نقاشی عبارت‌اند از: 1. مرحله خط‌خطی، 2. مرحله پیش طرح‌ریزی، 3. مرحله طرح‌ریزی، 4. آغاز واقع‌گرایی

آموزش هنر

1. مرحله خط خطی (خط نگاری)

نقاشی کودک با رشد روانی و جسمانی او ارتباط مستقیم دارد. در مرحله خط خطی هماهنگی عضلات دست کودک و حرکات چشم بسیار ضعیف است در نتیجه انجام فعالیت‌هایی که نیاز به کنترل عضلات کوچک دارد برای کودک بسیار مشکل است.

در همه جای جهان کودکان نقاشی را با خط خطی کردن شروع می‌کنند و اولین علائم را به صورت پراکنده و نامنظم بی‌آنکه خطها را کنترل کنند رسم می‌کنند. خط‌هایی که کودک می‌کشد به هر طرف می‌رود و احتمالاً کودک نمی‌تواند رابطه حرکت دست و اثر قلم بر صفحه کاغذ را درک کند. اندازه خطوط نیز متفاوت است و بستگی به جثه کودک دارد چرا که کودک خطوط را با حرکت بازوی خود ترسیم می‌کند.

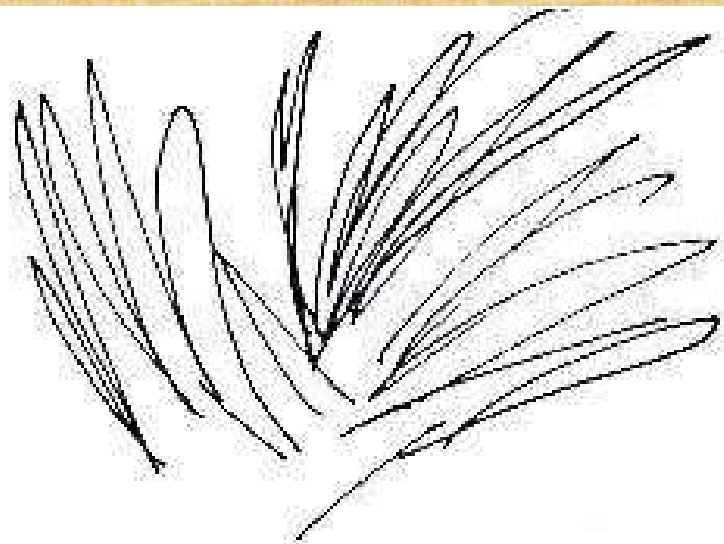
آموزش هنر

الف) مرحله خط خطی منظم

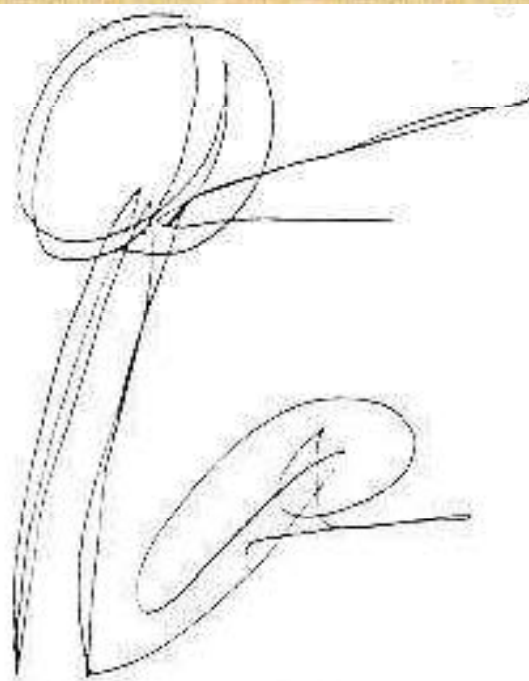
پس از حدود شش ماه یا بیشتر از آغاز مرحله خط خطی نامنظم، کودک تدریجاً به رابطه حرکت دست و اثر قلم خود پی می برد. این مرحله مهمی است زیرا هماهنگی بین عضلات دست و حرکتهای چشمها تقویت شده است. با کمی دقت بر نقاشیهای کودکان متوجه می شویم که خطهای رسم شده تا حدودی کنترل شده اند.

خطهایی که کودک در این مرحله رسم می کند به صورت افقی و عمودی و گاه، دایره اند و اغلب تکرار می شوند. در این مرحله از نقاشیهای کودکان، نقشهای کوچک و یا نقطه به ندرت مشاهده می شوند زیرا در این صورت کودک مجبور است مداد خود را از روی کاغذ بردارد و معمولاً این کار را نمی کند.

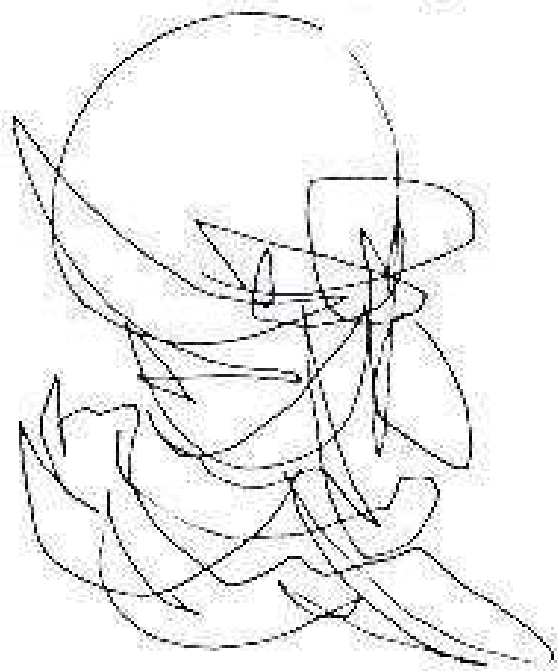

نمونه کپی شده خط حقیقی منظم - کپی کوتاه شده میانه ترسیم شده است.

ماده برای جویخانه در سنگه رفته است.
مرحله نامگذاری نقاشی کپی شده - با استفاده از خطار ساده ترسیم شده است

نمونه کپی شده خط حقیقی نامنظم - مرحله کوتاه دو طرف از نیمه ترسیم شده است

آموزش هنر

در حدود سه سالگی، کودک تقریباً می‌تواند مداد را به همان طریقی که بزرگسالان استفاده می‌کنند در دست بگیرد و تا حدودی قادر است خط‌ها یا علامت «+» را کپی کند اما نمی‌تواند از روی مدل نقاشی کند. در این سن کودک می‌تواند دایره بکشد اما کشیدن مربع برایش مشکل است.

ال شولر و هت ویک معتقدند کودکان خط‌های عمودی را بیش از خط‌های افقی ترسیم می‌کنند. طبق نظر همین پژوهشگران خط‌های عمودی مبین اظهار وجود کودک است و کثرت آن نشان می‌دهد کودک به‌وجود خود، آگاهی پیدا کرده است.

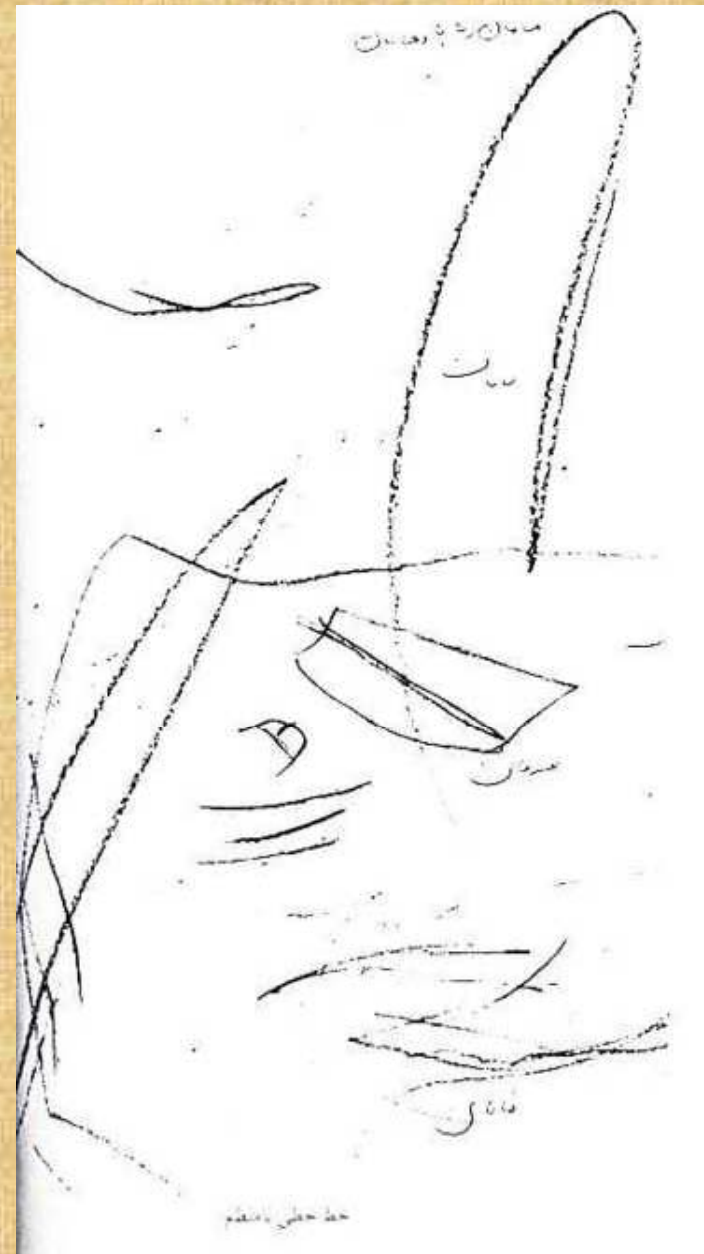

آموزش هنر

ب) مرحله نامگذاری نقاشیهای خط خطی

پس از اینکه کودک توانست خطها را کنترل کند، درباره تصاویری که کشیده است داستانهایی تعریف می‌کند. در این نقاشیها از حادثه یا داستانهایی که کودک مدعی است نقاشی او نشان‌دهنده آن است، هیچ اثری دیده نمی‌شود. این مرحله ممکن است در حدود سه یا سه سال و نیمی شروع شود. کودک پس از خط خطی کردن می‌گوید «این مادر است» و یا «این من هستم در حال دویدن» نامگذاری نقاشیها و داستانسرایی در مورد آنها اهمیت خاصی دارد زیرا نشان می‌دهد که طرز تفکر کودک تغییر پیدا کرده است. اگر قبلاً کودک صرفاً از حرکت دست و تأثیر این حرکت لذت می‌برد، حال سعی دارد با دنیای اطرافش ارتباط برقرار کند.

آموزش هنر

وسایل و مواد لازم برای انجام فعالیتهای هنری کودکان 2 تا 4 ساله

1. مداد شمعی در رنگهای مختلف
2. کاغذ سفید و یا کاغذهای گاهی در اندازههای 45×30 سانت و 45×60 سانت
3. قلمموهای $5/4$ سانت و 1 سانت
4. رنگهای گواش
5. پیشبند و یا روپوش مخصوص
6. ظرفهای مخصوص رنگ (قوطیهای کنسرو که لبة تیز نداشته باشند) اسفنج نرم برای پاک کردن قلممو
7. گچ برای نقاشی روی تخته، زمین یا کاغذ
8. خمیر (گل رُس، کاغذ، آرد)

آموزش هنر

برای اینکه بتوان کارهای هنری کودکان را ارزشیابی کرد باید برای هر کودک پرونده‌ای فراهم آورد و نمونه‌هایی از کارهای او را در طول یک ماه در این پرونده جمع کرد (این نمونه‌ها را می‌توان در پایان سال تحصیلی به کودکان بازگرداند) به این ترتیب می‌توان کارهای اولیه کودک را با کارهای بعدی او مقایسه کرد.

آموزش هنر

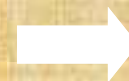
مفهوم رنگ در مرحله 2 تا 4 سالگی

نقاشی کودکان در این سن بازده انرژی غیرارادی آنهاست. خطهایی که کودک می‌کشد به هر طرف می‌رود و او احتمالاً نمی‌تواند رابطه حرکت دست و اثر قلم را بر صفحه کاغذ درک کند. همین که توانایی هماهنگ‌سازی ماهیچه‌ها افزایش می‌یابد، عمل خط‌خطی کردن نیز آگاهانه‌تر و منظم‌تر می‌شود. کودک تدریجاً کشف می‌کند که خطها و اثرات روی کاغذ با حرکت دست او ارتباط دارند و همین اکتشاف باعث می‌شود تا سعی کند جهت خطوط را در کنترل خود بگیرد. در اواخر این مرحله، درباره تصویرهایی که کشیده است داستانهایی تعریف می‌کند و از نسبت دادن نقاشیها به دنیای خارج لذت می‌برد.

آموزش هنر

در این مرحله، رنگ نقش مهمی به عهده ندارد. گاه انتخاب رنگهای متعدد ناشی از تمایل کودک به بازی با رنگهاست. در این مرحله نباید رنگهای متعددی را در اختیار کودکان قرار داد زیرا امتحان چندین رنگ توسط کودک می‌تواند او را از مسیر اصلی فعالیت هنری دور کند و فعالیت او را به بازی با رنگها محدود سازد.

آموزش هنر

تحقیقات بسیاری در زمینه ارتباط رنگ و شکل با شخصیت کودکان پیش دبستانی انجام پذیرفته است. از جمله **آل شولر** و **هت ویک** (۱۹۴۷) طی بررسی نقاشی ۱۵۰ کودک چنین نتیجه گیری می کنند:

کودکانی که دائماً در نقاشیهای خود از رنگهای گرم استفاده می کنند کودکانی پر احساس و عاطفی اند و احساسات خود را آزادانه ابراز می کنند. کودکانی که رنگهای آبی را ترجیح می دهند تمایل به تمرکز به سوی خویش دارند و آنهایی که از سیاه استفاده می کنند نسبت به دیگران عواطفی نشان نمی دهند و دچار کمبودهای عاطفی اند.

آموزش هنر

کورکوران (۱۹۵۴) طی تحقیقی متوجه شد که: کودکان سه ساله از رنگها به ترتیب قرار گرفتن آنها استفاده می کنند. به این معنی که اگر چهار رنگ را به ترتیب مقابل کودک قرار دهیم، کودک، بدون اینکه توجهی به رنگ داشته باشد، از راست به چپ و یا از چپ به راست، از رنگها استفاده می کند.

آموزش هنر

مرحله پیش طرح‌ریزی پدید آمدن نماد در کار (۴ تا ۷ سال) با رشد جسمی و روانی کودک، تدریجاً خط خطیهای غیرارادی او به یک فعالیت ارادی و کنترل شده تبدیل می‌شود. کودک موضوعهایی را انتخاب می‌کند که تشکیل‌دهنده دنیای کوچک او هستند و این موضوعها را تا حد ممکن خلاصه می‌کند، کودک در این سن، تجربه محدودی دارد و بسیاری از اشیا را نمی‌شناسد و در کشیدن آنچه که درک نمی‌کند ناتوان است.

مطالعه تعداد نسبتاً زیادی از طراحیها و نقاشیهای کودکان ۴ تا ۷ سال ویژگیهای عمومی این مرحله را نشان می‌دهد:

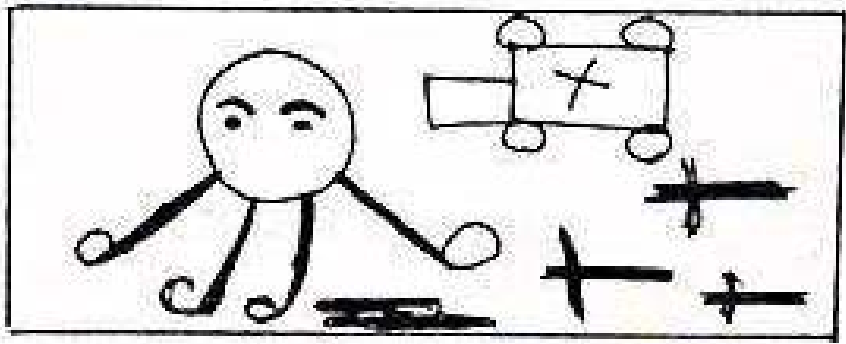

آموزش هنر

الف) موضوع مورد علاقه اکثر کودکان «انسان» است.
ب) کودکان در این سنین ضرورت بیان وقوع موضوع را درک نمی‌کنند آنچه می‌کشند فاقد زمینه است و به‌طور نامنظم و پراکنده در صفحه قرار می‌گیرد.

ج) یکی دیگر از ویژگیهای مهم این دوران سرشت بی‌ثبات و نامنظم بیان هنری کودک است. به این معنی که در این مرحله کودک غالباً دستخوش تغییرات ناگهانی، پیشرویها و گاه پسرویهای حیرت‌انگیز می‌شود. مثلاً زمانی که فهمیده است صورت انسانی شامل چشم، دهان، گوش و بینی است ناگهان به مرحله خطی کردن باز می‌گردد و مدتی همه صورتهای را فقط با یک دایره بدون جزئیات نشان می‌دهد. این تغییرپذیری در روند تکامل یک نقاشی نیز مشاهده می‌شود.

طرح شماره ۵

گلهای دنیای من
زود کولونه

مدی الماسی

اعظم فرشی

گلهاى ۱ (مربى شبرى)

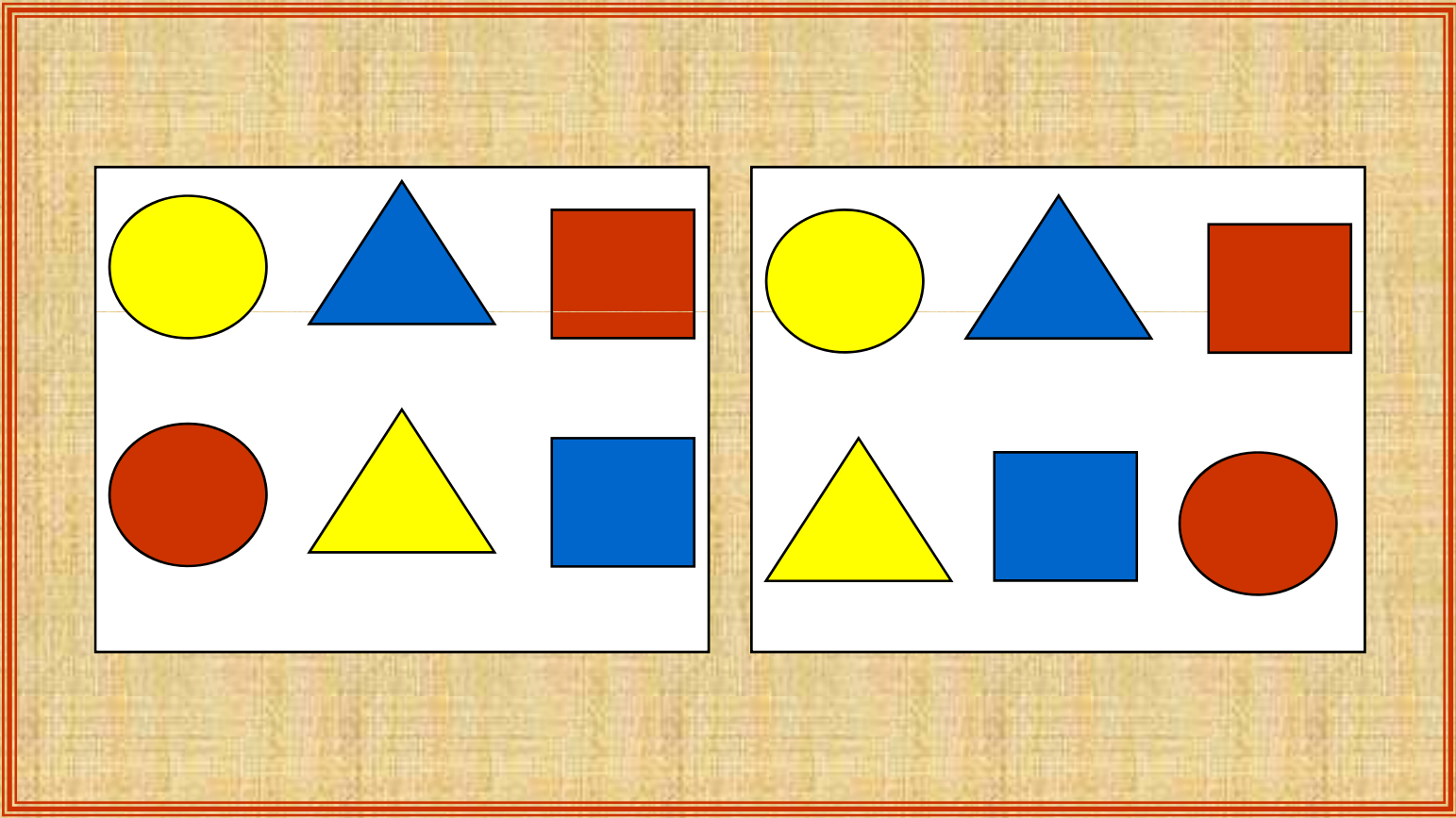
آموزش هنر

مفهوم رنگ در مرحله پیش طرح‌ریزی

کودک در این مرحله سعی دارد به نحوی نقاشیهای خود را با آنچه در محیط اطرافش وجود دارد ارتباط دهد. به‌همین دلیل، با استفاده از خطوط ساده، اشیایی را که برایش مانوس هستند ترسیم می‌کند و برای نشان دادن شیئی خاص، به‌جای رنگ و رنگ‌آمیزی کردن، از خطوط استفاده می‌کند.

طی یک بررسی از کودکان خواسته شد که شکل‌های هندسی را که رنگ‌های مختلف داشتند با هم جور کنند. کودکان 4 تا 7 سال این شکلها را براساس عامل شکل با هم جور کردند. درحالی‌که کودکان کوچکتر شکلها را براساس رنگ جور کردند. پس شکل اشیا برای کودکان 4 تا 7 سال اهمیت خاصی نسبت به رنگ آنها دارد.

آموزش هنر

موارد و وسایل پیشنهادی برای کودکان ۴ تا ۷ سال

۱. رنگهای پوستر و یا گواش که به صورت پودر باشند.
۲. قلم موهای بزرگ و کوچک (گرد و پهن)
۳. مدادهای شمعی در اندازه و رنگهای مختلف
۴. کاغذهای رنگی برای نقاشی در اندازه‌های مختلف
۵. خمیر
۶. گچ‌های رنگی
۷. مواد مختلف برای تهیه کولاژ (کاغذ، پارچه، حبوبات ... چسب یا قیچی).

آموزش هنر

در این مرحله، برخلاف مرحله گذشته، کودک اشیا را در ارتباط با خود نمی‌بیند بلکه سعی می‌کند برای نشان دادن اشیا و روابط آنها از یک رابطه منطقی پیروی کند. برای مثال می‌گوید: «من در خیابان هستم، خانه در خیابان است و مریم در خیابان است». این تغییر در نقاشی کودک نشان‌دهنده رشد فکری کودک است. او سعی می‌کند ترتیبی را در محیط اطرافش به وجود آورد و قادر است اشیا را به وسیله صفات آنها (رنگ، شکل، اندازه طبقه‌بندی کند (پیاژه 1959).

آموزش هنر

ویژگیهای عمومی این دوران

الف) استفاده از یک قاعده مشخص برای کشیدن انسان: مثلاً اندام انسان با یک سر بزرگ، بدن کوچک، بازوها و پاها یک خطی نشان داده می‌شود. و نشانه‌های از لباس پوشیدن متعارف به چشم می‌خورد. دستها و پاها گاهی انگشت دارند و گاه نیز ندارند. اجزای صورت، کم و بیش، مشخص است. اگرچه گاهی اوقات موها، دندانها و سایر جزئیات حذف می‌شوند. بعضی از کودکان انسان را از نیمرخ می‌کشند، بعضی دیگر سر را نیمرخ و بدن را تمامرخ می‌کشند (مثل نقاشیهای مصری) اما اکثر کودکان، سر و بدن را با هم از روبه‌رو می‌کشند.

آموزش هنر

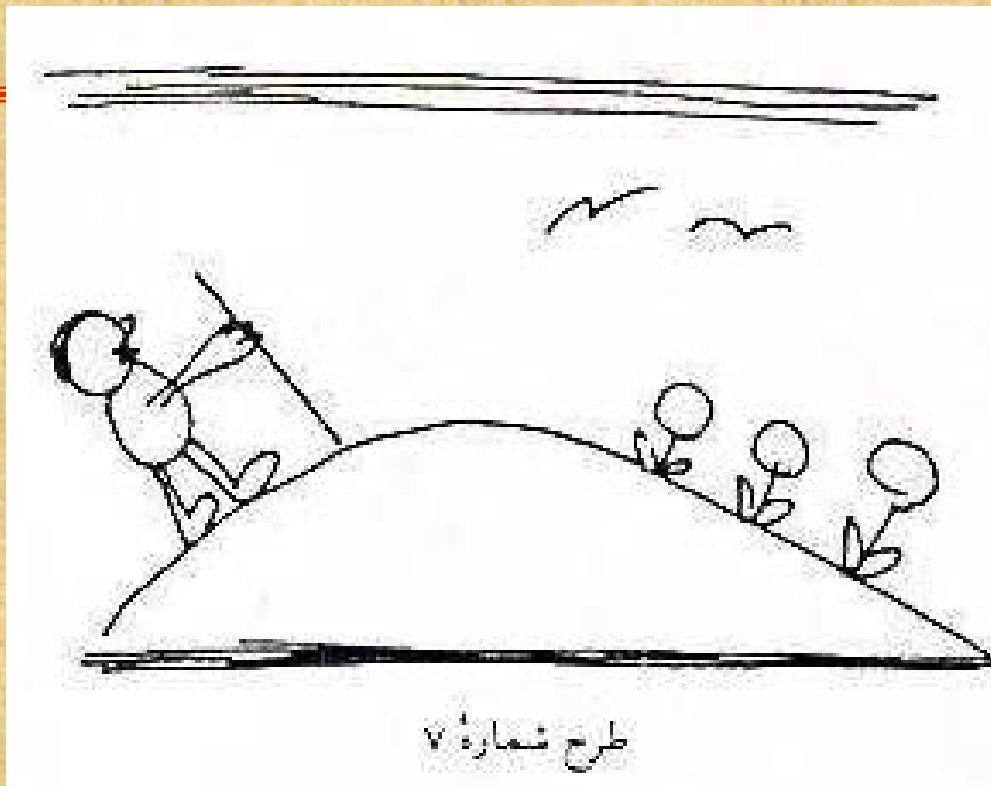
ب) در این سنین کودکان به‌ندرت آدم را تنها نقاشی می‌کنند، بلکه با کشیدن گروهی از آدمها و رابطه آنها با اشیا، در واقع رابطه متقابل و روزافزون خود را با اجتماع بروز می‌دهند. این ویژگی مهم ناشی از افزایش تجارب اجتماعی کودک است.

ج) استفاده از خط زمین: در این مرحله کودک دیگر اشیا را بدون ارتباط با یکدیگر ترسیم نمی‌کند. برای مثال فکر نمی‌کند «یک درخت، یک مرد، یک ماشین» بلکه می‌گوید «من روی زمین هستم، ماشین روی زمین است، علف روی زمین سبز می‌شود و خاک و گل روی زمین هستند

او برای نشان دادن روابط اشیا در فضا از خط زمین استفاده می‌کند و سعی دارد هر چیز را روی این خط قرار دهد. عمق و پرسپکتیو را درک نمی‌کند.

طبق نظریه پیاژه در حدود نه سالگی سیستمهای مرجع افقی و قائم در ذهن کودک گسترش می‌یابد.

طرح شماره ۷

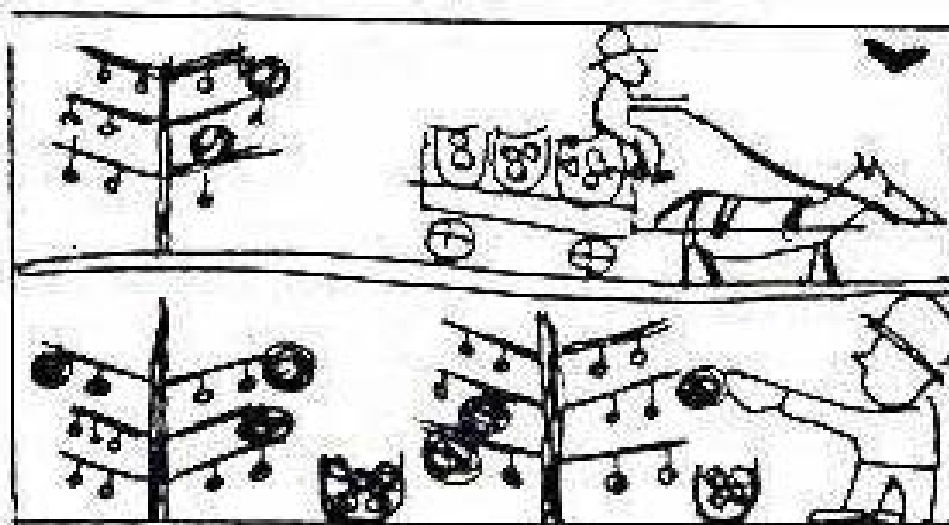
برای مثال، همان‌طور که در تصویر دیده می‌شود، خط منحنی را برای نشان دادن تپه یا کوه کشیده. گله‌ها عمود بر سطح کوه کشیده شده‌اند و حتی تصویر کودک نیز عمود بر سطح تپه نقاشی شده است.

در این مرحله، وقتی کودکان تصویر خانه‌ای با سقف شیروانی را می‌کشند معمولاً دودکش آن را عمود بر سطح شیروانی رسم می‌کنند.

آموزش هنر

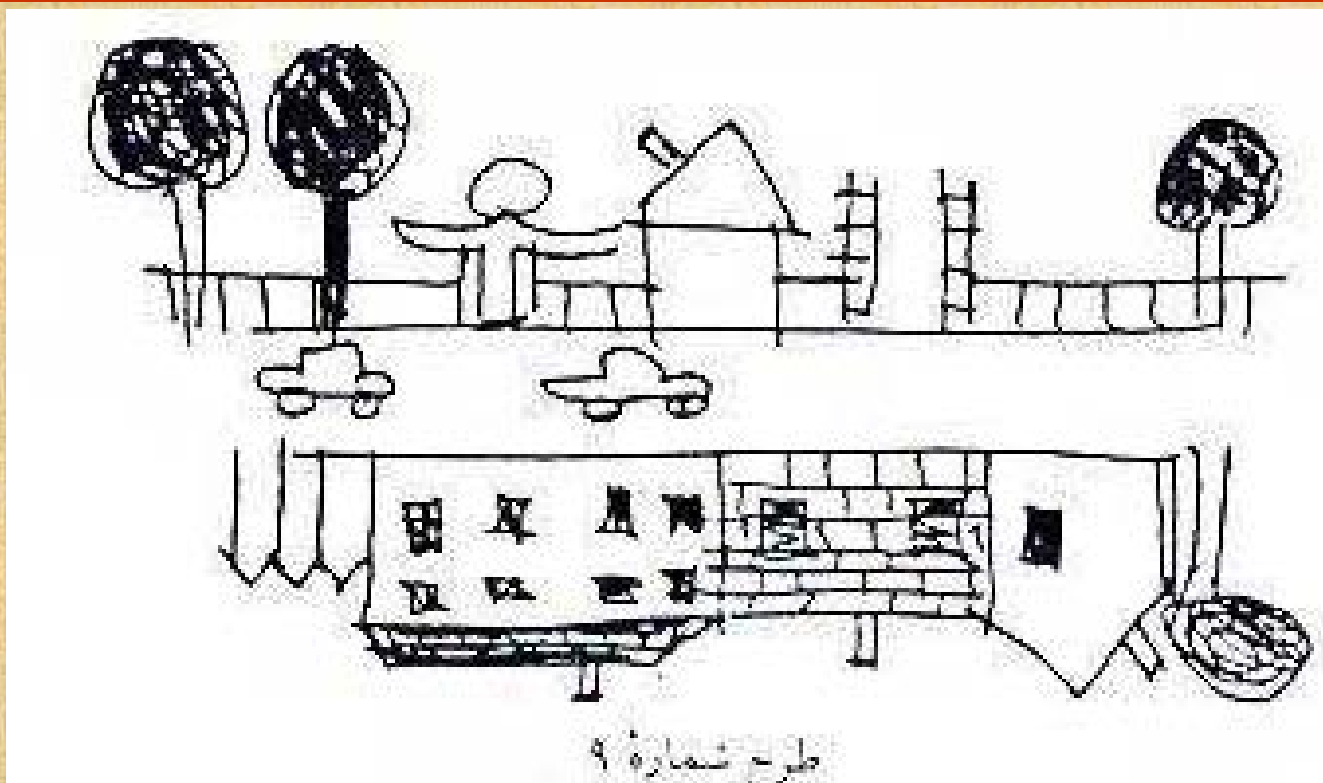

طرح شماره ۸

به تصویر نگاه می‌کنیم. کودک برای نشان دادن باغ میوه از دو خط زمین استفاده کرده است. موضوع نقاشی «چیدن میوه» است کودک تصویر خود را در قسمت پایین صفحه در حال چیدن سیب نشان داده است. بالای سر او خط آسمان دیده می‌شود و بالای خط آسمان خط زمین دیگری به چشم می‌خورد. در قسمت بالا پدرش را در حالی که میوه‌ها را در یک گاری حمل می‌کند نشان داده است. گاری پر از میوه است.

آموزش هنر

در این تصویر کودک می‌خواسته هر دو طرف خیابان را نقاشی کند. کودک، پس از کشیدن قسمت بالای نقاشی، به طرف دیگر کاغذ خود آمد و ماشینها و قسمتهای دیگر خیابان را نقاشی کرد.

آموزش هنر

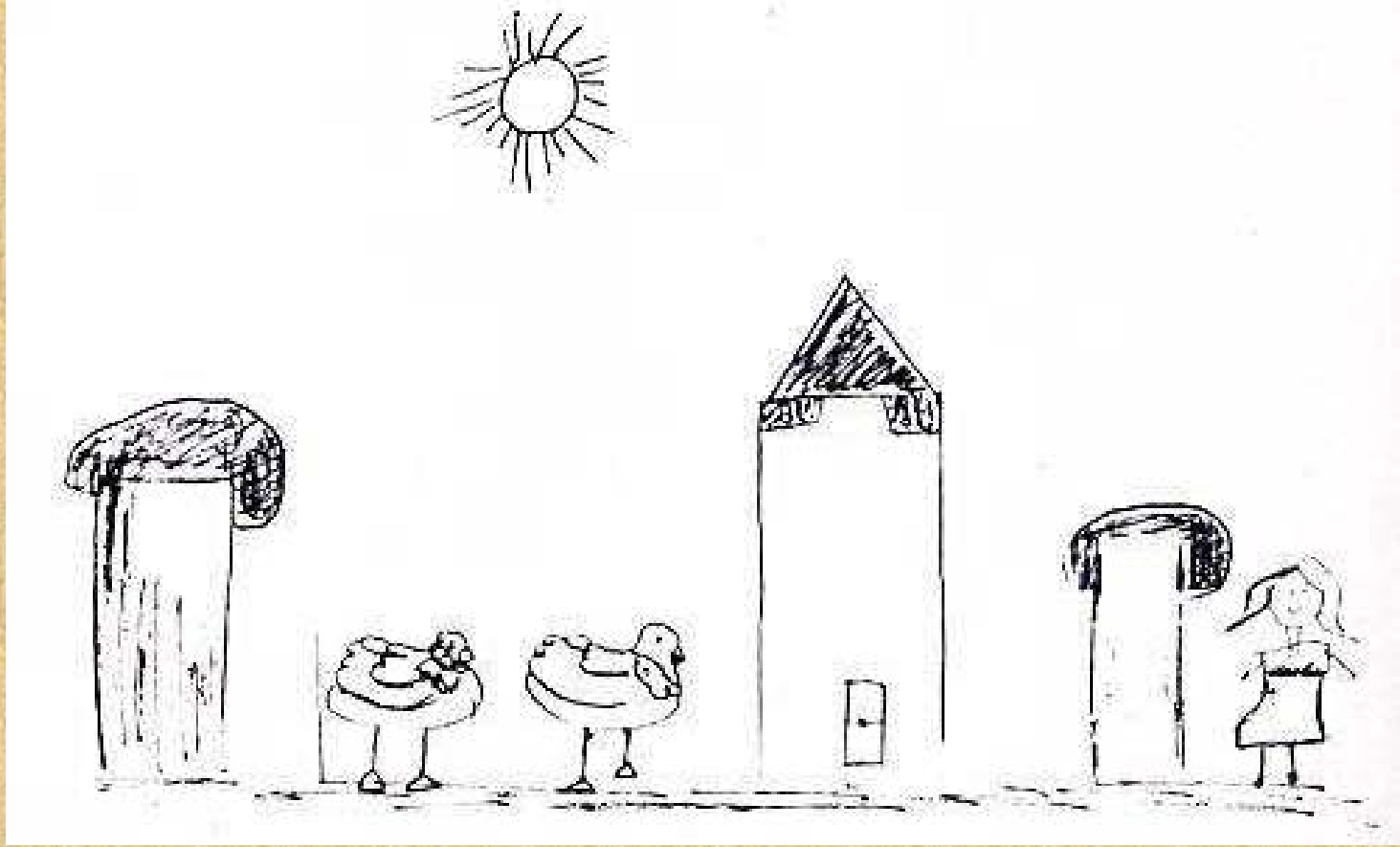

تصویر «الاکلنگ» مثال خوبی در این زمینه است. این تجربه باعث شده کودک برای نشان داده روابط اشیا در فضا از روش دیگری استفاده کند. همان طور که مشاهده می شود کودک تصویر خود را بالای صفحه نزدیک به آسمان و خورشید ترسیم کرده و احساسش را با بزرگتر کشیدن تصویر و همین طور دهان بازش نشان داده است. این کودک درباره این نقاشی می گوید: «خواهر بزرگم من را خیلی بالا برد». اگرچه تصویر نیز نشان می دهد که خواهرش از خودش بزرگتر کشیده و بر اندازه تأکید کرده است کودک، خواهرش را که مقابل او نشسته به بزرگتر یا لااقل سنگین تر است ولی کودک برای نشان دادن اهمیت موضوع خودش را صورت معکوس کشیده است.

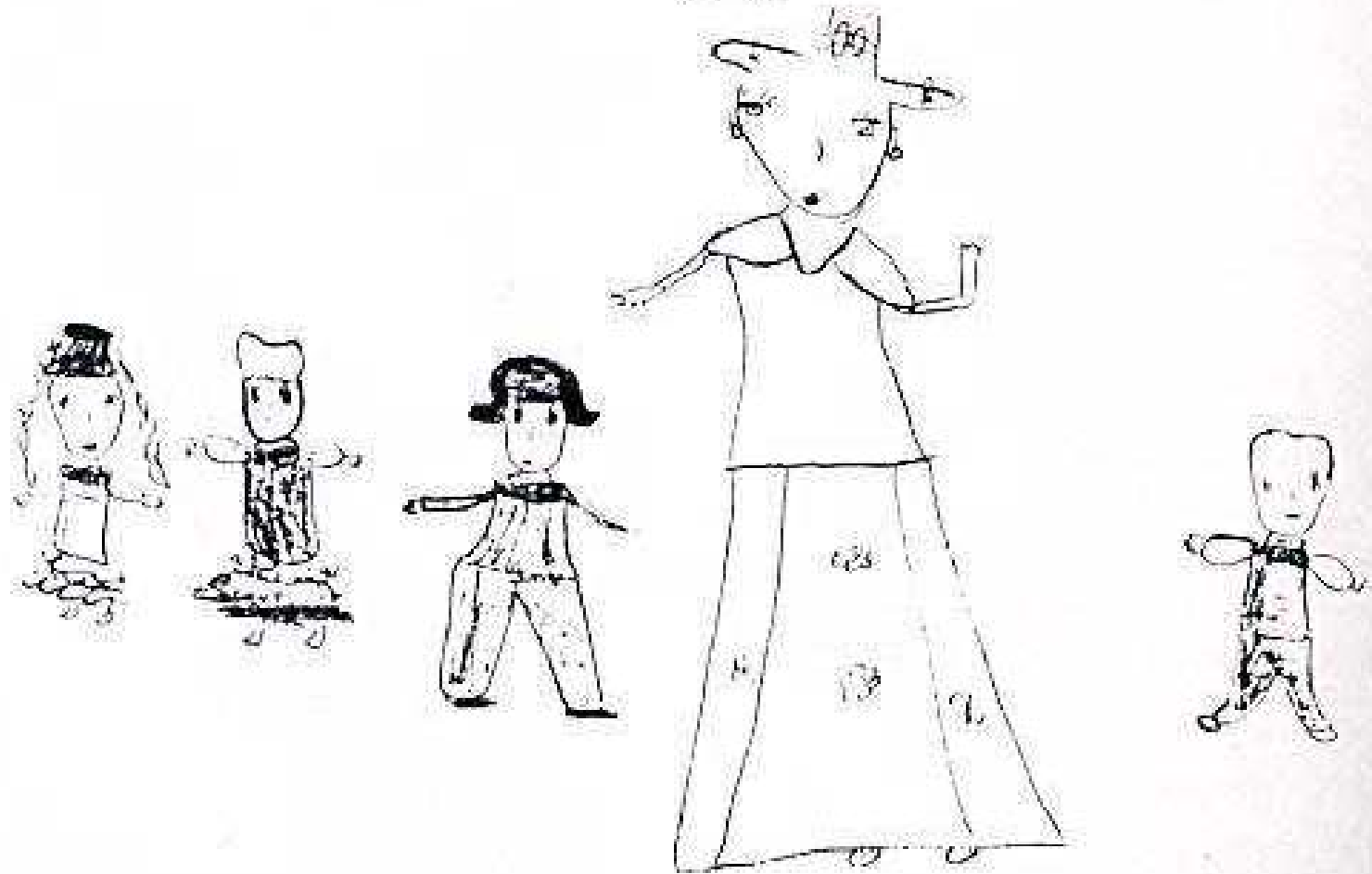

آموزش هنر

نقیسه نصرالهی
کلاس دوم (ب)

میرحان مجد آبادی
۱۳ ساله

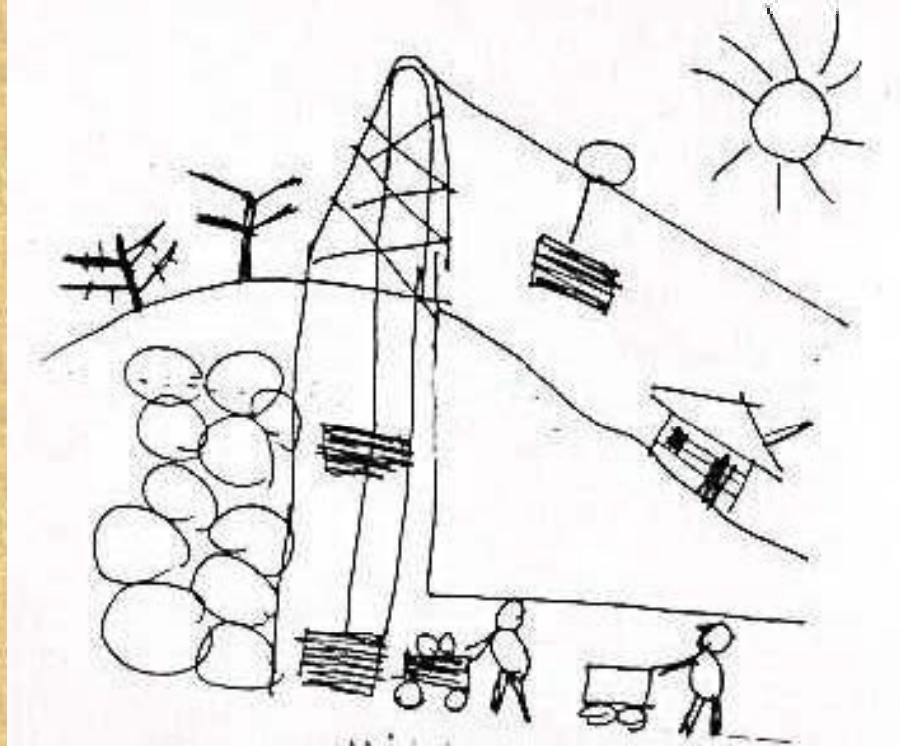
آموزش هنر

تصاویر شفاف یا ایکس ری

گاهی کودکان از روش خاصی برای نشان دادن آنچه در واقعیت دیده نمی‌شود. استفاده می‌کنند برای مثال در عین اینکه نمای بیرونی یک خانه را نقاشی می‌کنند، با برداشتن دیوارخانه، درون اتاقها، افراد ساکن، مبل و اثاثیه را نیز نشان می‌دهند.

آموزش هنر

در تصویر بالا یک دختر 9 ساله، معدن ذغال سنگ را نقاشی کرده است. این نقاشی به صورت شفاف کشیده شده، چون هم درون معدن و هم بیرون آن را نشان می‌دهد. در این نقاشی کودک به اهمیت تونل معدن و چاه معدن پی برده و می‌داند چگونه مواد معدنی استخراج می‌شوند. او در قسمت بالای نقاشی، برای نشان دادن سطح کوه از خط زمین که به صورت منحنی درآمده استفاده کرده و خانه‌ها و درختها را عمود بر خط زمین کشیده است. باید متذکر شد که پدر این کودک در معدن کار می‌کند و خانه آنها در مجتمعی در نزدیکی معدن قرار دارد.

آموزش هنر

وسایل و مواد لازم

۱. آبرنگهای خمیری و یا خشک، قلم‌مو، اسفنج، رنگ پوستریاگواش
۲. وسایل طراحی: ذغال طراحی، پاستیل، کاغذ سفید، کاغذهای رنگی، مداد
۳. وسایل مجسمه‌سازی، خمیر (آرد، کاغذ، گل رس)
۴. وسایل تهیه کولاژ مانند کاغذهای رنگی، تکه‌های پارچه، برگهای خشک، حبوبات، پوست تخم‌مرغ ... چسب مایع.

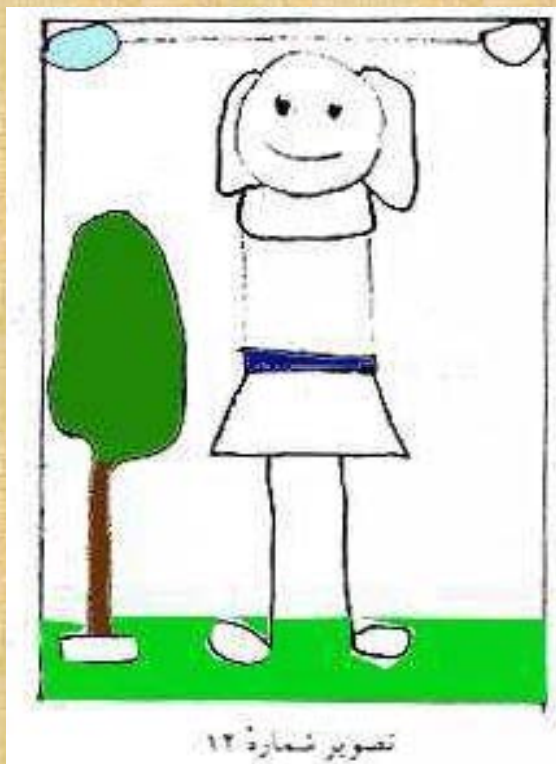
آموزش هنر

مفهوم رنگ در مرحله طرح‌ریزی

کودک پس از مدتی به‌طور طبیعی به رابطه میان اشیا و رنگ آنها پی می‌برد. در این مرحله انتخاب رنگ بر اساس احساسات کودک و یا به‌طور تصادفی صورت نمی‌گیرد بلکه همان‌طور که کودک برای نشان دادن روابط اشیا در فضا از نمادهای خاصی استفاده می‌کند که بیانگر درک وی از پرسپکتیو است، در مورد رنگ نیز دقت و توجهی خاص و روشی مخصوص به‌کار می‌برد. او برای هر شیء رنگ خاصی را در نظر می‌گیرد و آن را بارها و بارها تکرار می‌کند. برای مثال آسمان از نظر کودک همیشه آبی رنگ و چمنزار همیشه سبز است - بزرگسالان هنگام نقاشی آسمان و چمنزار شرایط مختلفی را در نظر می‌گیرند مثلاً در هوای آفتابی، ابری و یا پس از ریزش باران، در فصل بهار یا زمستان رنگ آسمان و چمنزار متفاوت است در حالی که شرایط محیطی و جوی در برداشت کودک از رنگ یک شیء تأثیر نمی‌گذارد

آموزش هنر

در تصویر «من در حیاط خانه ایستاده‌ام» کودک توانسته است بین اشیاء و رنگ آنها ارتباطی به‌وجود آورد. به رنگ قهوه‌ای چشمها، صورتی لبها، زرد مو، سبز علف (زمین)، سبز و قهوه‌ای درخت و آبی آسمان توجه کنید. این رنگها نشان می‌دهد که کودک کاملاً درک کرده است که هر شیئی به چه رنگی است.

آموزش هنر

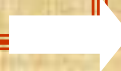

در تصویر دیگری به نام «رعد و برق و باران» با اینکه کودک هوای بارانی را نقاشی کرده ولی آسمان به صورت نوار باریک آبی رنگی در بالای صفحه قرار داده شده است. در چنین شرایطی، انتقاد از نحوه استفاده از رنگها باعث می شود که کودک ناراحت و مأیوس شود.

مربی می‌تواند، با توجه به ویژگیهای سنی کودکان چهار تا نه ساله در مرحله پیش طرح‌ریزی و طرح‌ریزی و با در نظر گرفتن نکات زیر، گذر کودکان را از این مرحله بررسی کند:

1. آیا کودک اشکال ساده هندسی را رسم می‌کند؟
2. آیا کودک به جزئیات توجه می‌کند (مانند مژه، انگشتان، منفذ بینی و غیره)؟
3. آیا کودک هنگام نقاشی قسمتهای مهم را بزرگتر می‌کشد؟
4. آیا در تصاویر که کودک از خانه، درخت، گل و یا حیوان و انسان می‌کشد پیشرفتی حاصل کرده است؟
5. آیا نقاشی کودک در تمام صفحه مشاهده می‌شود؟
6. آیا در نقاشی کودک نشانه‌ای از تعادل و توازن دیده می‌شود؟
7. آیا کودک تصاویر خود را تزئین می‌کند؟
8. آیا کودک از رنگهای مختلف استفاده می‌کند؟
9. آیا کودک از سایه‌های مختلف یک رنگ استفاده می‌کند؟
10. آیا اجسامی را که در فاصله دورتر قرار دارند کوچکتر می‌کشد؟
11. آیا کودک کارهایش را تمام می‌کند؟
12. آیا هنگام نقاشی از تخیل خود کمک می‌گیرند؟
13. آیا برای نشان دادن بافت و جنس چیزهایی مختلف از خطها و سایه‌های مختلف استفاده می‌کند؟

آموزش هنر

مواردی که نشان می‌دهد کودک در کارهای هنری خود پیشرفتی حاصل نکرده و نیاز به مراقبت و راهنمایی دارد:

1. وقتی کودک جمله «من نمی‌توانم نقاشی کنم» را بر زبان می‌آورد.
2. وقتی کودک در نقاشی خود را طرح‌های یکنواخت استفاده می‌کند. (استفاده از خطوط مستقیم برای پاها و یا استفاده از شکل « » برای نشان دادن پرنده).
3. وقتی کودک مرتباً یک شیء و یک موضوع را تکرار می‌کند (مانند هواپیما، اسب، خانه و غیره).
4. وقتی کودک در تصاویری که نقاشی می‌کند جزئیات را رعایت نمی‌کند و نقاشی او تازگی ندارد.

آموزش هنر

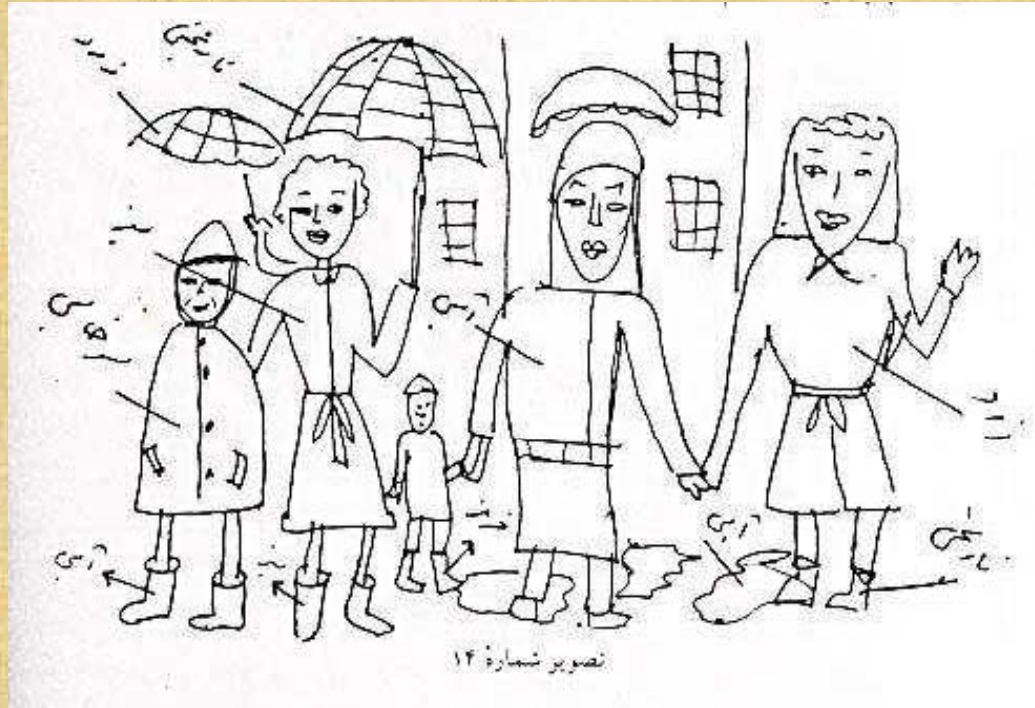
مرحله رئالیسم (واقع‌گرایی) 9-12 سالگی

یکی از بارزترین خصوصیات کودکان در این سن تمایل آنها به تشکیل گروه‌ها و شرکت در فعالیتهای گروهی است. نیاز کودکان به اجتماعی شدن باعث می‌شود که به افکار و عقاید دیگران توجه کنند. این تغییر فکری در حقیقت گذری از مرحله خود محوری است که به مرور انجام می‌پذیرد.

یکی از ویژگیهای بارز نقاشی کودکان در این دوران توجه خاص آنها به جزئیات و ریزه‌کاریها در نقاشی است. اگر آنها سابقاً برای نشان داده اهمیت چیزی یا عضوی بر اندازه آن تأکید می‌کردند حال به جزئیات می‌پردازند.

آموزش هنر

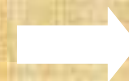

یک دختر یازده سال به خوبی توانسته است از قوای ذاتی خود استفاده کند. تصویر با مداد شمعی نقاشی شده است و هر فرد در این نقاشی ویژگیهای خاص خود را دارد. طرحی که برای بینی استفاده شده متنوع است و توجه به جزئیات نشان از آگاهی کودک از محیط اطراف دارد. ترسیم بچه‌های کوچک خانه‌ها پشت سر آدمها، پنجره خانه‌ها، بارانی، دکمه، کمر بند، چکمه‌ها در رنگهای مختلف، چتر با نقشهای متنوع، همه نشان‌دهنده رشد همه جانبه کودک و آگاهی او از زیبایی‌شناسی و ترکیب‌بندی است اگر این نقاشی را با نقاشی «مردی با چتر» مقایسه کنیم متوجه عدم آگاهی کودک نقاشی قبل نسبت به محیط اطرافش می‌گردیم.

آموزش هنر

عوامل متعددی می‌توانند در نحوه ترسیم این دو کودک مؤثر باشند. برای مثال عدم وجود انگیزه، فقدان آموزش صحیح و یا عدم بهره‌گیری از قوای ذاتی که به عوامل محیطی بستگی پیدا می‌کند می‌تواند در نحوه ترسیم این کودک مؤثر باشد.

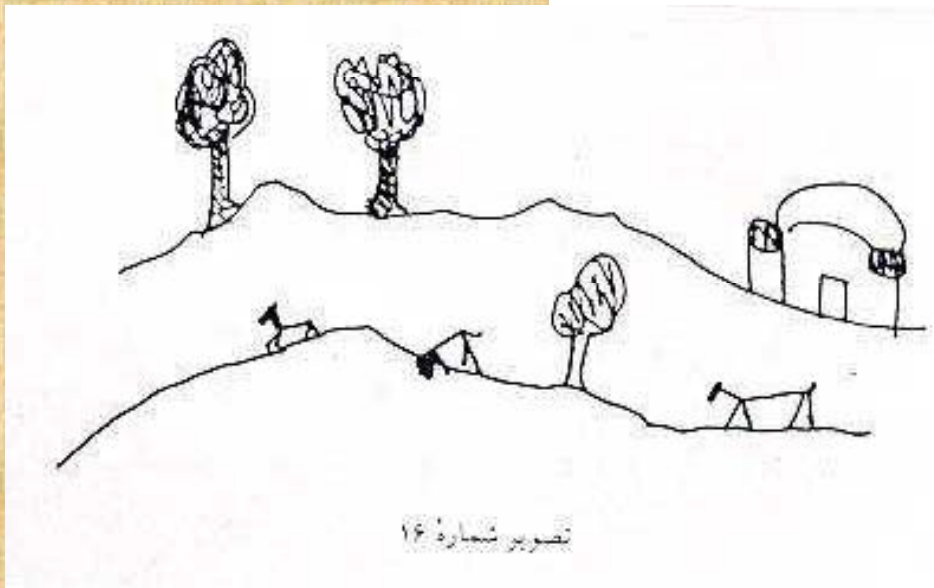
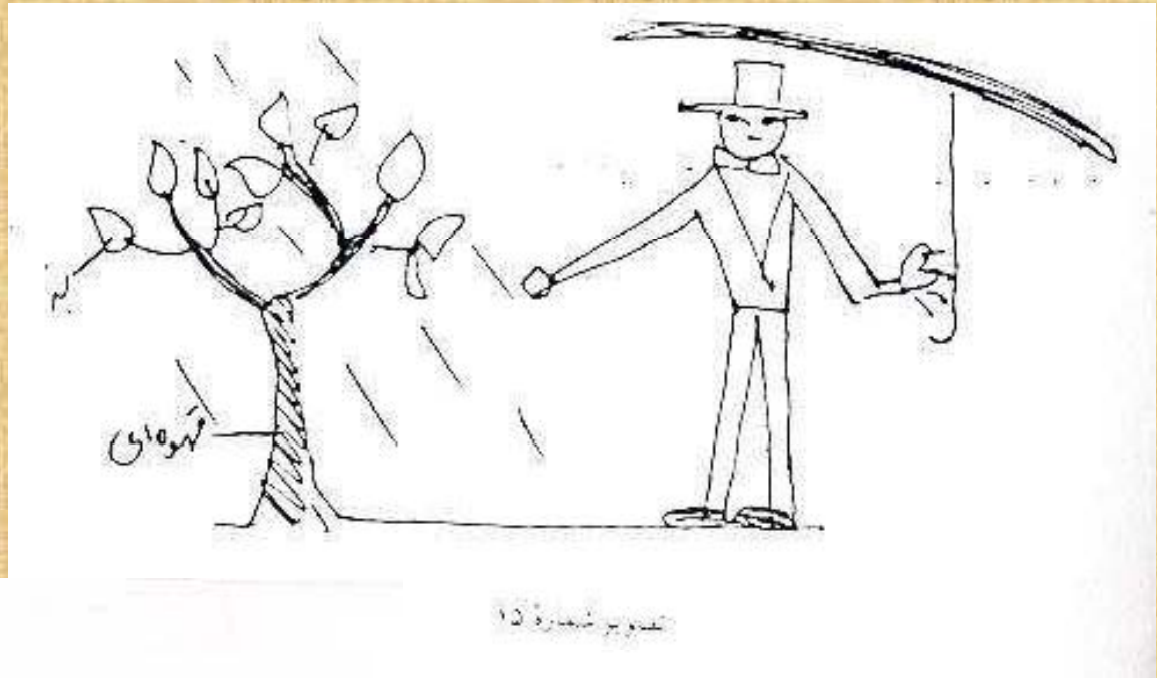

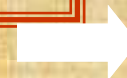
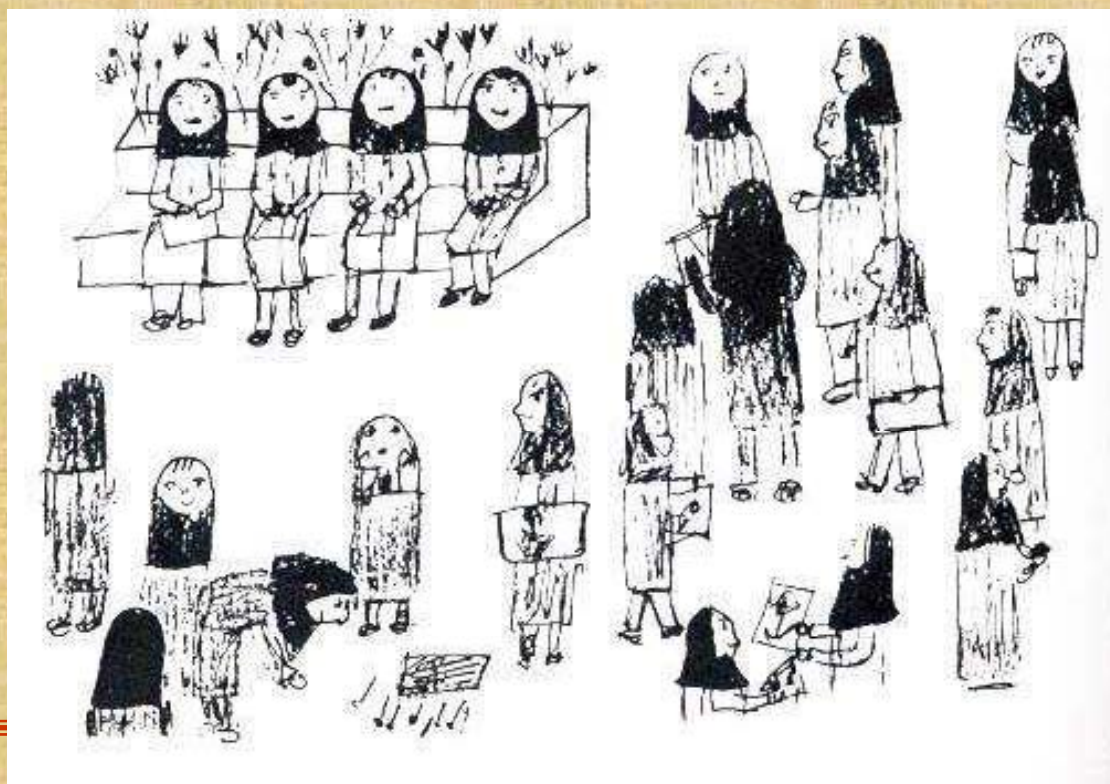
آموزش هنر

یکی دیگر از ویژگیهای نقاشی کودکان در این مرحله استفاده از چند خط زمین به صورت سطوح مختلف است. در این نقاشیها کمتر از یک خط زمین استفاده می شود و در این صورت نیز جلوی خط زمین به صورت سطح مجسم می شود. آسمان نیز دیگر به صورت یک خط در بالای صفحه نشان داده نمی شود و تا خط زمین امتداد پیدا می کند. گاه نیز قسمتی از آسمان را به وسیله شاخ و برگ درختان می پوشانند.

هنر می‌تواند امکان ابراز احساسات و عواطف درونی کودکان را فراهم آورد. کودکانی که دائماً از طرح‌های خاص و یکنواخت استفاده می‌کنند و یا قادر نیستند با محیط اطراف از طریق هنر ارتباط برقرار کنند، در ابراز احساسات واقعی خود دچار مشکل هستند.

آموزش هنر

مفهوم رنگ

برخلاف مرحله گذشته که کودکان هر رنگ را در رابطه با شیء خاص و تجارب گذشته خود به کار می‌برند. حال کودک سعی می‌کند. رنگهای واقعی را که در طبیعت وجود دارند به کار ببرد، حال او رنگهای هم خانواده و درجات مختلف آن را به خوبی می‌شناسد. برای مثال به تفاوت قرمز متمایل به آبی و قرمز متمایل به زرد پی برده است و در نقاشیهایش رنگ آبی که برای کشیدن آسمان به کار می‌رود با رنگ آبی دریا یا دریاچه تفاوت دارد. او همچنین سعی می‌کند. سایه‌های مختلف رنگ سبز را برای درختان و چمنزار به کار ببرد. گاه کودک از رنگ به‌طور سمبولیک استفاده می‌کند. (مثلاً رنگ کردن صورت با رنگ قرمز برای نشان دادن خشونت) چون در این سن کودکان بسیار حساسند و قادر نیستند احساسات خود را کنترل کنند.

آموزش هنر

گفتار 6. روشهای آموزش هنر به کودکان

آموزش هنر در دوران کودکی تنها به مفهوم حفظ آزادی کودک برای طی مسیر طبیعی تکامل او مطرح می‌شود. هر گونه دخالتی در کار هنری کودکان، هرگونه دادن مدل یا تعلیم سبک خاص یا القای سلیقه و دید، سیر طبیعی تکامل هنر را برهم می‌ریزد.

مؤثرترین روش برای اینکه کودک بتواند افکار و تمایلات درونی خود را به وسیله فعالیت‌های هنری بهتر بیان کند روشی است که باعث گسترش دید و تجربه کودک شود. فکر مبتکرانه که موجب پیشرفت کودکان در کارهای هنری می‌شود، معلول آگاهی بیشتر کودکان درباره محیط و توجه دقیق آنان ضمن مشاهده جزئیات است. به این ترتیب روشهای آموزش هنر را می‌توان به مراحل زیر تقسیم کرد.

آموزش هنر

1. توسعه دید کودکان از طریق نمایش فیلم و اسلاید
2. توسعه دید کودکان در تماس مستقیم با اشیاء موجودات، مکانها و غیره
3. روش فنی

در این قسمت کودکان، ضمن تماس با مواد و وسایل هنری، تجاربی کسب خواهند کرد که می‌تواند بسیار پرارزش باشد.

آموزش هنر

گفتار 7. فعالیتهای گروهی هنری

کار گروهی بیشتر مناسب حال کودکان هشت تا دوازده ساله است زیرا در این سنین کودکان به گروه و بازیهای گروهی تمایل پیدا می‌کنند. طبعاً انجام فعالیتهای هنری به صورت پروژه‌های گروهی نیز برای آنها لذت‌بخش خواهد بود.

آموزش هنر

گفتار 8. فیلم‌سازی

فیلم چیست؟

اگر یک نوار فیلم سینما را نگاه کنید خواهید دید این نوار از یک سری عکسهای ثابت و ساکن تشکیل شده که هر یک از آنها فقط کمی با عکس قبلی و بعدی خود تفاوت دارد. برای مثال، دوربین از یک صحنه فیلم زنده که یک ثانیه طول می‌کشد و در آن هنرپیشه سیبی را از روی زمین برمی‌دارد و گازی به آن می‌زند ۲۴ عکس متوالی می‌گیرد که هر یک لحظه‌ای از آن حرکت را نشان می‌دهد. به هر کدام از این عکسها در اصطلاح فیلمبرداری یک «کادر» یا یک «فریم» می‌گویند. وقتی این فیلم در آپارات نمایش داده می‌شود، این لحظات را چنان پشت سر هم می‌بینیم که به نظر یک حرکت ممتد می‌رسد. اما به هر حال برای اینکه یک ثانیه فیلم روی پرده داشته باشیم باید ۲۴ کادر عکس بگیریم.

آموزش هنر

گفتار 9. پرسپکتیو در طراحی

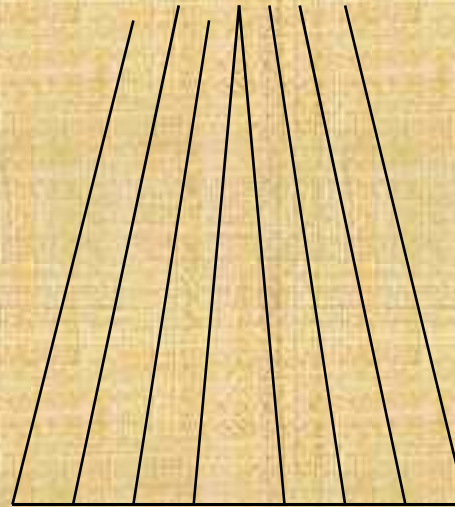
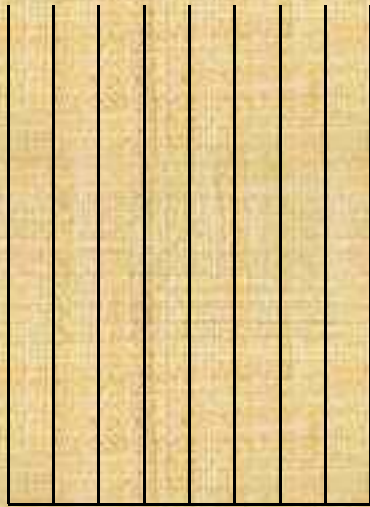
پرسپکتیو

پرسپکتیو یا مناظر و مزایا روش عملی است که به وسیله آن دوری و نزدیکی اجسام را نشان می‌دهند و مثل علوم ریاضی دارای قواعد و قوانینی است. با به کار بردن قواعد پرسپکتیو ترسیم اجسام سه بعدی در فضا به نحو صحیحی امکان پذیر می‌شود. پرسپکتیو در قرن پانزدهم میلادی برابر با قرن نهم هجری با کوشش دو تن از نقاشان بزرگ ایتالیا به نامهای **پائولو اوچلو** و **پی رودلافرانچسکا** پایه گذاری شد و سپس **لئوناردو داوینچی** آن را به تکامل رساند

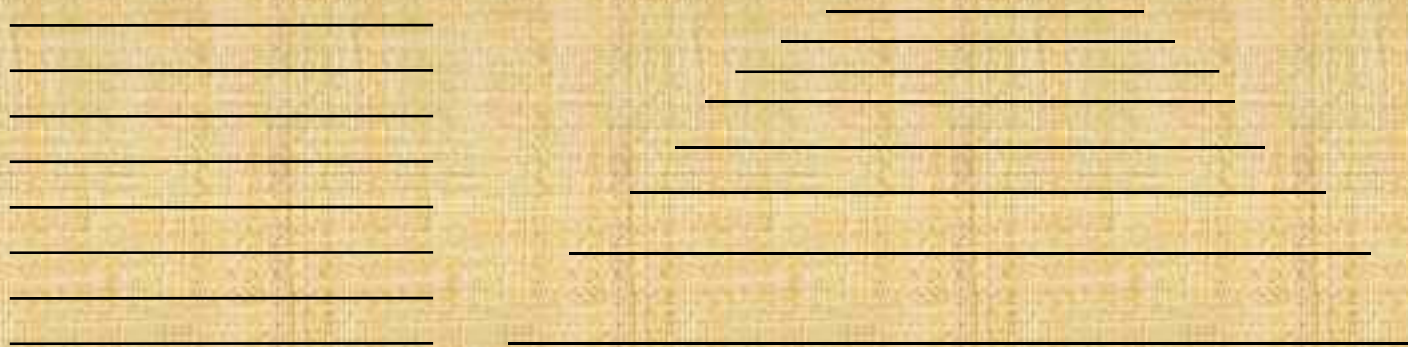

آموزش هنر

خطوط هر منظره را می‌توان به دو دسته تقسیم نمود.
الف) خطهای عمودی بر سطح افق. این خطها همگی در
یک نقطه به نام نقطه فرار جمع می‌شوند.

آموزش هنر

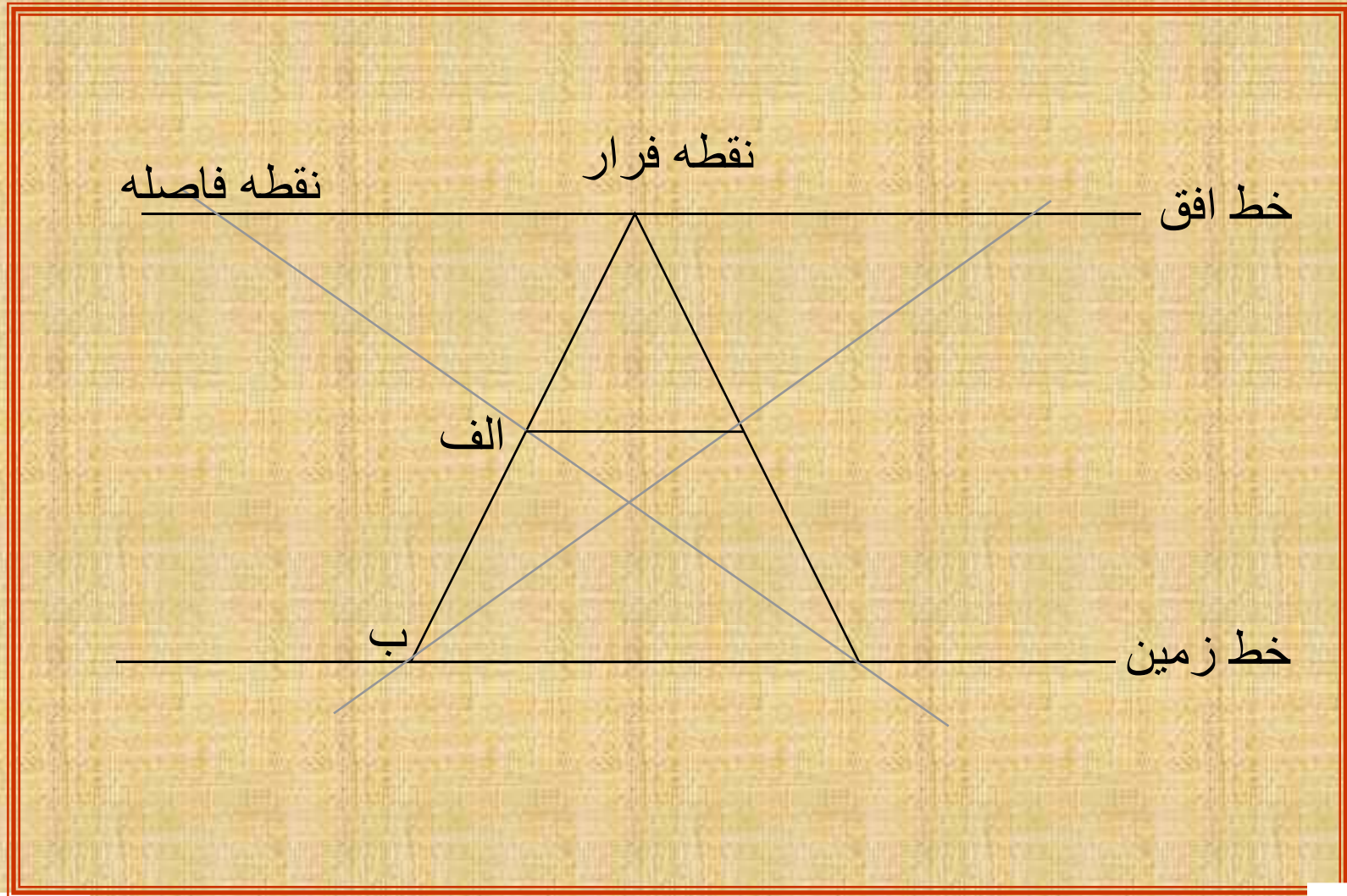

ب) خطهایی که به موازات خط افق قرار دارند. این خطها تغییر جهت نمی‌دهند ولی فاصله آنها را یکدیگر تغییر پیدا می‌کند، خطهای نزدیکتر فاصله بیشتر دارند و خطهای دورتر فاصله کمتری را خواهند داشت.

برای ترسیم هر منظره یک خط افق را در نظر می‌گیریم. اگر مربعی روی زمین قرار داشته باشد، دو خط سمت راست و چپ آن در نقطه فرار که روی خط افق قرار دارد جمع و متقاطع می‌گردند. دو خط موازی «الف» و «ب» به هم نزدیک می‌شوند، و نیز طول خط بالایی کمتر خواهد شد.

آموزش هنر

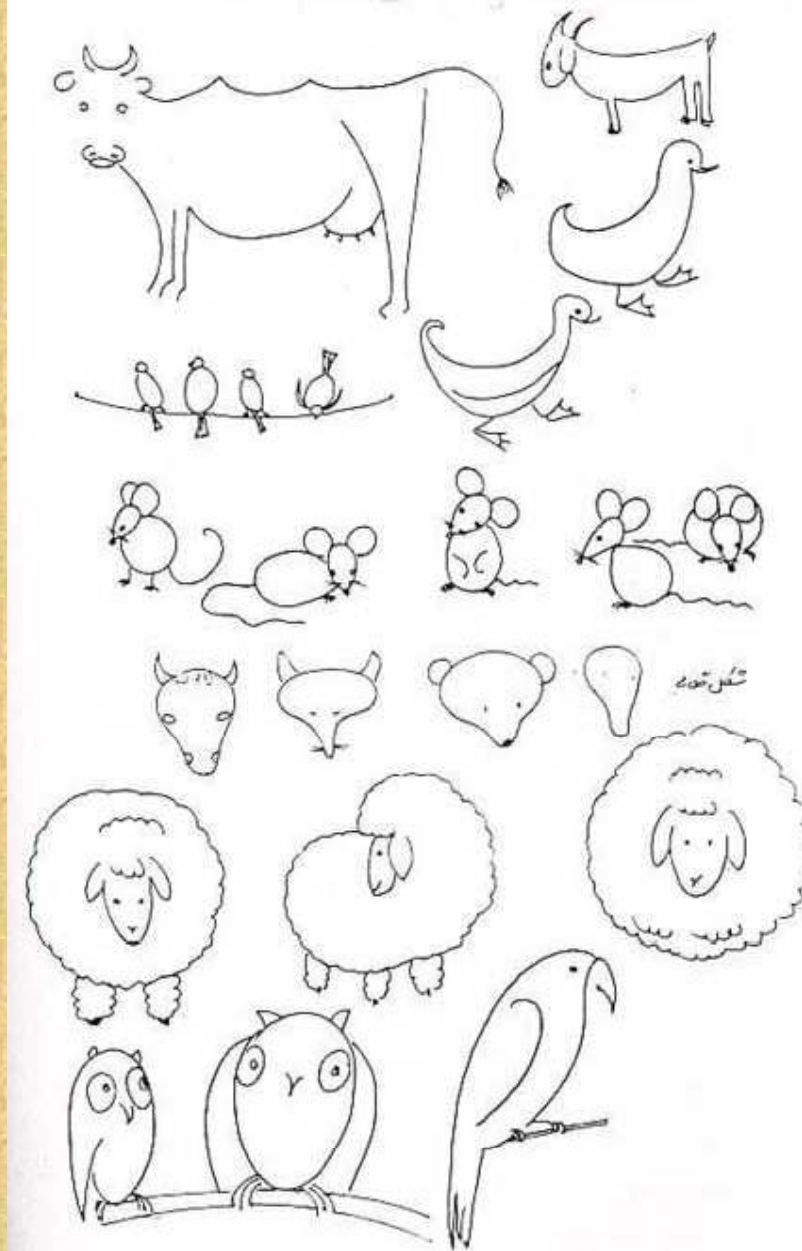

آموزش هنر

گفتار 10. نقاشیهای ساده و قلمی

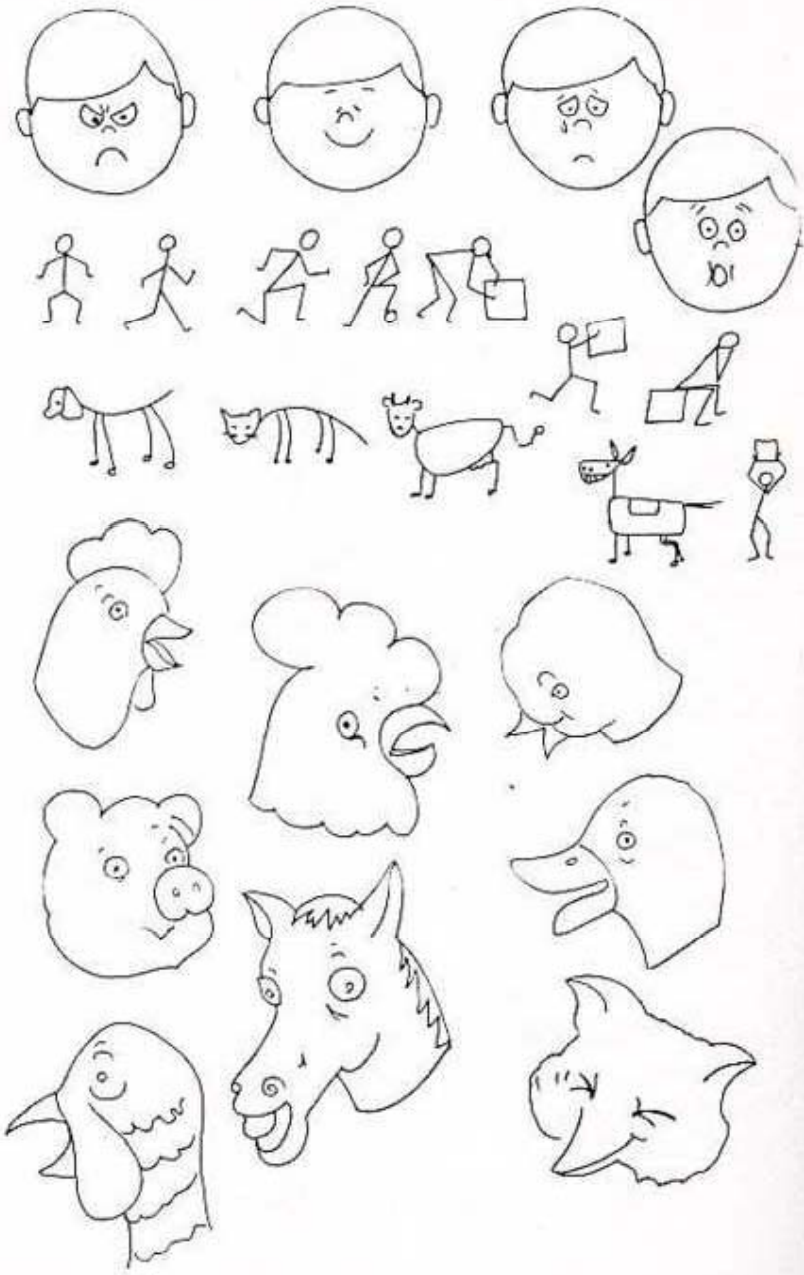
در نقاشیهای ساده قلمی افراد گروهها یا موقعیتهای مختلف به زبان طنز یا اغراق توصیف می‌شوند. در این‌گونه تصاویر، به‌علت سادگی مقصود بسیار سریعتر از مطالب نوشته شده منتقل می‌شود. در نقاشیهای ساده بیشتر از سمبولهای مختلف استفاده می‌شود. این نشانه‌ها باید برای بیننده قابل فهم باشند زیرا در توضیح این‌گونه فعالیتها نباید کلمات زیادی به‌کار رود.

نقاشی های ساده قلمی

آموزش هنر

2. مداد شمعی

الف) مواد لازم: کاغذ سفید، مداد شمعی، آبرنگ و قلممو
ب) روش: روش کاغذ سفید با مداد شمعی نقاشی می‌کنیم، در حالی که فضاهاى سفید را هم باقى می‌گذاریم سپس با استفاده از قلممو و فقط یک رنگ تمام صفحه را یک بار با قلممو و آبرنگ رنگ می‌زنیم، آبرنگ فقط در فضاهایی که با مداد شمعی نقاشی شده است رنگ نمی‌گیرد.

آموزش هنر

چسب خانگی را چگونه تهیه کنیم

نصف فنجان آرد را در ظرفی که آب سرد در آن ریخته‌ایم حل می‌کنیم، محلول نباید رقیق باشد. سپس ظرف را روی آتش ملایم برای مدت 5 دقیقه قرار می‌دهیم و دائم آن را به هم می‌زنیم. پس از سرد شدن چند قطره روغن به آن اضافه می‌کنیم و در ظرفی در دار ریخته و یخچال نگهداری می‌کنیم.

از این چسب می‌توان برای طرحهایی که از کاغذ استفاده می‌شود به‌کار برد.

آموزش هنر

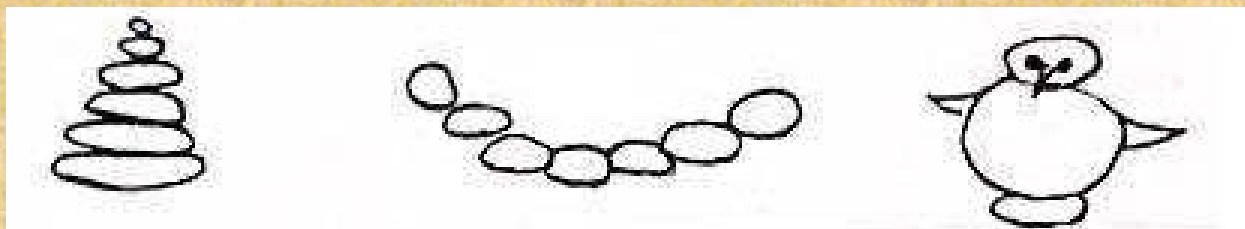
طرز تهیه خمیر

مواد لازم: نمک 1 فنجان، آرد 2 و 1/2 فنجان، آب 1 فنجان
روغن مایع 4/1 قاشق غذا خوری پودر رنگ (در صورت تمایل)
2/1 قاشق غذاخوری.

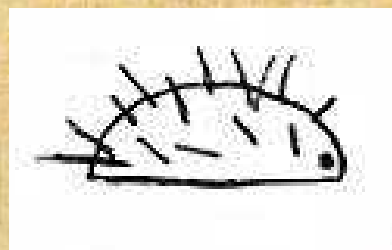
همه مواد را در ظرفی خوب مخلوط کرده مالش
می دهیم تا به صورت خمیر درآید و به دست نچسبد ضمن
بازی با خمیر کودکان با نحوه ساخت اشیای مختلف آشنا
می شوند. این فعالیت خلاقه باعث توسعه قوه تخیل کودکان
می گردد و اعتماد به نفس را در کودکان تقویت می کند.

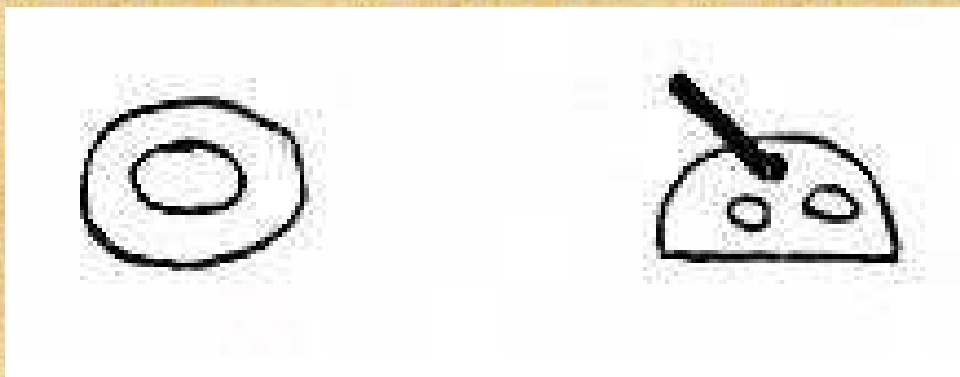

به کودکان فرصت دهید تا با گلوله‌های مختلف کوچک و بزرگ بازی کنند و آنچه دوست دارند بسازند مانند: حیوان، گل، بدن انسان و غیره ...

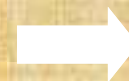

با قرار دادن گلوله بزرگی روی میز و فشار آوردن به سطح زیرین نیمکره‌ای به دست می‌آید که با سوراخ کردن آن جامدادی درست می‌شود. همچنین می‌توانید با استفاده از خلال دندان یا چوب کبریت آن را به صورت خارپشت در آورید. باید سعی شود تا قطعات با دقت به یکدیگر چسبانده شوند.

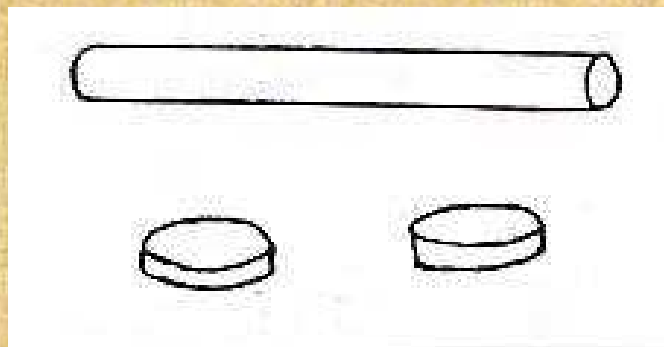

این فعالیتها برای کودکان کوچکتر نیز می‌تواند سرگرم‌کننده و لذتبخش باشد. یکی دیگر از کارهای مورد علاقه کودکان ساختن ساندویچ، نان و کیک است. و کودکان می‌توانند از کارهای ساخته شده خود برای بازیهای تقلیدی و نمادین استفاده کنند با ایجاد سوراخی بر روی یک نیمکره می‌توان جاشمعی ساخت.

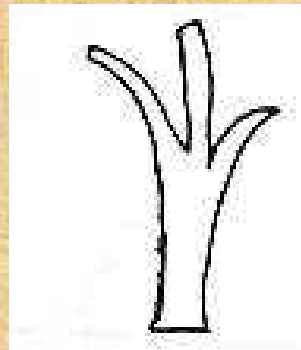
خمیرهای لوله‌ای شکل را با کارد به قطعات کوچکتر تقسیم می‌توان نمود و هر یک را رنگ‌آمیزی کرده نقشی به آن داد و به‌جای مهره شطرنج از آن استفاده نمود.

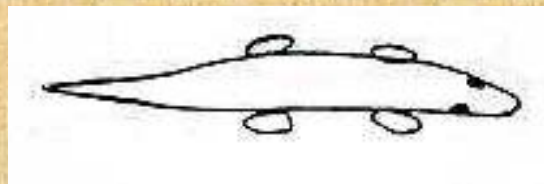
برای ساختن درخت از یک قطعه خمیر استوانه‌ای شکل و کروی شکل می‌توان استفاده نمود.

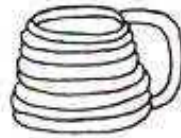
و یا یک قطعه استوانه قطور و قطعات لوله‌ای شکل کوچکتر و باریکتر، پس از آنکه شاخه‌ها به‌خوبی بر روی تنه قرار گرفت می‌توان برگ و میوه را به آن اضافه نمود.

برای ساختن سوسمار، تمساح یا خزندگان می‌توان از یک قطعه بزرگ استوانه‌ای شکل و چهار گلوله کوچک پهن شده استفاده نمود، چشمها نیز از گلوله کوچکتر ساخته می‌شود و دهان را می‌توان با یک کارد ایجاد کرد.

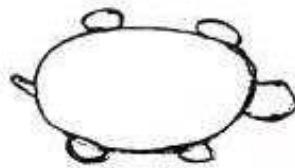

آموزش هنر

اگر خمیر استوانه ای شکل را به وسیله قاشق یا انتهای قلم مو
سوراخ کنیم و به جلو عقب ببریم سوراخ پهن تر
می شود و به شکل گلدان یا لیوان در می آید .

با استفاده از یک کارد می توان شکل حیوانات را ساخت . گاه
ممکن است از قطعات دیگر برای ساختن اجزای بدن استفاده
کرد.

آموزش هنر

نقاشی با اسفنج نرم

اسفنج را به اندازه‌های 2/10 سانتیمتر ببرید. رنگ را در ظرفهای مخصوص بریزید و مقداری پارچه بی‌مصرف و یا حوله کاغذی در دسترس کودکان قرار دهید. کودکان می‌توانند به‌جای قلم‌مو از اسفنج استفاده کنند اگر از زورقهای سفید استفاده شود کودکان می‌توانند کاغذ کادویی درست کنند.

وسط کاغذ هر کودک به‌اندازه یک قاشق غذاخوری رنگ بریزید. کودکان می‌توانند با فوت کردن در نی رنگ را به قسمتهای مختلف کاغذ هدایت کنند. نی را باید به فاصله سه سانت از کاغذ گرفت.

آموزش هنر

نقاشی با پیپ پاک‌کن، دندان و یا چوب کبریت
کودکان وقتی با قلم‌مو نقاشی می‌کنند به خطوط پهن که از حرکت قلم‌مو به‌وجود می‌آید عادت می‌کنند می‌توانید گاهی وسایلی مانند چوب کبریت، گواش پاک‌کن، پیپ پاک‌کن و خلال دندان و حتی شاخه‌های نازک درختان و یا پر کبوتر در اختیار کودکان قرار دهید تا نقاشی کنند.

آموزش هنر

گفتار 11. انواع چاپ

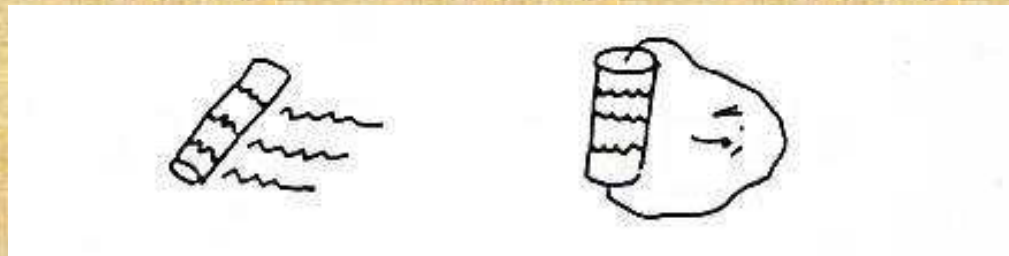
قدیمیترین و معمولترین نوع چاپ استفاده از سیبزمینی است ولی از هویج و چغندر، چوبپنبه، یونولیت، دکمه، موکت، اسفنج، نخ و غیره نیز میتوان استفاده کرد. برای کودکان خردسال مربی باید از قبل طرحی ساده روی سیبزمینی، هویج و غیره ایجاد کند و در اختیار کودکان قرار دهد.

آموزش هنر

چاپ با قوطی

کاموا یا طناب باریک را به شکلهای مختلف روی یک قوطی کنسرو و یا مقوایی می‌چسبانیم. سپس قوطی را در رنگ می‌غلطانیم و روی کاغذ سفید دیگری قرار می‌دهیم. با غلطاندن قوطی طرح آن روی کاغذ منعکس می‌شود.

شکلهای ساده برای چاپ سیبزمینی، چغندر، هویج.

آموزش هنر

چاپ با نخ

نخ یا کاموا را با رنگ آغشته کرده آن را به هر شکلی که می‌خواهید روی کاغذ قرار دهید تا نقش نخ روی کاغذ بیفتد. می‌توان نخ آغشته به رنگ را خشک کرد و سپس کاغذ نمداری را روی آن قرار داد و به‌جای نخ اشیای دیگری مثل برگ درخت، کلیپس و غیره را به‌کار برد.

آموزش هنر

چاپ با شابلون

مواد لازم: مقوا یا عکسهای رادیوگرافی - رنگ - قلممو -

قیچی

ابتدا طرح را روی مقوا و یا فیلم رادیوگرافی می‌کشیم. قسمت‌های اصلی طرح را با قیچی از زمینه جدا می‌کنیم. شابلون آماده است. آن را بر روی کاغذ قرار می‌دهیم و به وسیله قلممو فضاهای خالی را رنگ می‌زنیم. می‌توان به جای قلممو از مسواک استفاده کرده و رنگ را به صورت اسپری یا پودر بر روی سطح پاشید.

آموزش هنر

چاپ با چوب

وسایل لازم: چوب صاف، مغار یا چاقو، رنگ، کاغذ

طرز عمل: چوب صافی را انتخاب کرده، طرحی روی آن

می‌کنیم. قسمتهایی را که نمی‌خواهیم چاپ شود با مغار و یا چاقو

می‌تراشیم. سپس روی برجستگیهای آن رنگ زده، کاغذی روی

آن قرار می‌دهیم و آن‌گاه کاغذ را با پشت قاشق و یا چیزی شبیه

آن می‌مالیم تا نقش رنگ شده به کاغذ منتقل شود. برای پخش

رنگ بر روی سطح چوب می‌توان از غلطکهای کوچک دستی

استفاده کرد.

آموزش هنر

چاپ ساده

وسایل لازم: رنگ انگشتی، غلطک یا کاردک برای پخش رنگ، کاغذ

رنگ را روی صفحه صافی مانند شیشه پخش می‌کنیم. کف دست و انگشتان خود را روی صفحه آغشته به رنگ قرار می‌دهیم و سپس دست خود را روی صفحه کاغذ می‌گذاریم به این ترتیب تصویر دست ما روی کاغذ چاپ می‌شود.

آموزش هنر

طراحی از کارهای دستی

وسایل لازم: کاغذ، مداد رنگی، آب رنگ

طرز کار: دانش‌آموزان با راهنمایی مربی و با مراجعه و دقت به جزئیات هنرهای محلی و بومی (مثال نقش گلیم، نقش قالی، سوزن‌دوزی، پارچه‌های دست‌باف، کاشی ...) موضوعی را انتخاب و طراحی می‌کنند. مجموعه این طرحها را می‌توان روی یک دیوار نصب کرد. این فعالیت کمکی برای برانگیختن دانش‌آموزان دیگر به مطالعه در مورد هنرهای سنتی و دستی است

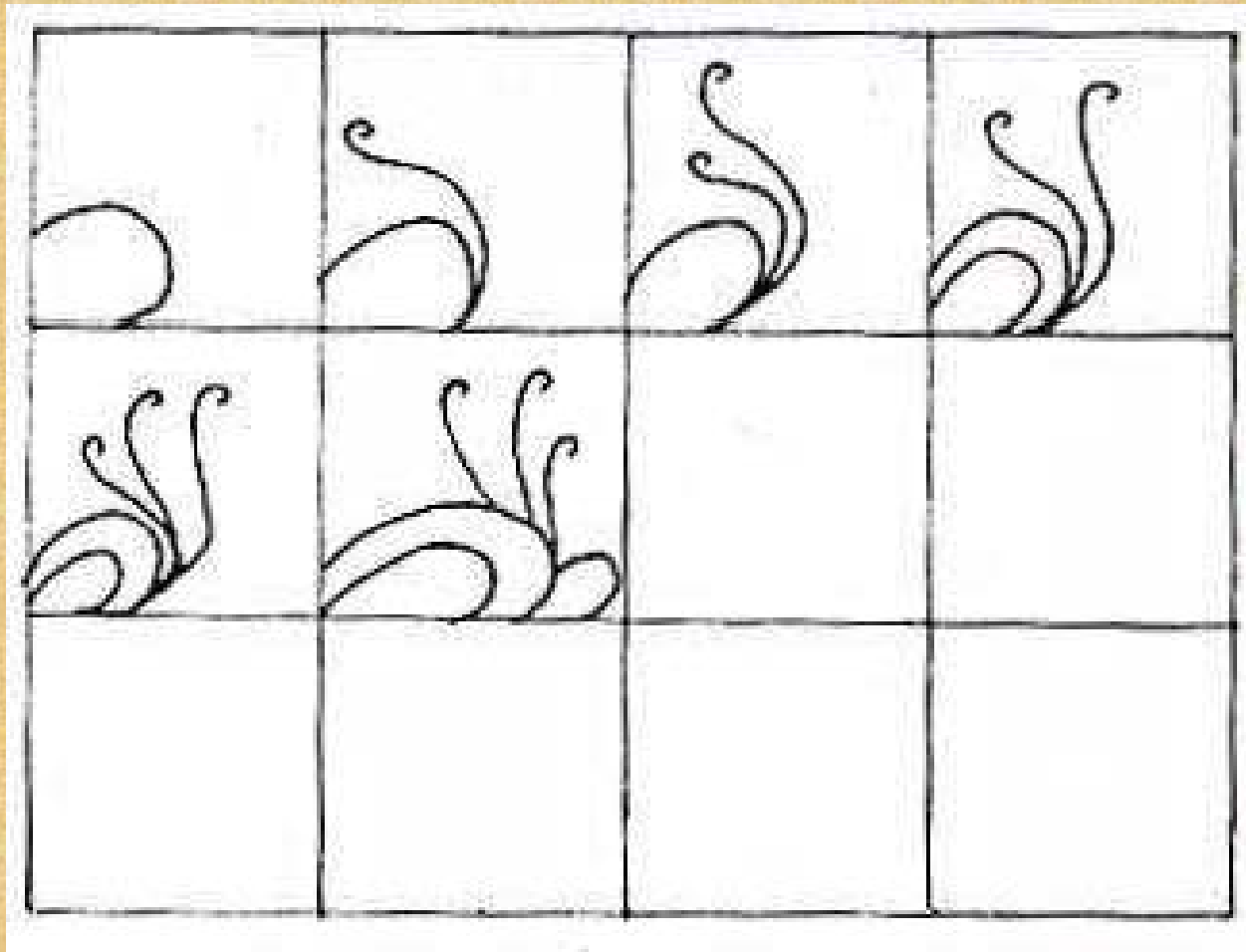
آموزش هنر

بزرگ کردن تصویر (کار گروهی)

وسایل لازم: وسایل طراحی و کاغذ

طرز کار: مربی تصویر شخصی را انتخاب می‌کند و با مداد پشت آن را به مربعهای کوچک و مساوی تقسیم کرده شماره‌گذاری می‌کند. سپس مربعها را با قیچی جدا کرده، بین دانش آموزان پخش می‌کند هر کدام از تکه‌های عکس به وسیله دانش آموزان به اندازه مشخصی مثلاً 40/30 سانیمتر بزرگ می‌شود. در صورت زیاد آمدن قطعات می‌توان به بعضی از دانش آموزان یا گروههای دو تکه عکس برای بزرگ کردن داد.

آموزش هنر

گفتار 12. رابطه نقاشی با شخصیت کودک

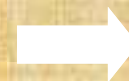
کودکان در نقاشیهای خود درون خود را نشان می‌دهند و شخصیت و احساس خود را منعکس می‌کنند به همین دلیل با بررسی نقاشی کودکان می‌توانیم تصویر روانی آنها را از لابلای خطوط رسم شده استخراج نماییم. خصوصیات روان‌کاوی نقاشیها را در سه قسمت مطالعه قرار می‌دهیم.

۱. ارزش بیانی نقاشی
۲. ارزش گزارشی نقاشی
۳. ارزش روان‌کاوی نقاشی

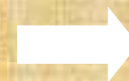
آموزش هنر

1. ارزش بیانی نقاشی: در اینجا به مطالعه رنگها، نوع عرضه کردن سطح سفید کاغذ و انتخاب قسمتی از آن برای کشیدن نقاشی، انتخاب فرم خطوط و برخی دیگر از ویژگیهای نقاشی که جنبه‌های انفعالی شخصیت نقاش را نشان می‌دهند می‌پردازیم.

آموزش هنر

2. ارزش گزارشی نقاشی: در این قسمت به انتخاب موضوع نقاشی و اشیایی که کشیده شده‌اند و علائق و رغبت‌های کودک توجه می‌شود.

آموزش هنر

3. ارزش روان‌کاوی نقاشی: در این قسمت ما با آمال و آرزوهای سرکوفته، عقده‌ها و جنبه‌ها غیرطبیعی رفتار کودک بیشتر سروکار خواهیم داشت.

آموزش هنر

پولور معتقد است، افراد جاه طلب، یعنی آنهایی که در هر موقعیت و زمانی می‌خواهند خود را به رخ دیگران بکشند دارای سبکی از نقاشی خواهند بود که به هنگام نقاش کردن حتی الامکان تمام فضای باز خطوط یا کاغذ را خواهند پوشانید. همچنین معتقد است قسمت بالای صفحه نشان‌دهنده ایده‌آل‌های فرد، قسمت پایین صفحه مبین سائقه‌های ابتدایی و قسمت مبانی من روزمره یا تمایلات عادی می‌باشد. در صورتی که صفحه را به دو قسمت عمودی تقسیم نمایم نقاش در سمت راست صفحه کاغذ مبین آینده و قسمت چپ آن مربوط به گذشته است.

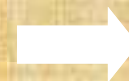
آموزش هنر

از نظر کاندینسکی قسمت بالای صفحه مبین تصورات آرامش دهنده و احساس آرامش و آزادی و پایین نشانه فشار و سنگینی است. در واقع کودکانی که تمایل به نقاشی در پایین صفحه دارند، به طور کلی دارای خصائلی پا بر جا هستند و کمتر شفته چیزی می شوند. کودکانی که زیاد به طرف چپ کاغذ متمایل شود (البته اگر چپ دست نباشد) نشانگر غم و اندوه و گوشه گیر بودن و بی اعتماد نسبت به خود است و بالاخره کودکانی که نقاشیهایشان کاملاً در مرکز کاغذ قرار می گیرد، به طور کلی زیاد بر خود و احساساتشان توجه و تمرکز فکر ندارند.

آموزش هنر

استتباط غم و شادی، یا عدم هماهنگی حالات روانی،
یأس و امید نیز از راه مطالعه رنگها ممکن می شود
به طور مثال: رنگها گرم معرف شخصیت کودکان
خونگرم می تواند به حساب آید. رنگهای خنثی
(خاکستری ها) مبین درون گرایی، استدلال خودمختاری
و حملهوری است.

آموزش هنر

. رنگهاي سرخ که در آغاز مورد توجه و علاقه کودکان خردسال است بعد ها مابين فعاليتهاي غير دوستانه و پرخاشجويي است . کودکانی که رنگ آبی را زیاد به کار می برند دو گروه اند

1- آنهایی که قواعد و قوانین را قبول ندارند ولی می کوشند خود را با آنها منطبق کنند .

2- آنهایی که از نظر رشد و تکامل به مرحله درک قواعد و قوانین اجتماعي رسیده اند و می کوشند آنها را به کار برند.

آموزش هنر

رنگ سیاه معرف منع، ترس، تشویق و
وسواس است.
رنگ نارنجی آرامش و خوشی را به یاد
می آورد.
رنگ خاکستری تمایل به آغشته سازی را
نشان می دهد.
رنگ سبز گویای عکس العمل بر علیه
نظام های خشک و طاقت فرسا است.
رنگ بنفش تمایلات درهم و برهم و
نامنجانس است

آموزش هنر

ارزش گزارشی نقاشیها

موضوعهایی که کودک در نقاشیهایش استفاده می‌کند با افکار و حالات درونی وی ارتباط دارد. گاه شرایط محیط کودک، دیدن فیلمهای تلویزیون و سینما، یک تجربه جدید می‌تواند در انتخاب موضوع تأثیر بگذارد. تحت تأثیر این محرکها کودک به معرفی بعضی از پدیده‌های تمایل نشان می‌دهد و از معرفی بعضی دیگر سرباز می‌زند.

آموزش هنر

تحقیقات آقای میشو و خانم هوریزن نشان می‌دهد که انتخاب موضوعهای مختلف نقاشی در شناخت شخصیت نقاش مؤثر است. برای مثال آنها معلوم کردند که افراد ناپایدار و دمدمی بیشتر جاده‌های دراز و پرپیچ و خم را انتخاب می‌کنند. افراد پویا و خیال‌پرور بیشتر به ترسیم امواج دریا یا پرندگان می‌پردازند. بدیهی است که این نوع تحقیقات ما را به ارزش سمبولیک موضوعهای نقاشی راهنمایی خواهد کرد.

آموزش هنر

ارزش روان‌کاوی نقاشیها

با توجه به اینکه تمام جزئیات نقاشی انعکاسی از زندگی درونی کودک است، چنانچه ما کل نقاشی را در نظر بگیریم می‌توانیم کل شخصیت کودک را بشناسیم. در اینجا سبک کلی نقاشی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم.

خانم مینکووسکا در سالهای اخیر تحقیقات جالبی را به پایان رسانیده است. وی معتقد است که معرفی شیئی فقط محدود به داده‌های ذهنی نمی‌شود بلکه از کل شخصیت فرد که در آن هم پدیده‌های انفعالی و هم پدیده‌های ذهنی مؤثرند سرچشمه می‌گیرد.

خانم مینکووسکا در سال ۱۹۴۹ برای تأیید نظریه خود نمایشگاهی از نقاشی کودکان ترتیب داد و برای آن دفترچه راهنمایی تحت عنوان از وان‌گوگ و سورا تا نقاشی کودکان نوشت.

او معتقد بود که در میان نقاشیها دو نوع طبع اساسی هنری وجود داشت «احساساتی» یا حس‌گرایی و «عقلانی» یا خردگرایی.

آموزش هنر

کاربرد علمی نقاشیها

از نقاشیها کودکان می‌توانیم جهت سنجش رشد هوش آنها استفاده کنیم. زیرا سبک نقاشی کودک با رشد جسمانی و روانی او تغییر یافته تکامل پیدا می‌کند. بنابراین با بررسی نقاشی کودک و مقایسه آن با نقاشی سایر کودکان هم سن و تعیین مرحله واقعگرایی می‌توان رشد هوش کودک را به‌طور تقریب سنجید.

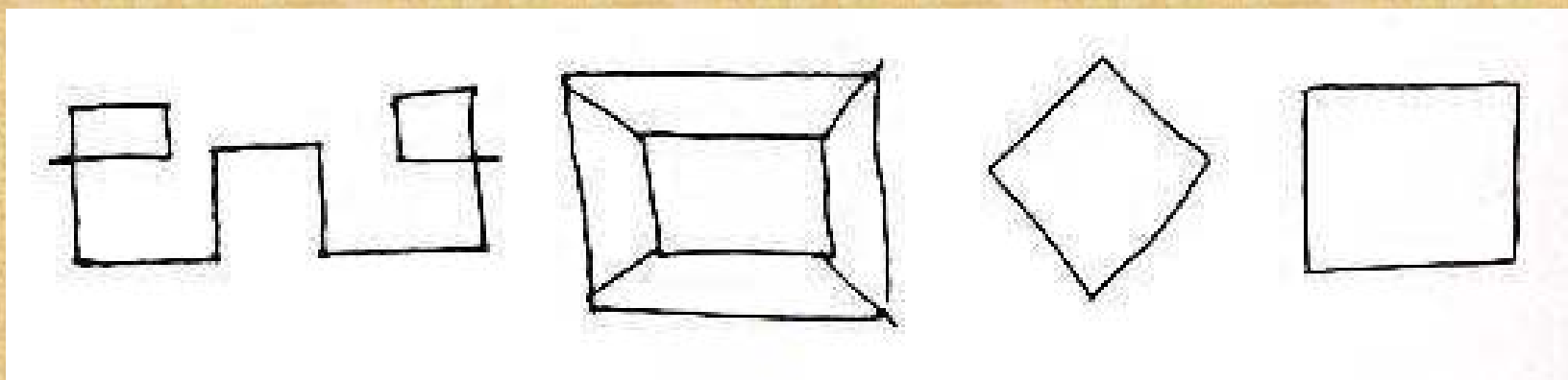
آموزش هنر

آزمون نقاشیهای هندسی

آزمون بینه و سیمون یکی از قدیمیترین آزمونهای هندسی های ساده اشکال هندسی به کودک است. در این آزمون نمونه نشان داده می شود، سپس از کودک خواسته می شود تا از روی مدل یا از حفظ تصویر را ترسیم کند. برای مثال کودک 5 ساله باید بتواند یک مربع از روی مدل ترسیم کند. کودک 6 ساله تصویر لوزی و کودک 10 ساله باید بتواند دو تصویر صفحه بعد را که یکی از آنها ساده با خطوط قرینه و دیگری دو مربع درون هم است از حفظ بکشد.

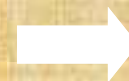

آموزش هنر

آموزش هنر

گزل در آزمونهای هوش خود به مسئله رشد و نمو استعدادهای نقاشی کودکان توجه کرده است. او معتقد است که کودک 56 هفته بعد از تولد به نقاشی خط خطی می‌پردازد. در دو سالگی می‌تواند خطوط عمودی را بکشد و در 30 سالگی خطوط افقی در 36 ماهگی اشیا مختلف را ترسیم می‌کند و در 8 سالگی صحنه‌هایی را که با آن آشنایی بیشتر دارد می‌کشد مانند؛ زمین‌بازی - پارک خیابان ماشین و هواپیما.

آموزش هنر

آزمونهای نقاشیها تصویری

آزمونهای مربوط به تصویر انسان بیش از آزمونهای دیگر از قدیم رواج داشته است. کودک در سنین مختلف تصویر انسان را به طریق خاصی می‌کشد به این ترتیب می‌توان از روی نقاشیهای او سن هوشی یا حسی حرکتی او را تعیین کرد. یکی از آزمونهای تصویری آزمون گودانیاف است.

آموزش هنر

آزمون گودانیاف

به آزمایش شونده ورق کاغذی می‌دهند و از او می‌خواهند تصویر یک آدم را ترسیم کند. و سعی کند بهترین تصویری را که می‌تواند بکشد. در جواب سؤالهای کودکان باید فقط این پاسخ داده شود که؛ «سعی کنید تصویر آدم شبیه شما بشود.»

در این آزمون زشتی یا زیبایی تصویر به هیچ‌وجه مطرح نیست بلکه دقت در کشیدن قسمتهای مختلف بدن موردنظر است.

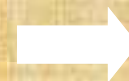
این آزمون را می‌توان برای گروه سنی سه تا سیزده سال مورد استفاده قرار داد.

آموزش هنر

آزمون وینچ

یکی دیگر از آزمونهای تصویری آزمون وینچ است. این آزمون به آزمون گودانیاف شباهت دارد با این تفاوت که ارزشهایی آن ساده تر است و البته دقت علمی کمتری نیز دارد. این تست هشت مرحله از نقاشی را می سنجد. در سنین مختلف کودک باید توانایی ترسیم تصاویر خاصی را داشته باشد بدین ترتیب:

آموزش هنر

1. در بیست ماهگی : آغاز مرحله خطی خطی
  2. در 3 سالگی : اولین نقاشی آدمک، یک دایره و دو خط موازی در زیر
  3. در 4 سالگی : دو نقطه یا دو دایره کوچک به عنوان چشمها در دایره بزرگ سر : پیدایش دایره تند در حد فاصل بین سر و پاها (به علاوه پیدایش بینی و دهان)
  4. در 5 سالگی : دستها و پاها
  5. در 6 سالگی
  6. در 7 سالگی : دستها و پاها با دو خط موازی، تعیین جنسیت یعنی زنی و مردی به وسیله بعضی از لباسها
  7. در 8 سالگی : پیدایش گردن
  8. در 9 سالگی : پیدایش خصوصیات دیگر برای کامل تر نمودن تصویر انسان
- و بعد از 9 سالگی

آموزش هنر

آزمون خانه

از کودک خواسته می‌شود خانه‌ای را به خواه ترسیم کند. موقع تفسیر جنبه‌های رشد کلی نقاشی، خصوصیات حسی و اختلافات فردی را در نظر می‌گیریم در این آزمون می‌توان تیپ‌های فردگرای و حس‌گرای را مشخص نمود تیپ‌های فردگرای جزئیات را واضح و روشن ترسیم می‌کنند و اشیا را به حالت سکون مجزا از هم نشان می‌دهند. تیپ‌های حس‌گرای اشیا را به‌طور نامشخص و مبهم می‌کشند. شخصیت‌ها را درست مشخص نمی‌کنند و غالباً در میان جسمی از اطرافیان خود قرار می‌دهند.

آموزش هنر

آزمون درخت

کوش و استورا از تصویر درخت به عنوان موضوعی جهت شناخت شخصیت کودک استفاده کرده‌اند. برای تجزیه و تحلیل نقاشی درخت باید سه قسمت آن را که عبارت است از ریشه، تنه، شاخه‌ها و برگها مشخص کرد. ریشه که در زمین فرورفته و درخت از آن غذا دریافت می‌کند، نماد ناخودآگاه و فشارهای غریزی است. تنها پر ثبات‌ترین و بیانگر مشخصات دائمی و عمیق شخصیت کودک است. شاخه‌ها و برگها بیانگر نحوه ارتباط او با دنیای خارج است.

آموزش هنر

آزمون خانواده

کودک در نقاشی خانواده نگرانیها ناراحتیها و اختلافات خانوادگی خود را به خوبی منعکس می‌سازد. برای انجام این آزمون به کودک یک ورقه کاغذ و یک مداد سیاه داده می‌شود و از او خواسته می‌شود یک خانواده را ترسیم کند. در این صورت کودک راحت‌تر به برون‌فکنی می‌پردازد و با راحتی بیشتری گرایشات درونی و شخصی خود را بروز می‌دهد. در هر حال تصویر که او می‌کشد مربوط به خانواده خودش خواهد بود.

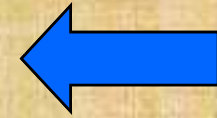
آموزش هنر

در نقاشیهای کودکان از خانواده، همیشه یک شخصیت اصلی وجود دارد که بیشترین بار احساسی خود را چه به صورت عشق و ستایش و چه به صورت ترس و دلهره بر روی او منعکس می‌کند. این شخصیت اصلی همیشه از سایر شخصیت‌ها کشیده می‌شود. گاه در ترسیم جزئیات آن دقت بیشتری می‌کند. اما شخصی که برای کودک ارزش نداشته باشد همیشه در آخرین لحظه و یا کمترین جزئیات و کوچکتر از همه گاه خارج از گروه خانواده کشیده می‌شود.

آموزش هنر

فصل دوم

دایره رنگها , ترکیب رنگها , تضاد رنگها , سبکها و انواع نقاشی

آموزش هنر

1- دایره رنگ

رنگ و فرم اساس کار نقاش است بدون این دو نمی توان
ترکیبی
ساخت که مطبوع چشم باشد . آشنایی با کیفیت و چگونگی
اثرات
رنگ برای هر نقاش و مربی لازم است .

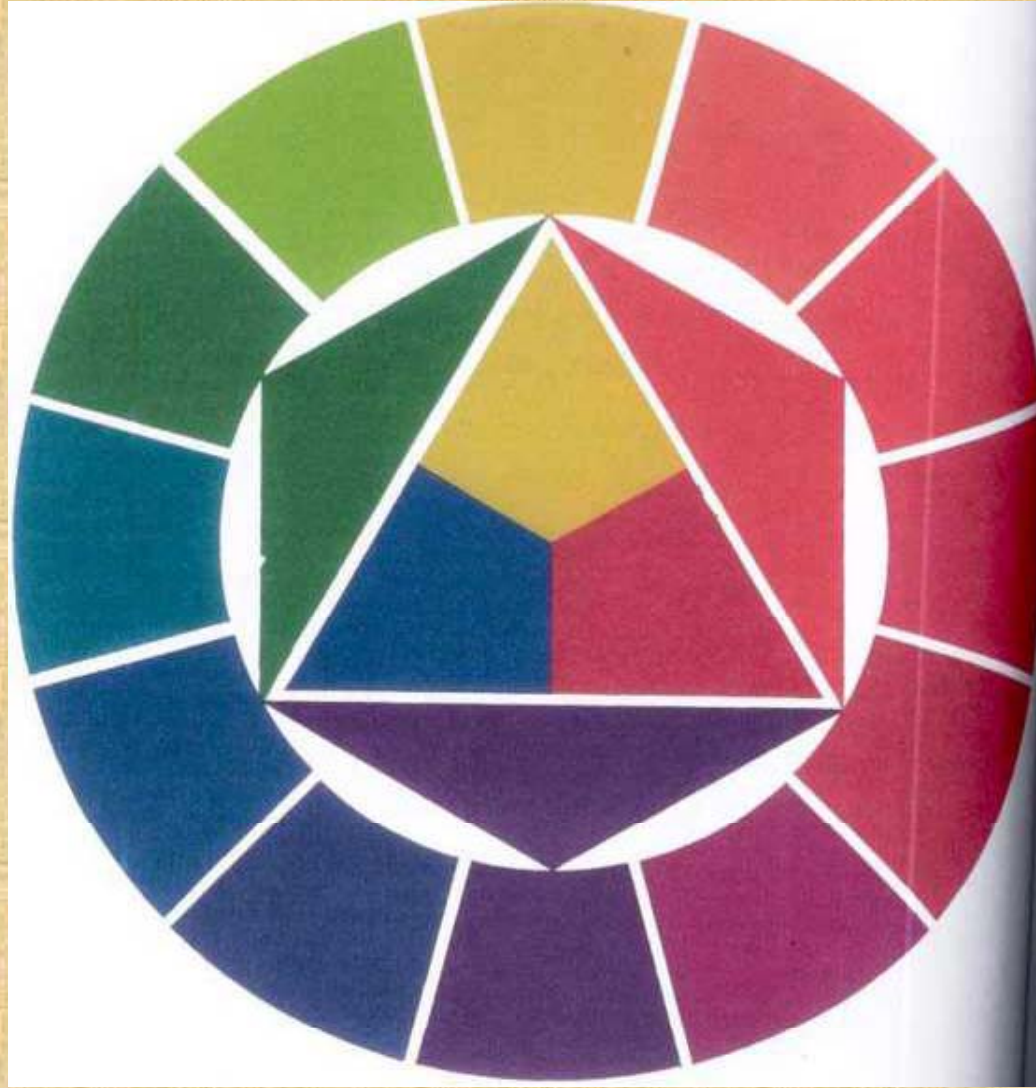

آموزش هنر

یکی از تمرینات رنگ در روی دایره است به این ترتیب که دایره را به دوازده قسمت تقسیم می‌کنیم که فقط از ترکیب سه رنگ اولیه زرد، قرمز، آبی درست شده‌اند. رنگهای اولیه به صورت مثلثی متساوی‌الاضلاع در دایره قرار می‌گیرند. زرد بالا، قرمز سمت راست، آبی سمت چپ. اگر دو رنگ اصلی را به نسبت خاصی با هم ترکیب کنیم، رنگهای ثانوی به دست می‌آید که عبارت‌اند از نارنجی، سبز، بنفش از ترکیب رنگهای اصلی و ثانوی به رنگهای درجه سوم می‌رسیم.

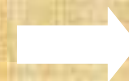

آموزش هنر

آموزش هنر

تنظیم و ردیف کردن این دسته رنگها بر اساس قوس و قزح و طیف نور است. بنابراین دایره رنگ یک مجموعه رنگ طیف مصنوعی می باشد. رنگهای قطری و روبه روی هم رنگهای مکمل نامیده می شوند، مانند زرد و بنفش، قرمز و سبز آبی و نارنجی، آبی متمایل به سبز و نارنجی متمایل به قرمز و غیره.

آموزش هنر

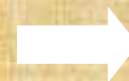
در رنگهای مکمل حتماً سه رنگ اصلی وجود دارد
مثلاً زرد و بنفش که مکمل یکدیگر هستند از
رنگهای زرد (قرمز + آبی) تشکیل شده‌اند، و یا
قرمز و سبز، قرمز (زرد + آبی) دلاکروا نقاش
رومانتیک قرن نوزدهم فرانسه از نخستین کسانی
بود که در رنگ‌آمیزی دقت علمی به‌کار برد. در
تابلوهای امپرسیونیست‌ها معمولاً رنگهای تیره دیده
نمی‌شود و اکثراً از رنگهای دایره رنگ استفاده
می‌کنند.

آموزش هنر

2. ترکیب رنگها

ترکیب رنگها به چند طریق انجام می‌گیرد، در اینجا چند نمونه را متذکر می‌شویم.

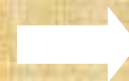
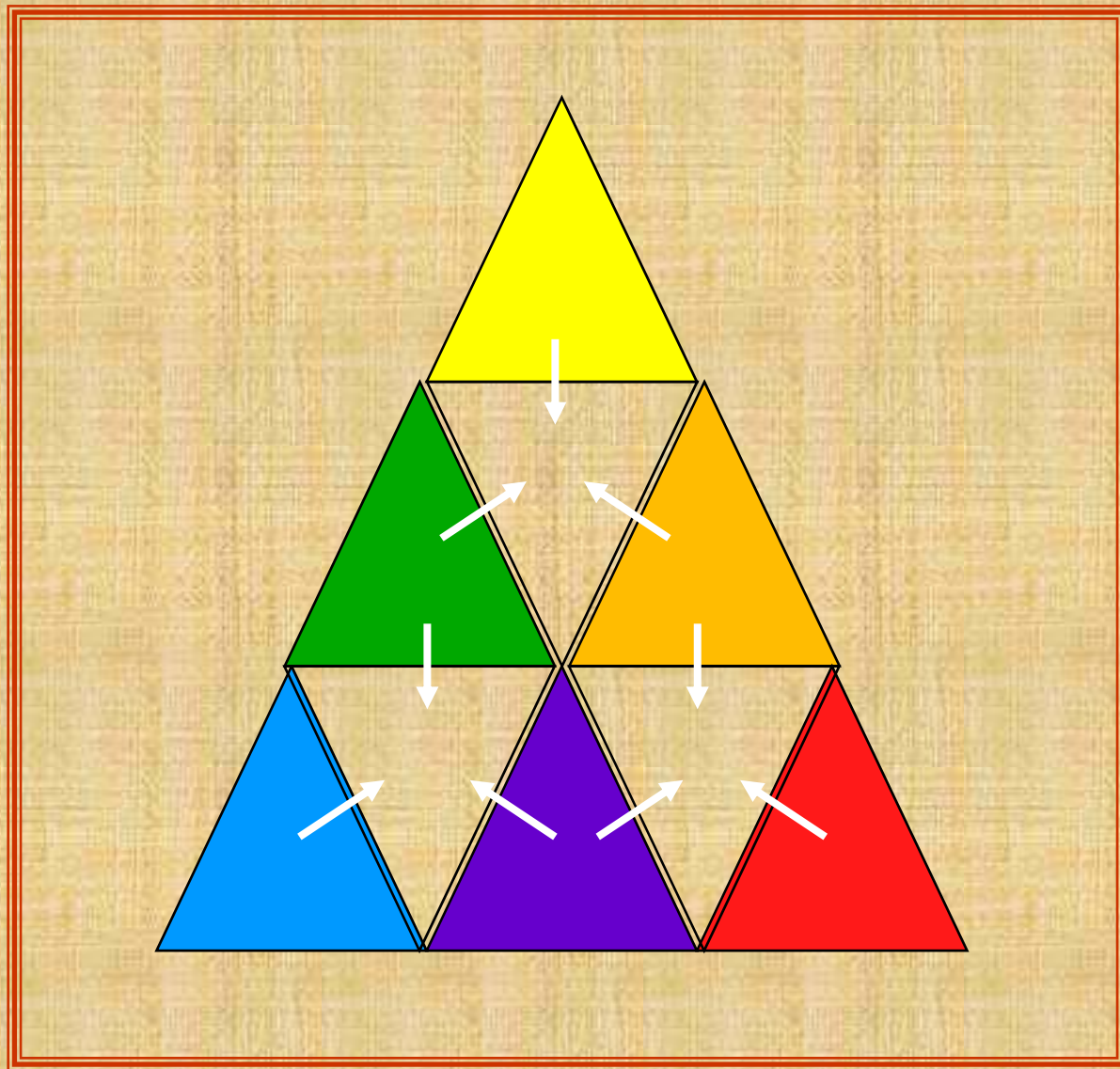
آموزش هنر

الف) ترکیبات مثلثی

ترکیب به این ترتیب انجام می‌شود: در یک مثلث متساوی‌الاضلاع هر ضلع مثلث را به سه قسمت تقسیم بعد نقاط به‌دست آمده را به هم وصل کرده 9 مثلث کوچک پدید می‌آید. سپس در هر گوشه مثلث به‌دست آمده رنگهای اصلی را قرار می‌دهیم. رنگهای زرد آبی، قرمز را انتخاب می‌کنیم و بعد زرد را با قرمز ترکیب نموده در مثلث وسط قرار می‌دهیم. در انتها سه مثلث باقی می‌ماند که آنها را با سه رنگ مجاور خودش ترکیب نموده و پر می‌کنیم

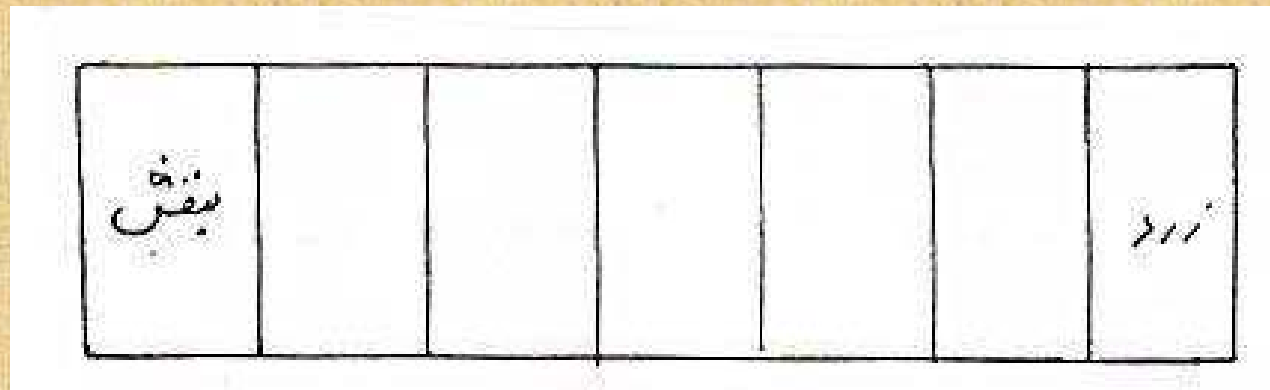
آموزش هنر

آموزش هنر

ب) ترکیب به صورت باند

تعداد زوج رنگی انتخاب می‌کنیم و هر یک زوجها را در سمتی از باند قرار می‌دهیم سپس دو رنگ را به نسبت مشخص ترکیب می‌کنیم. در صورتی که از رنگهای مکمل استفاده شود در یکی از خانه‌ها به رنگ خاکستری می‌رسیم.

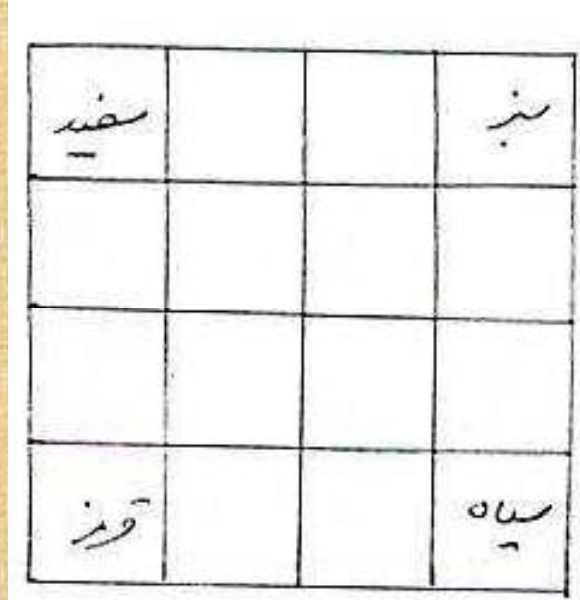

آموزش هنر

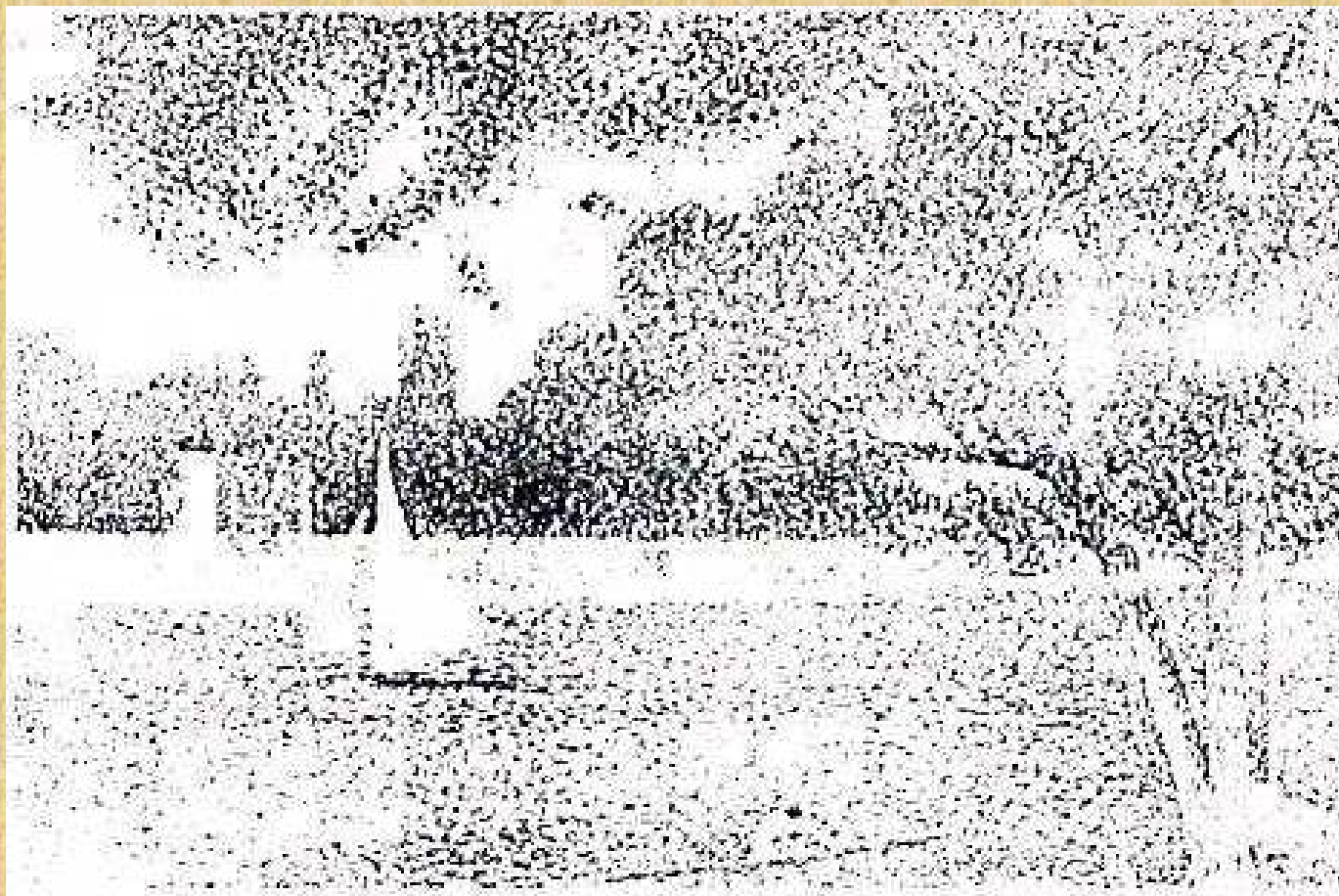
ج) ترکیب مربع شکل

در گوشه‌های مربع دو زوج مکمل و یا یک رنگ مکمل و سفید و سیاه را قرار می‌دهیم.

با ترکیب رنگها با درجات معین و مشخص با رنگهای ترکیبی آشنا می‌شویم. این تمرینات ممکن است به صورت افقی یا عمودی و یا اینکه مورب انجام شود.

آموزش هنر

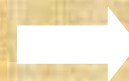
تصویر ترکیب بصری نقاشی سورا

آموزش هنر

د) ترکیب بصری

در این ترکیب رنگهای اصلی و پاک به صورت نقطه و یا سطوح کوچک در کنار هم قرار داده می‌شوند. (روش کار پوانتالیستها) این نقاط در چشم ترکیب شده به صورت رنگ و سطح واحدی درمی‌آیند.
سورا و وان‌گوگ از نقاشان امپرسیونیستی بودند که در نقاشیهایشان از این روش استفاده کرده‌اند.

آموزش هنر

Pointillists پوانتالیستها در رنگ‌آمیزی از روش نقطه‌چینی رنگها استفاده می‌کردند. بدین معنی که صفحه پرده از قطعات بسیار کوچکی از رنگها اصلی پوشیده می‌شد که از دور با هم ترکیب می‌شدند و رنگ مطلوب نقاش را آشکار می‌کردند.

آموزش هنر

ه) یکی دیگر از روشهای ترکیب رنگ (بافتن آنها به یکدیگر است)

بعضی رنگها بهصورت تار و برخی پود قرار داده می‌شوند. و در نتیجه روی هم قرار گرفتن رنگهای شفاف (رنگهای اصلی که با سفید یا سیاه ترکیب نشده باشند).

رنگهای جدید که از ترکیب آنها بهوجود آمده ظاهر می‌شوند. در اینجا هر رنگی در نظمی شطرنجی قرار می‌گیرد و ترکیبات مختلفی از رنگهای موجود ایجاد می‌کنند.

آموزش هنر

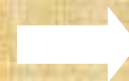
تضاد رنگها

ایتن رنگ‌شناس معروف خود از رنگ‌شناسان قبلی منجمله شورول (فیزیکدان رنگ‌شناس) اثر پذیرفته و در مورد تضادهای رنگی هفت مورد را ارائه داده، در حالی که شورول فقط به پنج نوع تضاد معتقد است و کاندینسکی به چهار نوع تضاد اشاره کرده و آنها را تضادهای روحانی نامیده است. اکنون به‌طور خلاصه به تضادهای ایتن، شورول و کاندینسکی اشاره می‌کنیم.

آموزش هنر

الف) تضاد ته رنگ (رنگهای اصلی): ساده‌ترین نوع از هفت تضاد است و با رنگهای اصلی و یا فرعی به وجود می‌آید. در ترکیبات آن اغلب زرد، قرمز، آبی و یا آبی، قرمز، سبز یا آبی زرد، بنفش و حتی بنفش و سبز و آبی و نارنجی و سیاه استفاده می‌شود.

آموزش هنر

ب) تضاد سیاه و سفید: سیاه‌ترین رنگها مخمل و سفید -
ترین رنگها باریم است. این دو رنگ در کنار هم تضاد
شدیدی را به وجود می‌آورند بین این دو رنگ تعداد
بیشماری رنگ خاکستری موجود است و تشخیص تعداد
خاکستری بستگی به ورزیدگی چشم و حساسیت بیننده
دارد.

خاکستری یک رنگ اکروماتیک رنگی خنثی است و در
کنار رنگهای دیگر متأثر می‌شود.

رنگ خاکستری را از مخلوط کردن سیاه و سفید به دست
می‌آورند و یا رنگهای مکمل را با هم ترکیب می‌کند.

آموزش هنر

ج) تضاد گرم و سرد: تجربه ثابت کرده که انسان می‌تواند به وسیله ذهنش تا هفت درجه گرما یا سرما را در محل کارش حس کند. هر وقت با رنگ آبی یا سبز مواجه می‌شود، احساس سردی و موقعی که قرمز یا نارنجی را می‌بیند گرما را حس می‌کند. حیوانات هم دارای همین غرایز هستند و تحت‌تأثیر رنگهای سرد و گرم قرار می‌گیرند.

آموزش هنر

د) تضاد رنگهای مکمل: دو رنگ را مکمل می‌نامیم در صورتی که اگر آن دو را با هم ترکیب کنیم رنگ خاکستری خنثی به‌وجود آید. دو رنگ مکمل اگر به‌صورت نور باشند بعد از ترکیب، نور سفید به‌دست می‌آید. دو رنگ مکمل یک زوج متضاد بوده که هر یک نیازمند به دیگری است و در اثر مجاورت، هر کدام باعث تحریک دیگری می‌شود.

آموزش هنر

ه) تضاد همزمانی و متقارن: تضاد همزمانی و متقارن از این امر ناشی می‌شود که هر رنگی بعد از رؤیت، به رنگ مکملش نیاز پیدا می‌کند و این عمل در چشم انجام می‌شود و ادراک می‌گیرد. حتی ممکن است رنگ مکمل حاضر نباشد و چشم خود به خود آن را به وجود آورد.

در یک فضای بزرگ که به رنگهای تند باشد و تابلوی سیاهی قرار داده شود چنین به نظر می‌آید: اگر اتاق با رنگ قرمز رنگ‌آمیزی شده باشد. تابلو سیاه به رنگ سبز مایل به خاکستری و اگر فضای اتاق سبز باشد تابلو سرخ رنگ و اگر بنفش باشد زرد دیده می‌شود. بدین ترتیب هر رنگی در همان زمان رنگ مکمل خود را بینایی ما می‌آفریند.

آموزش هنر

(و) تضاد اشباع: اشباع یا کیفیت (شناسایی درجات پاکی و صافی و درخشش رنگها) یکی از اصول است که میزان صافی رنگها را مشخص می‌کند. رنگهایی که از تجزیه نور به دست می‌آیند حداکثر درخشش هستند. رنگها را به چهار طریق می‌توان رقیق نمود یعنی از میزان اشباع آن کاست.

1- با استفاده از رنگ سفید و مخلوط کردن رنگ صاف با رنگ سفید

2- با استفاده از رنگ سیاه

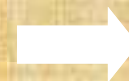
3- رنگهای اشباع را می‌توان با رنگهای سفید و سیاه (خاکستری) نیز رقیق نمود و از میزان اشباع آن کاست

4- رقیق کردن رنگها به وسیله ترکیبات همزمانی و متقارن رنگهای مکمل

آموزش هنر

ز) تضاد میزان وسعت سطوح: همان طوری که گفته شد رنگها دارای درخشندگی خاصی می باشند. اگر رنگ را به یک اندازه و سطح در روی تابلویی قرار دهیم، رنگی که میزان درخشندگی آن بالاتر است، بیشتر به چشم می خورد.

آموزش هنر

4. نظری اجمالی بر سبکهای نقاشی نوین

امپرسیونیسم (تأثیرگرایی)

امپرسیونیسم در حقیقت دنباله و نتیجه سبک **رنالیسم** به‌شمار می‌رود. رنالیسم نیز خود از شیوة **رمانتیسم** (نقاشان مکتب رومانتیسم سعی در نمایش رنج و شقاوت و تجربه‌های مهیب داشتند) الهام گرفته است. رنالیست‌ها معتقد بودند نقاش می‌بایست احوال طبیعی و عادی را توصیف کند ولی نباید تحت‌تأثیر عواطف و احساسات شخصی قرار گیرد. **کوربه** که پیشوای نقاشان رنالیست بود، با ترسیم صحنه‌های عادی از زندگی مردم و تنگدستان و بیچارگان و کشیدن مناظر طبیعی و واقعی، اصول رنالیسم (واقع‌گرایی) را در آثارش به‌کار برد.

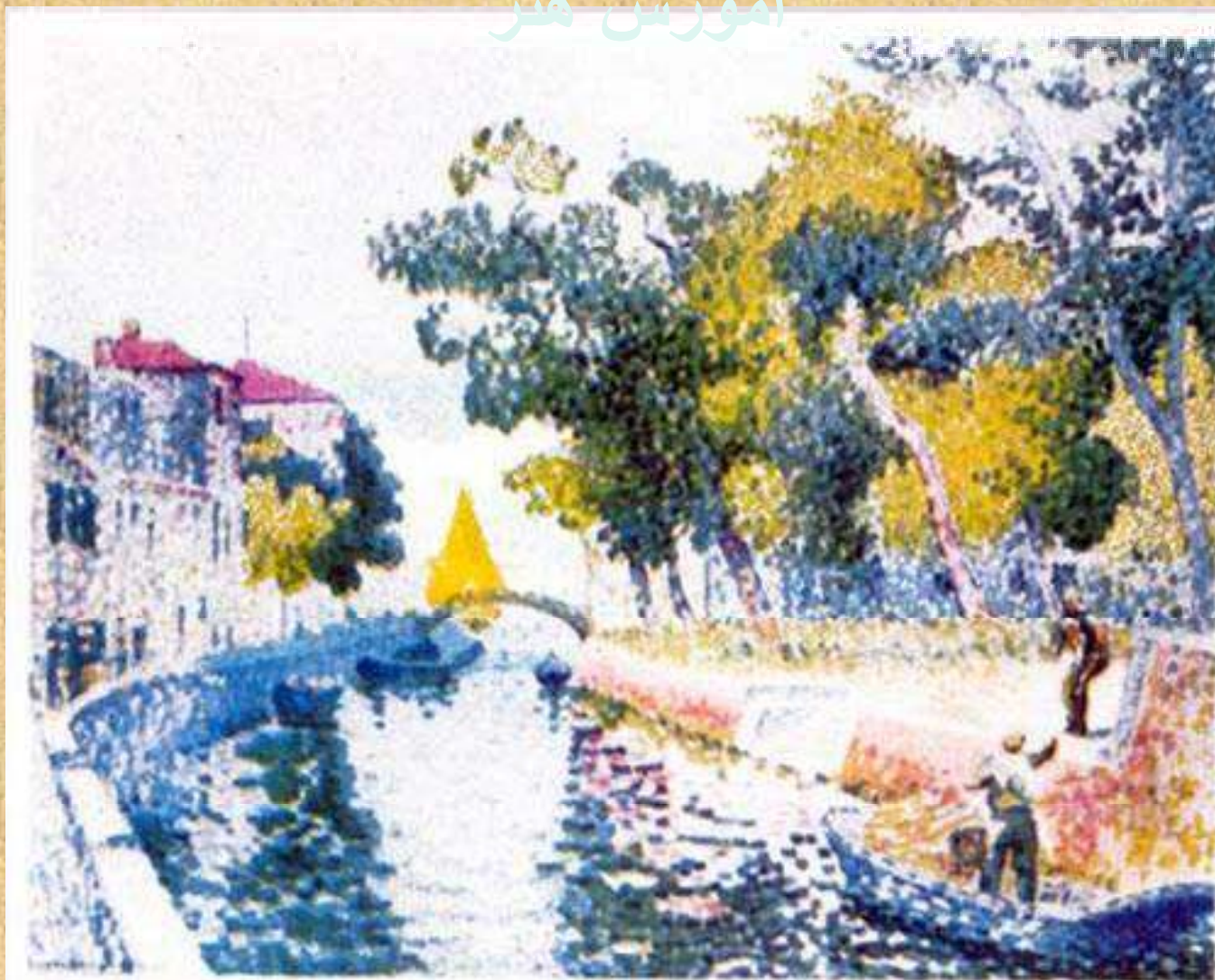

آموزش هنر

نقاش امپرسیونیست به تأثیر نور بر رنگها توجه خاص داشت و سعی می‌کرد تا اثر زودگذری را که از مشاهده منظره‌ای در وی ایجاد می‌شود بر روی پرده نقش کند. برای ترسیم اثر زودگذر منظره نمی‌توان ساعتها به نقاشی مشغول بود نور روز یا حرکت آفتاب تغییر می‌کند و با تغییر نور رنگها نیز تغییر می‌کنند. به این جهت نقاش امپرسیونیست ناچار بود سریع کار کند تا پیش از آنکه «اثر نخستین» در ذهن او ضعیف گردد و رنگها دگرگون شود آن اثر را به پرده منتقل نماید.

آموزش هنر

ادموند کراس

پل «سان تروازو» در ونیز (۱۸۹۳)

آموزش هنر

همچنین نقاشان امپرسیونیست دریافتند که آنچه از طبیعت به چشم می‌خورد همان رنگ است و شکل اشیا از تضاد رنگها پدید می‌آید و رنگ نیز محصول نور است. از نقاشان امپرسیونیست می‌توان **مانه**، **رنوار** و **دگا** را نام برد.

آموزش هنر

دوره پس از امپرسیونیسم (۱)

از اواخر قرن نوزدهم، هنگامی که اصول امپرسیونیسم رایج می‌شد، برخی از نقاشانی که با این شیوه الفت داشتند به راههای دیگر افتادند و افقهای تازه‌ای را در عالم نقاشی گشودند و مقدمه نهضتها و شیوه‌های نوتری را فراهم آوردند. این نقاشان عبارت‌اند از **سورا ، گوگن و وان گوگ ، سزان**.

آموزش هنر

شیوه فویسم (رنگ اندیش)

این نقاشان رنگها را، بدون کمترین توجهی به رنگ واقعی اشیاء بر پرده ریخته و از ترکیب رنگهای تند و شاداب نقوشی پر خروش و گستاخ ساخته بودند. در این پرده‌ها رنگ دیگر وسیله توصیف و پای‌بند مضمون به‌شمار نمی‌رفت، بلکه عنصر اصلی پرده و مایه اصلی آن محسوب می‌شد. بیشتر نقاشان «فو» سرانجام از لجام گسختگی رنگها خود کاستند و تا حدی اعتدال پیش گرفتند بهترین مصداق این اعتدال ماتیس پیشوای این نقاشان بود. ماتیس، علاوه بر توجه به‌کار نقاشانی چون گوگن و سزان و وان‌گوگ، به مطالعه موزائیکهای بیزانسی (روم شرقی) و مینیاتورهای ایرانی و نقاشیهای چینی و ژاپنی نیز پرداخت.

آموزش هنر

کوبیسم

کوبیسم، برخلاف اکسپرسیونیسم که جنبه عاطفی را در نظر می‌گیرد، سبکی است که بر اساس نما و شکل چیزها و تناسب میان اشکال و رابطه آنها قرار دارد و از این رو با سبک کلاسیک و اصول هندسی و ریاضی متناسب است.

اصطلاح کوبیسم (مکعب‌سازی) در حقیقت از یکی از آثار **براک** پیدا شد و مانند اصطلاح امپرسیونیسم و فوویسم ابتدا به طعنه به کار رفت.

آموزش هنر

مراحل مختلف کوبیسم

در مرحله دوم کوبیسم که **ژوان گری** آن را کوبیسم تحلیلی نامیده است **پیکاسو** و **براک** در پی آن بودند که وجوه مختلف اشیا را در آن واحد بنمایانند یعنی نقش آنها منحصر به آنچه چشم از یک طرف می بیند نباشد بلکه آن تصویری را که ما از شیء در ذهن داریم و ناظر به همه وجوه آن از **نیم رخ** و **تمام رخ** و **درون** و **بیرون** آن هستیم مجسم کند.

آموزش هنر

۳۰ . پیکاسو :

ظروف

(۱۹۰۷)

۳۱ . پیکاسو :

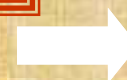
کارخانه در «هرتایواریو»

(۱۹۰۹)

آموزش هنر

در مرحله سوم که به سالهای آخر قبل از جنگ جهانی متعلق است کوبیسم از این محدودیت خارج شد و در حقیقت از نشان دادن حجم اشیا صرف نظر کرد، اگرچه نمودن صورتهای مختلف یکی شیء را از یاد نبرد. در این مرحله که به کوبیسم ترکیبی معروف است، نقاشان کوبیست وجوه اشیا را به صورت سطوح مختلف مجسم ساختند و این سطوح را مانند کارتهای رنگی در ساختن شکل تازه‌ای که ابداع خود نقاش بود به کار بردند. در این نوع ترکیب، هر سطح یا کارت نشان چیزی محسوب می شود مثلاً سطحی که در آن دو خط زه مانند دیده می شوند ممکن است نشانی از گیتار باشد و کارتی که نقش شطرنجی دارد نشانی از رومیزی است و سطح دیگری نشانی از دست یا پا و قامت دارد.

آموزش هنر

پیکاسو

پیکاسو در سال 1881 در اسپانیا متولد شد. از شش هفت سالگی نقاشی را شروع کرد در سالهای 1903 و 1901 پیکاسو مجموعاً دویست پرده کشیده که پنجاه پرده از آنها را در پاریس نقاشی کرد. موضوع این پرده‌ها متنوع است ولی بعضی مضامین صحنه‌هایی از زندگی افراد بینوا است. در بسیاری از آنها رنگ آبی تنها رنگی است که به‌کار رفته از این‌رو آثار این دوره پیکاسو را آثار دوره آبی خوانده‌اند. برخی از این رنگ را رنگ شب و یا رنگ مرموز تنهایی شمرده‌اند و مناسب روحیه اندوه‌پسند آن زمان پیکاسو یافته‌اند. برخی دیگر به‌کار بردن آن را نتیجه فقر نقاش و دسترسی نداشتن به رنگهای دیگر دانسته‌اند.

آموزش هنر

۴۸ . پیکاسو :

زن ایتالیایی (۱۹۱۷)

[کوبیسم ترکیبی]

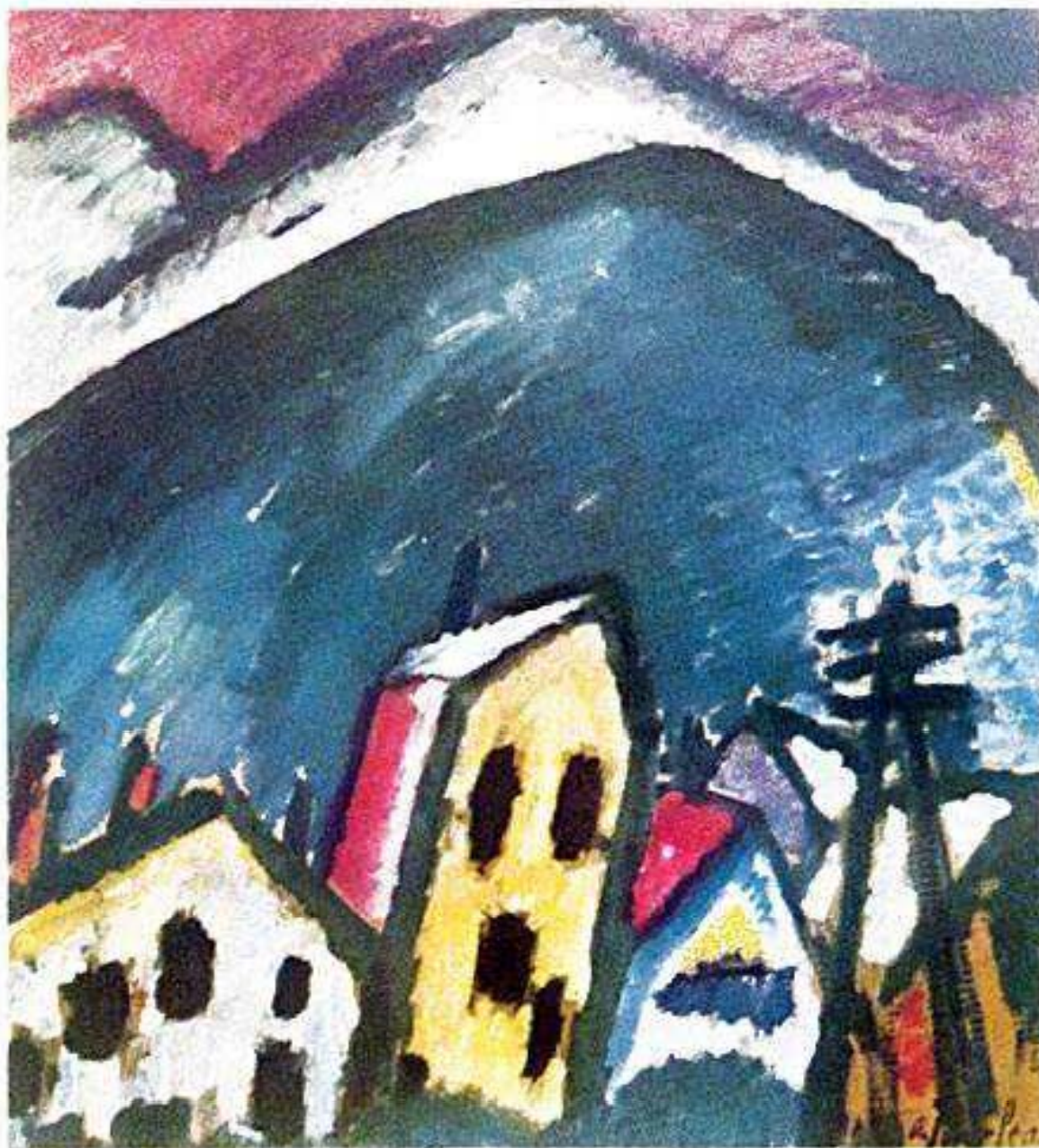
آموزش هنر

اکسپرسیونیسم

مونش پیشوای مکتب اکسپرسیونیسم، اهل نروژ بود و در سال ۱۸۶۳ تولد یافت. چند سالی در پاریس زندگی کرد اما شیوه نقاشان فرانسه در وی هیچ تأثیری نگذاشت. او آثار امپرسیونیستنها را که در بند نمای چیزها و بازی رنگ و نور بردند سطحی یافت. اکسپرسیونیستها پرده‌های خود را با توجه به بیان مصائب و نگرانیها و بیدادهای اجتماعی می‌ساختند.

در سالهای ۱۹۰۴ و ۱۹۰۵ که در فرانسه شیوه نقاشان رنگ اندیس (فوو) قوت گرفت، در آلمان شیوه اکسپرسیونیسم با توجه به بیان مصائب و نگرانیها و بیدادهای اجتماعی شکل پذیرفت.

منظره زمستان در اوبرستدرف (۱۹۱۲)

۱۹ : یاولنسی :

[سبک اکسپرسیونیسم]

آموزش هنر

فوتوریسم

در سال ۱۹۱۲ نخستین نمایشگاه نقاشان فوتوریست یا نقاشان آینده پرست که همه ایتالیایی بودند در پاریس گشوده شد. نقاشان فوتوریست و فرضیه‌سازان آنها معتقد بودند که نقش کردن اشیا در حال سکون و با فرمهای ثابت و بسته که حاکی از ثبات و خمودی و مردگی است، بیهوده است. نقاش باید اثرش نمودار حرکت و جنبش و تکاپو باشد.

آموزش هنر

بولوار

۲۰. سورینی :

آموزش هنر

سوررئالیسم

آپولی نر لغت سوررئالیسم را که به معنی برتر از رئالیسم و یا حقیقی است به کار برد، و این اصطلاح بعدها برای مکتب خاصی از نقاشی که پس از جنگ اول جهانی ظهور کرد، به کار رفت. در پرده‌های شاکال ممکن و ناممکن به هم آمیخته است. اجزای پرده هر یک به تنهایی طبیعی‌اند، اما نسبت آنها با یکدیگر و طرز قرار گرفتن آنها در فضا طبیعی نیست. مثلاً در تابلوی «من و دهکده‌ام» زنی که گاو می‌دوشد در سر حیوانی بزرگ جای دارد و زنی که برابر مرد بزرگ است واژگون کشیده شده.

آموزش هنر

۳۱ . پرو :
نقاش ترکیبی

آموزش هنر

۵. انواع نقاشی

برخلاف هنرهای معماری، مجسمه‌سازی سفال‌سازی و همه هنرهایی که با سه بعد سروکار دارند، نقاشی هنری است دو بعدی که روی سطح صاف انجام می‌شود و عمق در آن عملاً وجود ندارد. هر چند غالب آثار نقاشی، عمق و فضا را به بیننده القا می‌کند اما این القا ذهنی و نتیجه رعایت قواعد خاصی است. بنابه چگونگی سطح و رنگ ساخته شده، نقاشی را به چهار نوع عمده تقسیم کرده‌اند:

(الف) فرسک،

(ب) دترامپ،

(ج) نقاشی رنگ و روغن،

(د) آب رنگ و با گواش.

آموزش هنر

الف) فرسک

فرسک عبارت است از نقاشی دیواری بر سطح گچی مرطوب. در این نقاشی معمولاً دیوار را با چند قشر گچ می‌پوشانند و سرانجام با پوشش نهایی که قشری به ضخامت 5/2 سانتیمتر است، دیوار را جهت نقاشی آماده می‌کنند. سپس طرح اولیه را با تمام جزئیات روی گچ می‌کشند. و آن‌گاه سطح لازم برای نقاشی را مرطوب می‌کنند. رنگهایی که در فرسک به‌کار می‌رود باید رنگهایی باشد که مواد آهکی یا گچی موجود در زمینه، بر آنها تأثیر نکند.

آموزش هنر

ب) دترامپ

د ترامپ آب رنگ است که با چسب مخلوط شده است و باید روی چوب کار شود. در این نوع نقاشی رنگها را با تخم مرغ می آمیزند، ابتدا قطعه ای چوب را با پارچه کتان می پوشانند و روی پارچه را پوششهایی از مخلوط گل سفید و روغن برزک (گچ پاریسی) می مالند و با کاردک این پوشش را همواره می کنند. روی بوم. نقاش طرح اولیه را با تمام جزئیاتش نقش می کند و بعد رنگ آمیزی شروع می شود. اما این مرحله از رنگ آمیزی، مرحله زیرکار است.

آموزش هنر

ج) نقاشی رنگ، و روغن

مایع معمولی که رنگ را با آن می‌آمیزند روغن است. رنگهای روغنی معمولاً دیرتر خشک می‌شوند این خاصیت به نقاش آزادی عمل می‌دهد تا تکه رنگهای زیادتری روی بوم بزند و به سهولت رنگها را ترکیب کند.

آموزش هنر

د) نقاشی آب رنگ

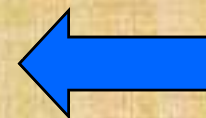
نقاشی روی کاغذ یا پارچه ابریشمی است. رنگ را با آب و ماده‌ای که دارای چسب باشد مانند سریش آماده می‌کنند. انواع نقاشی آبرنگ زیاد است و از همه معروفتر نقاشی با گواش و مرکب چین است.

آموزش هنر

هنرهای سنتی ایرانی و اسلامی

فصل سوم

آموزش هنر

1. آشنایی با سبکهای سنتی نقاشی در ایران و هنرهای اسلامی

سرنوشت نقاشی در دنیای اسلام از قرن دوم تا هفتم ه. ق تقریباً به کلی نامعلوم است. آثار باقی مانده به اندازه‌های اندک است که پژوهندگان گمان می‌برند در آن دوران زیر سلطه دین اسلام بساط هر نوع هنر تصویرگری از میان برچیده است. تأثیر این منع را در مراکز مذهبی مانند مساجد می‌توانیم ببینیم. به طوری که تزئین مساجد منحصرأ به وسیله ادامه خطوط و اشکال هندسی و اسلیمی‌ها و ختائی‌ها صورت گرفته است و هیچ‌گاه در مساجد به تصاویر انسان و حیوان بر نمی‌خوریم.

آموزش هنر

آنچه معلوم است در آن زمان مصور
ساختن نسخه‌های کتب علمی کم و بیش مورد توجه و
تقاضای عمومی بوده است و از آنجا که مسلمانان به کسب
معلوم یونانیان علاقه‌مند بودند آن آثار را به زبان عربی
برگرداندند و طبعاً تصاویر را نیز خواه تصاویر انتزاعی
و تجریدی و یا اشکال طبیعی (مانند رساله‌های مربوط به
علوم پزشکی و جانورشناسی و گیاهشناسی) عیناً منعکس
کردند.

آموزش هنر

برای شناخت نقاشی اسلامی به طور کلی بهتر است به
تصویر کتب خطی "مینیاتور" فنون تزئین کتابها یعنی تذهیب
و تشعیر اشاره کنیم :

آموزش هنر

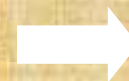
مینیاتور: نوعی نقاشی مخصوص مشرق زمین است که دارای ویژگیهای خاصی به شرح زیر است.

در نقاشی مینیاتور هرگز سایه یا انعکاس ترسیم نمی‌شود برخلاف نقاشان غربی که از روشها و سبکهای مختلف برای نمایاندن یک موضوع استفاده می‌کنند، مینیاتورریست‌ها بیشتر به نوآوری در موضوع توجه دارند به همین علت معمولاً اسبها را از پهلو نشان می‌دهند و به‌ندرت آنها را در برخی صحنه‌های چوگان و رزم سواره نظام از پشت یا جلو نشان می‌دهند. در اکثر مینیاتورها عملاً تمامی چهره‌ها به‌طور سه ربع دیده می‌شوند. هنرمندان علاقه زیادی به کشیدن پیکرهای انسانی ندارند و علاقه‌مندی نگارگر بیش از هر چیز به کشیدن جامه است. به همین جهت بر پیکرها تأکید نمی‌کند حتی پاها و دستها آنها را غالباً می‌پوشاند و قامتها را کشیده ترسیم می‌کند تا جامه و نقش آن بهتر جلوه‌گر شود.

آموزش هنر

تذهیب: در لغت به معنی زراندود کردن، زر گرفتن، طلاکاری روی کتاب و اوراق می‌باشند به عبارت دیگر طرحها و ترسیماتی که در آن از طلا و رنگهای جسمی و روحی به کار گرفته شده باشد هنر تذهیب نامیده می‌شود. تذهیب یک نوع نقاشی تجریدی است از برگها و نباتات و اشکال هندسی و طرح درختان و شاخه‌ها و ساقه‌ها.

آموزش هنر

بعضی از نقاشان معتقدند که دو نوع رنگ در نقاشی ایرانی به کار رفته است یکی رنگهای غیرشفاف که آنها را رنگهای **جسمی** می گویند و دیگر رنگهای شفاف و نشان دهنده، ماورا که آنها را رنگهای **روحي** می گویند رنگهایی که جزء رنگهای جسمی می باشند عبارت اند از: **رنگ سفید: رنگ زرد، نارنجی، شنگرف، سبز، سبز چمنی، قهوه ای متمایل به زرد رنگهای شفاف یا روحی عبارت اند از رنگهای آبی، رنگ زرد تهیه شده از عصاره زیوند، رنگ قرمز، رنگ سبز زنگاری.**

آموزش هنر

تشعیر: همراه با تذهیب برای تزئین حواشی بزرگتر در کتب خطی از دوران تیموریان در ایران مرسوم گردید. نقوش مورد استفاده در این هنر، بیشتر خطوط غیرمنظم و گاه تصاویر انسان جانوران و پرندگان است. اصولاً تشعیر از نظر نقش با تذهیب چندان تفاوتی ندارد و تنها به جای رنگهای گوناگونی که در تذهیب به کار می رود در تشعیر فقط یک یا دو سه رنگ به کار گرفته می شود علت نامگذاری تشعیر به این هنر آن است که خطوط تشکیل دهنده این نقوشها مانند موئی (شعر) باریک و نازک است. معمولاً در **تشعیر** از حیوانات افسانه ای: **سیمرخ، اژدها** و دیگر حیوانات تخیلی و حتی از نقوشهای تجریدی استفاده می شود.

این هنر در زمان تیموریان و صفویان به اوج خود رسید.

آموزش هنر

نقش اسلیمی: طرحهای اسلیمی اساساً نشان‌دهنده طرح درختان است با پیچ و خم و شاخه و برگشان که تجرید یافته و به صورت قراردادی درآمده است.

طرح درختان مو، انار انجیر و نخل و برگهای کنگر و مو بیش از درختان و برگهای دیگر در اسلیمی مورد استفاده قرار می‌گیرند. طرحهای اسلیمی گاه پیوسته است و در سرتاسر اثر هنری گردش می‌کنند و گلها و غنچه‌ها را دربرمی‌گیرند و میان کلیه اجزا و ریزه‌کاریهای اثر هنری، یک نوع نظم و هماهنگی ایجاد می‌کنند. اسلیمی‌ها مجزا گردش نمی‌کنند و به یکدیگر نمی‌پیوندند، اما در اثر هنری جابه‌جا تکرار می‌شوند و تکرار آنها برای هدایت چشم است.

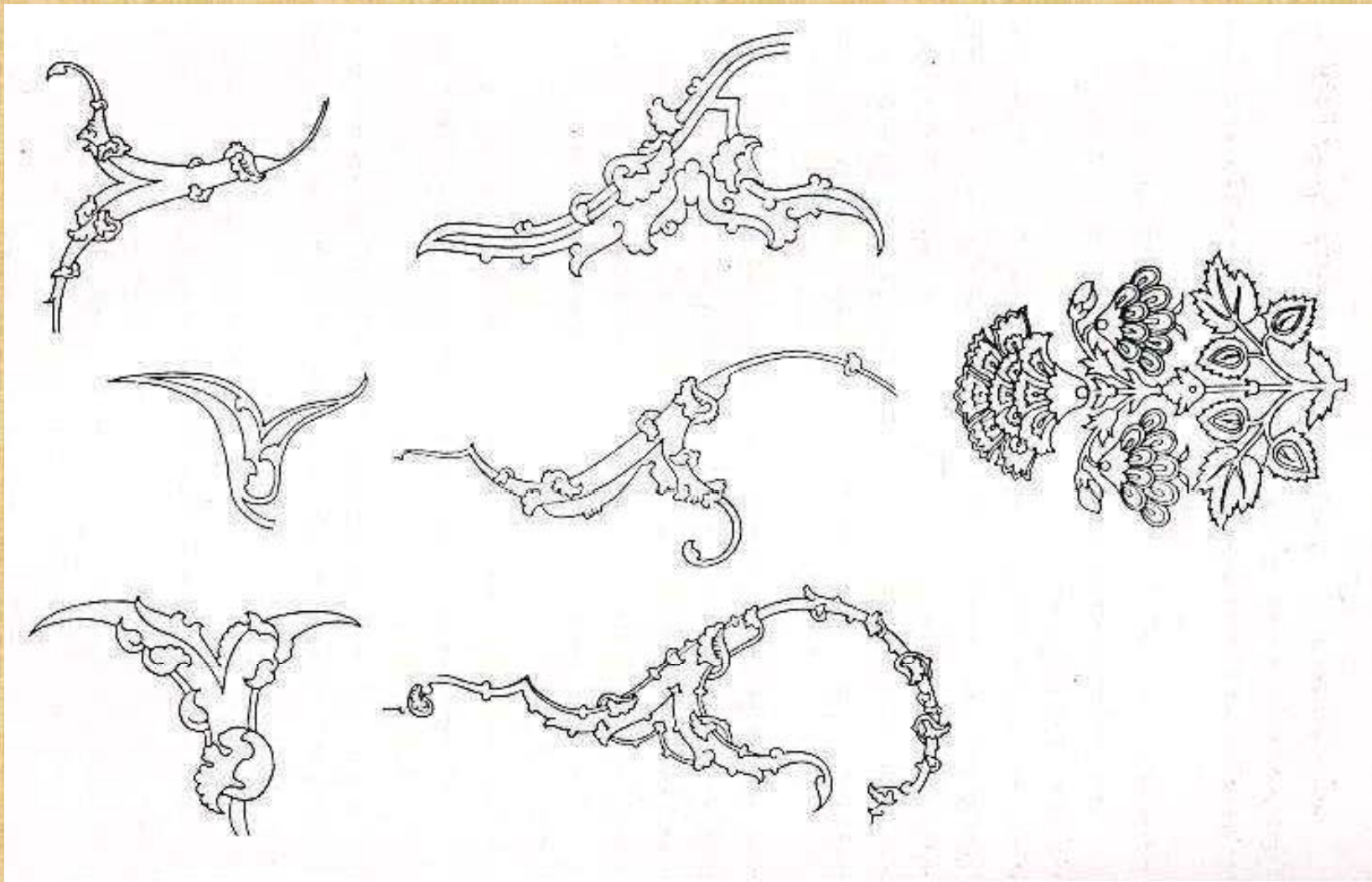

آموزش هنر

از انواع اسلیمی می‌توان اسلیمی ماری، دهن
اژدری، اسلیمی برگگی، اسلیمی گل‌دار، اسلیمی
طوماری و اسلیمی خرطومی و اسلیمی را نام برد.

آموزش هنر

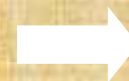

آموزش هنر

سبکهای مینیاتور

الف) هنرستان بغداد یا مدرسه عراق یا سلجوقی (قرن هفتم ه. ق). بغداد به وجود آورنده اولین مکتب نقاشی مینیاتور اسلامی بوده است از این سبک نقاشی فقط در کتب علمی و ادبی مورد علاقه مردم استفاده می شد.

از جمله کتابهایی که در مکتب بغداد مصور شده اند عبارت اند از:

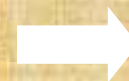
آموزش هنر

1. کتاب داروشناسی دانشمند یونانی دیوسکوریدس (دیوسفوریدس) که به عربی ترجمه شده و نام کتاب خواص الادویه می باشد، نقاش غالب تصاویر عبدالله بن فضل است موضوع تصاویر کتاب طرز تهیه داروها، جراحان در حال کار و غیره است.
2. مقامات حریری - چندین نسخه از این کتاب مصور شده است. بهترین نسخه آن به وسیله یحیی بن محمود واسط معروف به الواسطی نقاشی شده است.
3. کليلة و دمنه عربی کليلة و دمنه به وسیله عبدالله بن مقفع از پهلوی به عربی برگردانیده شده است تصاویر این کتاب حیوانات را نشان می دهد که شبیه به نقاشیهای دوران ساسانی است.

آموزش هنر

الواسطی نقاش بزرگی بود که از ترکیب خواص هنر ایرانی و مسیحی هنر تصویرسازی اسلامی را بنا نمود. در این نسخه تأثیر هنر مسیحی و نقاشیهای دیواری زمان ساسانی هر دو نمایان است بعضی از قامتها با لباسهای گشاد و صورتهای دراز شباهت به قدیسن مسیحی دارد

آموزش هنر

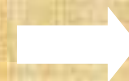
ب) هنرستان ایرانی و تاتار (مغول). بهترین هنرستانها در تاریخ هنر ایران از قرن هفتم تا دوازدهم ه. ق است. و آن مربوط به دوره مغول و عصر تیمور و جانشینان او و زمان خاندان صفویه است. وقتی ایلخان مغول بر ایران حکومت کردند. مرکزیت هنری به ترتیب به سلطانیه، مراغه و تبریز متصل شد. ایلخانان مغول به همه ستیزه‌خوئی، مروج هنر، به‌خصوص هنر مینیاتور بودند و علاقه آنها به هنر چینی باعث تأثیر هنر خاور دور، در هنر ایرانی گردید.

آموزش هنر

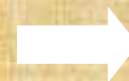
(ج) هنرستان هرات (اواخر قرن هـ . ق). در دوره تیموریان با همه خشونت اخلاقی و با همه ویرانی و تباهی هنر مینیاتورسازی ادامه یافت و به‌طور شگفت‌آوری ترقی کرد. پایتخت تیمور سمرقند بود و معروف است که تیمور هنرمندان شهرهای تسخیر شده را به این شهر می‌آورده است با این ترتیب سمرقند مرکز هنری در زمان تیمور شد ولی در مقابل مکتب هرات که چندی بعد ظاهر شد از رونق افتاد.

آموزش هنر

در میانه قرن نهم هـ. ق کمال‌الدین بهزاد که بزرگترین نقاش دوره اسلامی ایران شناخته شده است در شهر هرات که مقر پادشاهی سلطان حسن بایقرا آخرین فرمانروای تیموری بود شیوه‌ای نوین در پیش گرفت.

بهزاد دارای سبک و مکتب خاصی بود نفوذ زیادی داشت و بسیاری از نقاشان از او تقلید می‌کردند.

آموزش هنر

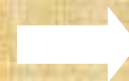
اختصاصات سبک بهزاد

1. بدعت در رنگهای تازه و درخشان و ترکیب این رنگها و بهکار بردن سایه‌هایی که قبلاً در مینیاتور سابقه نداشته است. بهکار بردن طلا و نقره، رنگهای درخشان.
2. نشان دادن حالات روحی اشخاص صورتهایی که بهزاد نقاشی کرده است دارای حالت و حرکت است. اندوه و فرسودگی، درد یا نشاط و سرزندگی و غرور از صورتهایی که این استاد کشیده نمایان است.
3. قدرت تکنیک، هیچ نقاشی مانند بهزاد در رنگ، و شکل و طرح خطها تسلط نداشته است.

آموزش هنر

4. وجود ظرافت در نقاشیهای بهزاد ظرافت در کشیدن درختها، گلها و دورنماها اشعه خورشید و ابر. در نقاشی بهزاد به رنگهای سرد مانند سورمه‌ای، سبز سیر، فیروزه‌ای، سبز روشن رنگ زیتونی، زرد و قهوه‌ای بیشتر توجه شده. طلا و نقره نیز به‌کار رفته و اقسام مختلف رنگ قرمز استفاده شده است
5. ایجاد نسبت‌های معقول میان اشخاص و ساختمانها و کتیبه‌ها و رواقها و طاقها که هرگز پیش از او سابقه نداشته است.
6. منع جزئیات و ریزه‌کاریهای بیش از حد

آموزش هنر

نقاش معروف زمان شاه عباس، رضا عباسی است، رضا عباسی علاوه بر مینیاتور در پرتره و نقاشیهای بزرگ رنگی شهرت زیادی کسب کرد.

بیشتر مردمانی که کشیده، کسانی هستند که در اواسط دوره زندگانی می باشند و بینیهای کشیده دارند. تصاویر صورت دختران و پسرانی است که از نظر بیننده همه آنها زن هستند. این نقاش در ترسیم خطوط منحنی و طرح قوی و عمیق استاد است. به خصوص در نشان دادن موی سر و ریش مهارت زیادی دارد.

فن نقاشی اروپایی در نیمه قرن یازدهم و دوازدهم تأثیر زیادی در سبک نقاشی رضا عباسی ایجاد کرد.

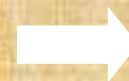
آموزش هنر

در نقاشی هی دوره صفویه خصوصیات زیر را می توان مشاهده کرد :

1- شکل لباس و پوشش اشخاص , عمامه ها به دور کلاه پیچیده شده و از بالای آن میله کوچک سرخ رنگی دیده می شود.

2- مناظر درباری , کاخهای دلگشا , صحنه های شکار و جنگ به تقلید از گذشتگان تکرار می شد .

3- یکه صورت سازی (پرتره) در این زمان مرسوم شد .

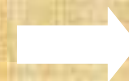
آموزش هنر

یکی از نقاشان به‌نام دوره قاجاریه و پهلوی محمد غفاری ملقب به کمال‌الملک است که در سال 1264 هـ. ق در کاشان متولد شد. وی فصل تازه‌ای را در بخش هنرهای تجسمی ایران گشود. از ویژگی‌های نقاشی کمال‌الملک سنت‌شکنی و ابداع و نوآوری در سبک نقاشی است. کمال‌الملک در نقاشی‌هایش از پرسپکتیو استفاده می‌کرده است. تابلوی تالار آئینه یکی از نقاشی‌های معروف است که حقایق تلخ و اندوه‌بار تاریخ را بازگو می‌کند. این تابلو زنده‌ترین سند تاریخی در افشای سلطنتها و اشراف و حیف و میل حکومت‌های آن دوران است.

آموزش هنر

معروفترین نقاش معاصر که در زمینه مینیاتور
کارهای ارزنده‌ای بر جای گذاشته است.
استاد حسین بهزاد می‌باشد. وی پس از کمال‌الدین -
بهزاد هراتی بزرگترین استاد مینیاتور است و از
آثار معروف بهزاد تابلوی رودکی را می‌توان نام
برد.

آموزش هنر

2. خوشنویسی

خوشنویسی و خطاطی در میان مسلمین هنری ارزشمند به حساب می‌آید. ابتدا خط کوفی مورد علاقه مسلمین قرار گرفت و کتاب مقدس قرآن نیز با این خط نوشته شد. اولین ایرانی که به خوشنویسی شهرت یافت ابن‌مقله بود. وی از جمله کسانی بود که از روش خط کوفی، خط جدیدی ساخت و چون خط جدید به‌آسانی خوانده و نوشته می‌شد، به‌زودی رواج یافت و خط کوفی را منسوخ کرد و به‌همین جهت خط نسخ نام گرفت. خط نسخ کم‌کم برای نوشتن قرآن جایگزین خط کوفی شد، اما عناوین سوره‌ها همچنان با خط کوفی نوشته می‌شد که زیباتر به چشم می‌آید، اگرچه خواندنش مشکل‌تر بود.

آموزش هنر

او اواسط قرن هشتم هجری به بعد، به تناوب، سه خط دیگر در میان خطوط اسلامی جلوه‌گر شد که باید آنها را خطوط خاص ایرانی دانست. این سه خط عبارت‌اند از **تعلیق**،

نستعلیق و شکسته نستعلیق.

خط تعلیق ابتدا برای نوشتن فرمانها و نامه‌ها به‌کار می‌رفت و با اواسط زیبایی خاصی که در شکل حروف و کلمات وجود داشته موضوع خوشنویسی و هنرنمایی شد و استادان

زبردستی در این شیوه به ظهور رسیدند، از جمله **اختیارالدین منشوی گنابادی** را می‌توان نام برد.

آموزش هنر

نستعلیق که آن را عروس خطهای اسلامی نامیده‌اند، اولین بار به وسیله میر علی تبریزی به طرز زیبایی نوشته شد و از آن پس گروهی از خوشنویسان از جمله میر علی هروی در تکامل آن سعی کردند تا در زمان شاه‌عباس بزرگترین خطنویس، میر عماد قزوینی، ظهور کرد. میر عماد بزرگترین استاد خط نستعلیق است. علیرضا عباسی تبریزی یکی دیگر از خوشنویسان معروف عهد صفوی است که در نستعلیق، مخصوصاً در ثلث استاد مسلم شناخته شده است. در اواخر عهد صفویان سومین خط ایرانی یعنی شکسته نستعلیق اختراع شد که امروز آن را به اسم خط شکسته می‌شناسیم.

آموزش هنر

3. هنر کاشی‌سازی

مصرف مهم سفالهای لعابدار یا کاشی، تزئین مساجد است که از قرون هشتم و نهم پیشرفت فوق‌العاده حاصل کرده است. در این زمان صنعت معرق‌سازی به‌وجود آمد. به این معنی که سردردها مساجد و قسمتهای دیگر آن را با قطعه‌های کوچک کاشی که کنار هم قرار می‌دادند تزئین می‌کردند. کاشیهایی که برای تزئین عمارات و مساجد به‌کار رفته و می‌رود به‌طور کلی به سه دسته هستند کاشی معرق، کاشی بنایی و کاشی خشتی. کاشی معرق را به سبک موزائیک با تلفیق تکه‌های کوچک گوناگون می‌سازند که بر اساس طرحی اصلی یک به یک تراشیده شده است.

آموزش هنر

کاشی بنایی دارای طرحهای هندسی است و از تلفیق اشکال هندسی که مساحت هر یک از آنها میان 4 تا 8 سانتیمتر است، ساخته می‌شود. طرحهای این نوع شبیه خاتم است با این تفاوت که در خاتم‌سازی فقط مثلث به‌کار می‌رود در حالی‌که در این طرحها مربع نیز به‌کار گرفته می‌شود. کاشی خشتی از تلفیق خشتهای لعابداری که هر یک از آنها قسمتی از طرح کلی را بر خود دارند ساخته می‌شود این‌گونه کاشی را کاشی هفت رنگ نیز می‌گویند. کاشیهایی که امروزه مورد استفاده قرار می‌گیرند از این نوع هستند.

آموزش هنر

4. خاتمسازی

یکی از هنرهای با ارزشی که در شرق وجود دارد،
خاتمسازی است.

در هنر خاتمسازی از چوبهای گوناگون، عاج،
استخوان، برنج و گاهی طلا و نقره استفاده می‌شود. شکل
عمومی بیشتر خاتمها را نقوش هندس تشکیل می‌دهد. ابتدا
چوب، استخوان یا فلز را به صورت منشورهای مثلث القاعده
می‌برند و آنها را به نحوی کنار هم قرار می‌دهند که برش
عرضی آنها دارای اشکال هندسی منظم باشد. بعد این برشها
را در کنار هم و به وسیله سریشم روی ورقه نازکی از چوب
می‌چسبانند. سپس این ورقه را بر اشیا گوناگونی مانند میز،
صندلی، جعبه، قاب و غیره قرار می‌دهند. در خاتمهای
گران قیمت، قسمت‌های فلزی خاتم از طلا یا نقره تشکیل
می‌شود و به جای استخوان در ساخت آنها عاج به کار
می‌رود.

آموزش هنر

5. منبت‌کاری

واژه «منبت» به‌معنای کنده‌کاری روی چوب است. قدیمی‌ترین درب چوبی منبت‌کاری شده اکنون در موزه «اکبرآباد» هندوستان نگهداری می‌شود. این درب متعلق به کاخ متعلق به کاخ سلطان محمود در غزنه است. مطالعه دقیق درب‌های چوبی نشان می‌دهد که هنر منبت‌کاری و هنر گچ‌بری از نظر موضوع تزئینات زیاد اختلاف نداشته‌اند.

مشبک: کار مشبک مانند منبت است با این تفاوت که زمینه طرح به‌وسیله ارمویی بریده می‌شود.

موفق باشید

www.salampnu.com

سایت مرجع دانشجوی پیام نور

- ✓ نمونه سوالات پیام نور : بیش از ۱۱۰ هزار نمونه سوال همراه با پاسخنامه
- تستی و تشریحی
- ✓ کتاب ، جزوه و خلاصه دروس
- ✓ برنامه امتحانات
- ✓ منابع و لیست دروس هر ترم
- ✓ دانلود کاملاً رایگان بیش از ۱۴۰ هزار فایل مختص دانشجویان پیام نور

www.salampnu.com